De Kaffers aan de zuidkust van Afrika

Lodewijk Alberti

Vertaald door: Johan Konijnenburg

bron
Lodewijk Alberti, *De Kaffers aan de zuidkust van Afrika*. E. Maaskamp, Amsterdam 1810

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/albe057kaff01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

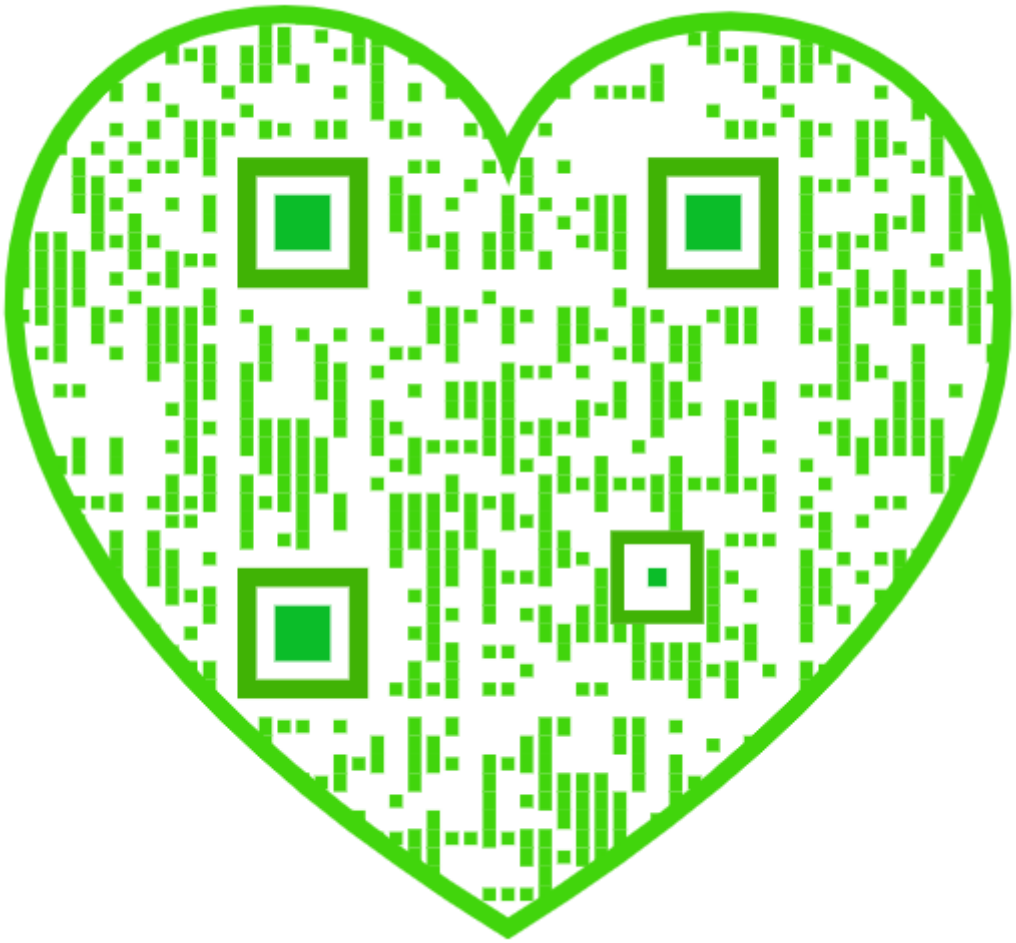

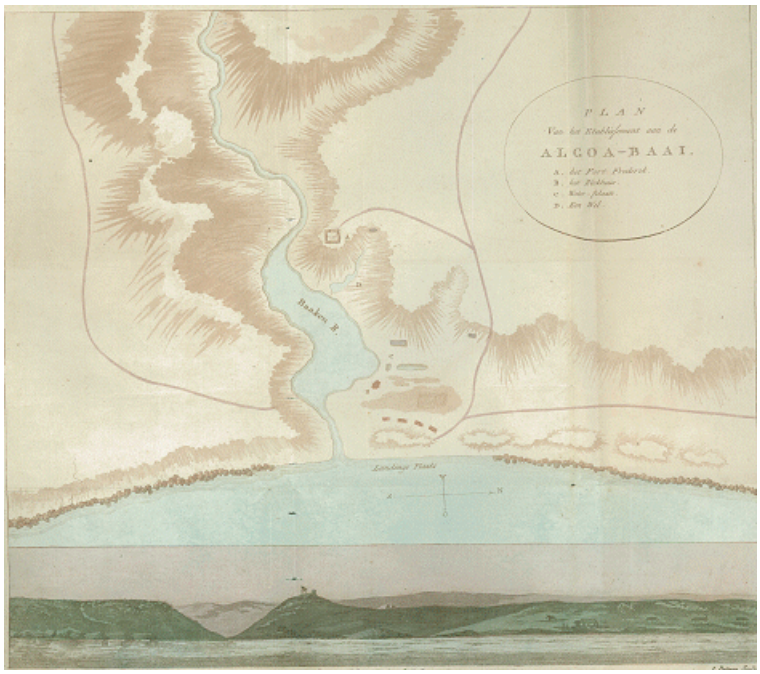

Gerigt van de Afrikaansche Kust bij de ALGOA-BAAI.
L. Portman, Sculp.t

AAN

ZIJNE MAJESTEIT,

DEN KONING.

Aan Zijne Majesteit, den koning.

S i r e !

Het behaagde Uwer Majesteit, mij de vrijheid te ver-

gunnen, Haar de berigten te mogen aanbieden, door mij, gedurende mijn verblijf in Zuid-Afrika, wegens de Natie der Kaffers verzaméld. Thans bedien ik mij eerbiedigst van deze vrijheid, om aan Uwe Ma-

jesteit mijnen arbeid te overhandigen.
Ik ben, met den diepsten eerbied,

S i r e !

van Uwe Majesteit

de zeer gehoorzame en getrouwe onderdaan,
LODEWYK ALBERTI.

Voorberigt.

In den jare 1802, *wanneer de Hoog Ed. Gestr. Heer Generaal*, J.W. JANSSENS, *tot Gouverneur van de Kaap de Goede Hoop benoemd*, *naar die Volkplanting vertrok*, *had ik*, *als Kapitein in het gewezene* 5*de Bataillon van Waldeck*, *de eer*, *zijne Excellentie derwaarts te volgen. Kort daarna*, *in het eerstvolgende Voorjaar*, *viel mij*, *met eene Afdeeling van Troepen*, *de zending te beurt van de Kaapstad naar het Fort Frederik aan de Algoa-Baai*, *en weldra werd mij ook de zorg der Kaffersche en Hottentotsche belangen*, *met eene*, *nog latere*, *uitoefening der functiën van Landdrost over het*, *aan de Kaffersche grensen gelegene*, *Distrikt Uitenhage*, *toevertrouwd.*

Een tijdvak van drie jaren, *en wel tot* 1806, *bevond ik mij in deze aangename betrekkingen*, *wanneer de Volkplanting*, *door eene groote Overmagt aangevallen*, *den Engelschen op nieuw in handen viel.*

II

Veelvuldige reisen naar het Kafferland, en zamenkomsten met Kaffers in andere oorden, verschaften mij, in dien tijd, eene gepaste gelegenheid, om de levenswijze, gebruiken en zeden, dier Natie gade te slaan, en deswege berigten te verzamelen, die tot nog toe onbekend waren gebleven, en alzoo door mij eener openbare mededeelinge niet onwaardig werden geoordeeld.

De Heer BARROW *en andere Reizigers meer, die de Kaffers bezogten, leverden, wel is waar, eenige getuigenissen wegens dit Volk: dan, behalve dat zij ter naauwer nood over de grensen van het Kafferland waren gekomen, bepaalde zich hun verblijft, nog daarenboven, slechts tot weinige dagen, zoodat zij volstrekt buiten staat waren, om genoegzame berigten in te winnen; gelijk eigen ervaring mij het merkelijke onderscheid heeft doen kennen tusschen de waarnemingen, welke ik voor mij zelf vormde uit mijne eerste ontmoetingen der Kaffers, en tusschen die, welke ik, in lateren tijd, na velerlei zamenkomsten en herhaald onderzoek, mogt verzamelen.*

Bijzonderlijk heb ik mij in dit Geschrift bevlijtigd, om dat gene op te teekenen, wat een ieder, eigenaardig, verlangt te weten van eene Natie, welke, tot hiertoe, bijkans nog in den staat der natuur schijnt te verkeeren. Of mij dit eenigzins gelukt zij? laat ik gaarne ter beslissinge van des kundigen. Het valt zeer moeijelijk, ja is menigwerf volstrekt onmogelijk, om dit verlangen op eene voldoende wijze te bevredigen, vooral dan, wanneer men zich onthoudt, om loutere waarschijnlijkheden als behoorlijk gestaafde waarheden op te disschen. Dit laatste, ten allen tijde, zorgvuldiglijk hebbende willende vermijden, bevind ik mij inderdaad in de noodzakelijkheid van te erkennen, dat sommige belangrijke narigten geheel ontbreken, en ben aan mij zelven verpligt, het een en ander ter mijner verontschuldiging alhier aan te voeren.

Van dezen aard, bij voorbeeld, is al dat gene, wat de verstandelijke vermogens der Kaffers en den oorsprong betreft van zekere gebruiken en bijgeloovige handelingen, welke men bij hen aantreft; terwijl men daartoe welligt eene reeks van jaren

in het midden dier Natie vertoeven, ja welligt zelfs als Kaffer zoude moeten leven, en echter, met dat alles, nog al niet nader tot de waarheid zoude komen, uit hoofde der onwetendheid van de Kaffers zelven ten dezen opzigte en van het volslagene gebrek aan mondelinge overleveringen, welke ten minste aanleiding tot gissingen zouden kunnen geven.

Van gelijken aard is de Kaffersche Taal, waaromtrent geene voldoende berigten voorhanden zijn; gelijk de reden daarvan in het 10*de Hoofdstuk wordt opgegeven.*

Even zoo ontbreekt de begrooting der Bevolking van het Kafferland, op grond van het onvermogen van deszelfs Bewoners, om groote getallen uit te drukken, en van deszelfs zwervend leven. De vergelijking alleen van eene en andere bijzonderheden en de gesprekken met onderscheidene Reizigers, hierna in dit Werk zelf voorkomende, leveren eene genoegzame overtuiging, dat de Kaffersche Natie zeer talrijk is; dat zij zich, over het algemeen, in het genot der volmaaktste gezondheid bevindt; dat zij, slechts uiterst zeldzaam,

lijdt door besmettende en verwoestende ziekten; dat zelfs de, even zeldzame, oorlog zich nimmer door vernielenden moordlust kenmerkt, en dat hetzelve Land, alzoo, gestadig in volkrijkheid moet toenemen.

Eindelijk, zal het welligt vreemd voorkomen, dat ik de namen van sommige Dieren en Gewassen juist zoodanig heb gebezigd, als die op de Volkplanting, de Kaap de Goede Hoop, voorkomen, zonder mij van derzelver kunstmatige benaming te bedienen; dan, zulks geschiedde alleenlijk, om mij niet het aanzien te geven van ervarenis in eene wetenschap, welke mij weinig bekend is; hoe ligtelijk ik dezelve anderzins had kunnen overnemen.

Voor het overige, is deze beschrijving door mij in de Hoogduitsche Taal opgesteld. Dan, daar het aan ZIJNE MAJESTEIT DEN KONING *behaagde, mij derzelver aanbod aan Hoogst Denzelven in het Hollandsch te vergunnen, en velerlei verrigtingen mij in de uitvoering der laatste taak verhinderden, heeft de Hoogleeraar* J. KONYNENBURG *dezelve wel op zich willen*

nemen, waarvoor ik aan zijn Hoog Eerw. mijnen openlijken dank betuig.

Door de kunstminnende zorg des Uitgevers, zijn bij dit Werk eenige Platen gevoegd, in eene geheel nieuwe en bevallige manier vervaardigd en gegraveerd door den beroemden L. PORTMAN, *naar de teekeningen van den Ridder en Kolonel* HOWEN *en den kunstkundigen Heer* SMIES, *in navolging van eenige Afteekeningen, in het Kafferland zelf, door den Heer Kapitein* W.B.E. PARAVICINI DI CAPELLI, *als ten dien tijde den Hoog Ed. Gestr. Heer Generaal,* JANSSENS, *in de hoedanigheid van* Aide de Camp *verzellende, naar de natuur vervaardigd; gelijk voorts alles, wat de kleeding, gereedschappen en wapentuigen der Kaffers betreft, door mij uit derzelver Land medegebragt, en thans in de Kunstverzameling van Z.M. den Koning berustende, het voordeel verschaft heeft, om zulks al mede naar de volkomene waarheid af te beelden.*

Sommige dezer Platen zijn bij dit Werk zelf gevoegd: zoo als,

Tegen over den Titel, *het Plan van het Militaire Etablissement aan de Algoa-Baai*, *met een Landgezigt van dat oord*, *zoodanig als zich zulks op de*, *in gezegde Baai ten anker liggende*, *Schepen vertoont.*

Voorts, tegen over Bladz. 132, *een Kaffer en eene Kafferin*, *in hunne kleeding*, - *derzelver Wapentuigen en huishoudenlijke Gereedschappen.*

Eindelijk, tegen over Bladz. 188, *twee Kaffers*, *met de Knods vechtende.*

Behalve deze Platen, *wordt nog door den Uitgever een Stel van vier Afrikaansche Gezigten geleverd*, *beeldende in volkomene waarheid af:*

1. *Het Gezigt van eene Kaffersche Woonplaats*, *of Dorp*, *welks Bewoners zich met dansen vermaken.*

2. *Eene Horde van Kaffers op reis.*

3. *Bijeenkomst van den Hoog Ed. Gestr. Heer Gouverneur*, J.W. JANSSENS, *met het Opperste Hoofd der Kaffers*,

GäIKA, *in het Kafferland*, *aan de Katrivier*, *in Bloeimaand van* 1803.

4. *Gezigt van het Fort Frederik en verder Militair Etablissement aan de Algoa-Baai*, *op de Zuidkust van Afrika.*

In alle deze, *zoo volkomen naar de natuur getroffene*, *en met de bevalligste kunst krachtig bewerkte*, *Afbeeldingen*, *erinner ik mij*, *met de aangenaamste gewaarwordingen*, *dat oord*, *alwaar ik drie der genoegelijkste jaren mijns levens heb doorgebragt: terwijl eene latere reis naar Spanje*, *en andere verrigtingen in den krijgsdienst*, *de uitgave van dit Geschrift zeer merkelijk hebben vertraagd. Naar Afrika's Zuidpunt*, *ter voorzettinge van mijnen dienst en van mijn onderzoek*, *te mogen wederkeeren*, *zoude gewisselijk de vervulling van eenen mijner vurigste wenschen uitmaken.*

Amsterdam, in Lentemaand 1810.

DE SCHRIJVER.

Eerste hoofdstuk.
Oorsprong der Kaffers.

De oostelijke Grensen der Hollandsche Volkplanting in Zuid-Afrika, welke haren naam van de Kaap de goede Hoop ontleent, worden bepaald door de groote Visch-rivier, bij de Portugeesen voorheen Rio de los Infantes genoemd. Verder noord-oostwaarts van deze rivier, heeft men Rio de la Goa, alwaar de Portugeesen thans nog, zoo als men weet, eene kleine

Bezetting houden. De uitgebreide Landstreek tusschen beide rivieren langs de kusten wordt door onbeschaafde Natiën bewoond. Zij, welke het naast aan de Volkplanting op de Kaap de goede Hoop grenst, noemt zich zelve Koossa, ofschoon zij in den omtrek aldaar onder den meer algemeenen naam van Kaffers bekend is. De Natiën, hooger op naar Rio de la Goa woonende, heeten Tambukky's en Hambohna's; de eerste derzelve grenst het naast aan de Kaffers.

Hoe zeer men, nu, onder de namen van Kaffers, Tambukky's en Hambohna's, doorgaans drie, geheel van elkanderen verschillende, Natiën verstaat, schijnt mij dit gevoelen echter onnaauwkeurig toe: veeleer komt het mij waarschijnlijk voor, dat onder deze onderscheidene benamingen slechts Afdeelingen van één Volk te verstaan zijn, waarvan elke haar bijzonder Opperhoofd heeft, die alle tot één en hetzelfde Volk behooren, en zich alleenlijk, door meerdere bevolking en oorlogen onder elkanderen, van tijd tot tijd, van Rio de la Goa naar de tegenwoordige grensen der Volkplanting verspreid hebben.

Tot hiertoe is, voor zoo ver ik weet, die Landstreek, tusschen de groote Visch-Rivier en Rio de la Goa, nog door geenen Europeër, en welligt nooit door iemand van Europische afkomst, geheel doorreisd geworden. Vóór eenige jaren, strandde in de nabuurschap der Hambohna's het Schip Grosvenor; hetgeen aan den Heer Jakob van Reenen, Bewoner der Kaapstad, aanleiding gaf, om, in gezelschap van eenige andere Kapenaars, derwaarts te reizen, en het Scheepsvolk van dien bodem op te zoeken. Tot nog toe is niemand verder gekomen, dan dat Gezelschap. De uitslag, echter, dier reise, althans met betrekkinge tot nadere berigten wegens die Natiën, is geheel onbevredigend. Vertellingen wegens de jagt en andere kleinigheden maken den inhoud uit van het gehoudene Dagboek. Al wat men, dus, tot hiertoe, van deze Natiën, met uitzondering alleen der Kaffers, die aan de Volkplanting grenzen, in het algemeen weet of weten kan, bepaalt zich enkel tot Personen, die tot het voornoemde Gezelschap behoorden. Ook zijn het juist die zelfde berigten, waarop zich mijn gevoelen grondt, dat alle deze Stammen, Kralen of Natiën, oorspronkelijk slechts één en het-

zelfde Volk uitmaken. Eene toevallige ontmoeting en onderhandeling met zoodanige afzonderlijk reizende Personen komt mij ten dezen opzigte allerbelangrijkst voor, waarom ik dan, alhier, de nadere omstandigheden dezer zamenkomst, zelfs het daarbij gehoudene gesprek mededeele.

Op eene mijner reisen in het Land der Kaffers, werd ik, reeds aan de Grensen, en op den voortgezetten togt bij herhaling door hen onderrigt, dat zich onder hen geheel vreemde en onbekende Personen bevonden, waarmede, uit aanmerking van derzelver verschillende taal, hunlieder Opperhoofd, Gaïka, en slechts weinige andere Kaffers konden spreken. Dit verschijnsel van zulke Vreemdelingen werd mij overal als iets zeer ongewoons beschreven. Naderhand bij Gaïka zelf komende, konde ik mijne nieuwsgierigheid niet langer bedwingen, en deed onderzoek naar deze Gasten. Onder de menigte der Kaffers, die hem omringden, toonde hij mij drie derzelven, met bijvoeging, dat nog zeven anderen afwezig waren. Voor het overige, wist hij mij van deze Vreemdelingen niets anders te melden, dan dat een derzelven het hoofd eener Horde was, tot welke ook de overige

behoorden; dat deze menschen (zoo als hij zich uitdrukte,) uit dat Land waren gekomen, waaruit alle Kaffers afstamden, en dat ook zij de eerste waren, die eene zoo groote reis hadden ondernomen. Ik wendde mij daarop tot die Vreemdelingen zelven; doch bevond weldra, dat zij zich met mijnen Tolk, zekeren Gonaqua, ter naauwer nood verstonden, ofschoon al de laatste de taal der Kaffers ten volle magtig ware. Hij zelf deed mij opmerken, dat de taal dezer Vreemdelingen dezelfde ware, als de Kaffers spraken, waaronder ik mij bevond; doch dat juist de laatste, naar zijn zeggen, dezelve misvormden. Het was alzoo de uitspraak alleen, welke alhier eene wederzijdsche onverstaanbaarheid veroorzaakte, en daar ik besloten had, drie dagen bij Gaïka te vertoeven, gelastte ik mijnen Tolk, zich bij voortduring met onze Onbekenden te onderhouden, in de hope, om langs dezen weg alle belemmeringen, te gelijk met allen mogelijken misverstand, uit den weg te ruimen. Reeds ten einde van den tweeden dag, was dit oogmerk bereikt, en ik mengde mij alzoo, met behulp van mijnen Tolk, in gesprek met deze Vreemdelingen, waarin, onder anderen, de hierna volgende Vragen en Antwoorden,

zonder de minste verminking, plaats hadden.

VRAAG. Hoe stond de Zon onder u bij haren opgang, toen gij uw Land verliet? En aan welken kant zaagt gij haar gedurende uwe reis opgaan?

ANTWOORD. De Zon gaat agter ons Land op, en is ook bij onze geheele reis altijd agter ons opgegaan.

Aanmerking. Zoo als reeds gezegd is, ontmoette ik deze Vreemdelingen bij die Kaffers, die het naast aan de Kaap grenzen, en wel tusschen de rivieren Kom en Keijskamma, werwaarts zij, volgens hun antwoord, te zamen uit eene Landstreek waren gekomen, welke van daar Oostelijk gelegen was.

V. Woonen onder u ook Menschen van gelijke soort, als ik en mijn Gevolg?

A. Ja; doch dezelve zijn door eene groote rivier van ons gescheiden.

Aanmerking. Ongetwijfeld wordt hiermede het Portugeesch Kantoor aan de Baai de la Goa bedoeld. Zulks ligt aan den linker oever van de rivier Mafumo, welke zich, digt bij, in de Baai uitstort en ook aldaar bijna eene halve mijl breed is. Voor het overige kwamen de Reizigers uit eene Landstreek, welke Oostwaarts ligt, en tusschen gemelde Bezitting en de Volkplanting aan de Kaap woonen geene Christenen.

V. Zijn deze Menschen velen in getal?

A. Omtrent zoo vele, als wij hier tegenwoordig zien.

Aanmerking. Ik had op dit tijdstip zeventien Christenen bij mij, en het is bekend, dat het aantal van Portugeesen aan de Baai de la Goa zeer gering is.

V. Houdt gij verkeering met deze Menschen?

A. Ja, zij nemen van ons Olifants-tan-

den, en wij van hun Koper, IJzer, Glaskoralen en andere zaken meer.

Aanmerking. Het is bekend, dat de Portugeesen Olifants-tanden van Rio de la Goa naar Mozambique brengen, die alsdan door het, in de nabijheid aldaar woonende, Volk ingeruild en te Mozambique al mede in den Slavenhandel gebezigd worden.

V. Op welke wijze komt gij tot die Menschen over, daar zij door eene groote rivier van u gescheiden zijn?

A. Wij hebben kleine vaartuigen, waarmede wij overvaren.

Aanmerking. Volgens verzekering van ooggetuigen, vindt men bij die Natie, welke nabij de Baai de la Goa woont, vaartuigen van verschillenden aard, waarmede zij niet slechts de rivier Mafumo bevaart, maar tevens de langs de Kusten liggende Eilanden bezoekt.

V. Hoe lang zijt gijlieden op reis geweest?

A. Wij zijn in de derde Maand alhier gekomen.

Aanmerking. De Reizigers hadden voor hun onderhoud twintig stuks Rundvee medegenomen, die zij, niet zonder vele belemmeringen, vóór zich moesten henen drijven. Ook waren zij dertien groote rivieren overgevaren, en hadden nog moeten wachten naar het afloopen van sommige derzelve, welke door aanhoudende regens boven hare oevers waren gezwollen. Ook zijn deze Kaffers gewoon, hunne rustplaatsen niet spoedig te verlaten: anderszins hadden zij deze reis gewis binnen veel korteren tijd kunnen volbrengen.

V. Hebt gij, gedurende uwe reis, vele bewoonde plaatsen aangetroffen?

A. Wij hebben, op onze reis, slechts zeven nachten op het open veld vertoefd; alle de overige in Kralen doorgebragt.

Aanmerking. Uit dit antwoord volgt van zelf, dat de Landstreek van Rio de la Goa langs de Kusten tot aan

de Hollandsche Volkplanting op de Kaap de goede Hoop zeer bevolkt is.

V. Van welken aard zijn die Menschen, welke gij op die bewoonde plaatsen vondt?

A. Alle die Menschen zijn van hetzelfde voorkomen, als wij zelve.

Aanmerking. Deze Reizigers zelve waren, zoo als in het vervolg nader blijken zal, wezenlijke Kaffers.

V. Welk is het oogmerk uwer reise?

A. Wij wilden onderzoeken, hoe ver wij nog Kaffers mogten vinden? en dan dachten wij weder te rug te keeren.

Aanmerking. Dit antwoord dient ten laatste ter beslissende overtuiginge, dat alle de Volks-stammen, tusschen Rio de la Goa en de groote Vischrivier, door de Reizigers zelven, als tot ééne en dezelfde Natie behoorende, werden aangemerkt.

De alhier medegedeelde Antwoorden, bij dit onderhoud ontvangen, schijnen mij toe

voldingend te bewijzen, dat die Vreemdelingen in de nabijheid van Rio de la Goa thuis behoorden. Ook zij waren, ten aanzien van Gelaatsformen, ligchamelijke Gestalte, Kleeding, Sieraden, Wapenen en Manieren, volkomen gelijk aan de Kaffers, die het naast aan de Volkplanting grenzen. Hunne Taal onderscheidde zich alleenlijk door verschillende uitspraak van die der laatsten. Voorts laat het zich volstrekt niet denken, dat een Volk van geheel verschillenden oorsprong zich alhier zoude hebben ingedrongen. Nog hielden onze Reizigers zelve de Kralen, welke zij doorreisden, voor Menschen van eenen zelfden aard, en hunne reis bedoelde slechts het onderzoek, hoe ver zij nog Kaffers zouden aantreffen? Zoodra dit oogmerk bereikt was, (en zulks was inderdaad bereikt, daar zij zich nu bij die Afdeeling dezes Volks bevonden, welke het verst van hun Vaderland was afgelegen,) dachten zij thuiswaarts te keeren. Wanneer men alle deze omstandigheden te zamen vereenigt, dan wordt het meer dan waarschijnlijk, dat alle de Volks-stammen, tusschen Rio de la Goa en de groote Visch-rivier langs de Kusten woonende, oorspronkelijk tot ééne en dezelfde Natie behooren, en zich alleenlijk, van

tijd tot tijd, van Rio de la Goa naar de tegenwoordige grensen der Hollandsche Volkplanting schijnen te hebben verspreid. Zoo ver ik mij in het Land der Kaffers hebbe begeven, dragen de Baaijen, Rivieren, Beken enz., Hottentotsche namen, door de Kaffers letterlijk overgenomen: waaruit dus het vermoeden rijst, dat die geheele Landstreek voormaals door Hottentotten is bewoond geweest, en dat zij alleen door de Kaffers naderhand westwaarts zijn te rug gedreven.

Sommige gewoonten, waardoor zich deze Vreemdelingen van de naburige Kaffers der Kaap onderscheiden, maken niet alleen geene verandering in de hoofdzaak, maar bevestigen veeleer, dat zij inderdaad in de nabijheid van Rio de la Goa thuis behooren, terwijl juist dezelfde gewoonten door reizende Europeërs bij het aldaar wonende Volk worden waargenomen.

Alle Kaffers, die ik ontmoette, rooken Tabak; zij daarentegen, die van Rio de la Goa gekomen waren, deeden zulks niet; zij snoven zeer sterk, en wel op eene zeer ongewone wijze. De bijkans kegelvormige omtrek van een Gewas, dat mij toescheen

tot het geslacht der Pompoenen te behooren, en welks middellijn omtrent twee en een halven Duim bedroeg, diende tot Snuiftabaksdoos, was met eene stop gesloten, en door middel van eenen kleinen riem aan één der elpenbeenen ringen vast gemaakt, die de Kaffers in meerderen getale aan den Bovenarm dragen. De Wondheelers bedienen zich bij het smeeren der pleisters doorgaans van een werktuig, dat zij *spatel* noemen, en waarvan de steel te gelijk tot tent-ijzer dienen kan, en het is juist een soortgelijk werktuig, van Elpenbeen vervaardigd, welk bij des Kaffers Snuifdoos behoort, door zijnen bezitter met den steel door de gekroesde hairen gestoken, en alzoo op het hoofd ten gebruike bewaard wordt. Begeert men te snuiven, dan wordt een gedeelte der tabak uit de gezegde tasch in de holle hand geschud, met het genoemde werktuig eenen tijd lang door elkanderen geroerd, en ook, door middel van hetzelve, in eene aanzienlijke mate, ofschoon langzamerhand, opgesnoven, en hij, die snuift, geeft zijne aangename gewaarwording door een uitdrukkelijk gebaar te kennen. Spaansche Snuiftabak, welke ik onzen Vreemdelingen aanbood, behaagde niet; de vlugheid, aan

dezelve eigen, was hun onaangenaam; waarom zij mij verzogten, dat ik hun Rooktabak zou geven, zoo als zij zeiden van hunne christelijke Naburen te ontvangen, en waaruit ook inderdaad veel betere Snuif bereid wordt, dan uit de Bladen zelve, die de Kaffers inzamelen. Het geschenk van eenige Ponden Rooktabak veroorzaakte alzoo een bijzonder genoegen.

De Kaffers, naast aan de Kaap wonende, eten bij uitzondering gaarne Schapenvleesch, hoe zeer deze dieren bij hen niet gevonden worden. Op zeker middagmaal, dat ik aan Gaïka en deszelfs Familie gaf, en waarbij ook het Opperhoofd der Kaffers, van Rio de la Goa gekomen, en nog eenigen zijner Reisgenooten genoodigd waren, wezen zij dit, zoo wel gebraden als gekookt, Lamsvleesch van de hand, en gaven daarentegen de voorkeur aan het Hert. Hoe zeer ook de Schapen-fokkerij in hun Land geoefend wierd, diende het vleesch, naar hun zeggen, meer voor het Vrouwelijk Geslacht, en den Man betaamde het niet, zulks te nuttigen.

Ik eindig alhier de bijeenvoeging der gronden, die het hoogst waarschijnlijk

maken, dat alle de Volks-stammen, langs de Kusten tusschen de groote Visch-rivier en Rio de la Goa woonende, oorspronkelijk tot ééne en dezelfde Natie behooren, en ga over tot mijn eigenlijk voornemen, om alle die berigten mede te deelen wegens dat gedeelte derzelve, welk het naast aan de Volkplanting op de Kaap de goede Hoop grenst, en mij is bekend geworden uit herhaalde reisen en uit de betrekking, waarin ik mij, sedert langen tijd, tot hetzelve bevond. - Het is daarom, dat ik, in de volgende Verhalen, onder den naam van Kaffers, alleenlijk die genoemde Afdeeling der gezegde Natie versta, welke aan het bijzonder bestuur van een onafhankelijk Opperhoofd onderworpen is.

Tweede hoofdstuk.
Ligging, grootte en gesteldheid van de landstreek der Kaffers, in de nabijheid der Kaap.

De Landstreek, door deze Kaffers bewoond, ligt tusschen den 33sten en 34sten Graad Zuider-Breedte, en grenst ten Oosten aan de rivier Key, ten Westen aan de groote Visch-river, ten Zuiden aan de Zee en ten Noorden aan eene groote Berg-

keten, welke zich van het Westen naar het Oosten strekt, en waar agter het Land der zoo genoemde Boschmannen zijnen aanvang neemt. De lengte dezer Landstreek, van de groote Visch-rivier tot aan de rivier Key, bedraagt in eene rechte lijn omtrent 40; de breedte, daarentegen, van den voet der zoo even genoemde Bergketen tot aan Zee, omtrent 20 Duitsche mijlen.

Tusschen beide gezegde Scheid-rivieren heeft men nog de Kunap-, Kat-, Kom-, Keyskamma- en Buffel-Baaijen, volgende op elkanderen van het Westen naar het Oosten, in die reeks, zoo als zij alhier voorkomen. Zij worden alzoo genoemd naar derzelver diepe en breede beddingen, zonder eenigen toevoer van regenwater, ofschoon zij dien naam niet verdienen. Behalve dezen wordt het Land nog door vijftien Beken doorstroomd. Al dit loopend water ontspringt uit het gezegde Gebergte. De groote Visch-rivier, de Keyskamma- en Buffel-baai, ontvangen de overige en ontlasten zich in zee. Daarenboven heeft nog de Natuur, zoo wel in de Vlakten als op de Hoogten, en wel voornamelijk op de laatste, hier en daar, rondvormige en in

derzelver midden tot drie Voet diepe Waterkommen aangelegd, waarin zich het regenwater verzamelt en ook vrij langen tijd bewaart, en zonder welke zeer aanmerkelijke gedeelten, bijzonderlijk aan den Zee-kant, gansch en al droog zouden wezen. De Buffel-baai, vooral de twaalf van wederzijds in dezelve uitloopende Beken, leveren uitnemend water, waarom men ook, in deze oorden, de meeste Kaffer-kralen ontmoet. Al het overige water is min of meer ziltig, naar gelang hetzelve, het zij kort of lang geleden, eenigen toevloed van versch regenwater ontving. Intusschen, is dit Land, over het geheel genomen, niets minder dan waterrijk; men heeft, in tegendeel, even als in de Volkplanting aan de Kaap, een doorgaand gebrek aan water.

De toppen der Bergen, welke elkanderen in alle rigtingen doorkruisen, vormen benedenwaarts diepe kluften en gronden, en bevatten hier en daar zeer aanmerkelijke vlakten. Op eenigen derzelven is de grond steenachtig; op anderen, die in de vlakten zijn, bestaat deze grond uit een mengsel van leem en fijn zand. De vele groeven in de Berg-keten, welke tegen het Noorden grenst, loopen hier en daar zeer hoog op, en zijn met

een aantal hoogstammige en tot allen gebruik passende boomen, gelijk meestal met doornachtig kreupelhout zoo digt bewassen, dat zij geenen doorgang toelaten. In het overige gedeelte des Lands vindt men slechts hier en daar aan de oevers der rivieren en beken, ook in de kluften, hoogstammig hout. Tusschen de groote Vischrivier en de Keyskamma, vooral aan den Zee-kant, is bijkans alles, tot zelfs de Vlakten, met boschhout bedekt, waarvan bij ver het grootste gedeelte uit Mimosa bestaat: daarentegen is het Land tusschen de rivieren Keyskamma en Key, met uitzondering alleen van enkele Beken en Kluften, slechts schaars met kreupelhout bewassen. Overvloedig is de Aloë en Euphorbium, vooral de laatste tot eene ongewone hoogte, somtijds zelfs van 36 tot 40 voeten.

Tusschen de Keyskamma en de Buffelbaai is eene streek, welker zeldzame geaardheid eene bijzondere beschrijving verdient. Het is eene Vlakte, met zagte Berghoogten spaarzaam doorsneden en met gras begroeid, welke onmiddellijk grenst aan de Bergketen, die het gansche Land ten Noorden bedekt, en voor het overige, aan de Zuid-zijde, door hooge Bergtoppen omge-

ven is. De lengte dezer streek, van het Westen naar het Zuiden, bedraagt in eene rechte lijn omtrent 1¼, en de breedte bijkans 1 mijl. De vlakke grond is overal door aardholten, in gedaante en omvang zeer verschillende en niet meer dan 3 voeten diep, dermate afgebroken, dat men alle oplettendheid noodig heeft, om zich bij het kronkelend afhellen der wagens tegen het omvallen te behoeden. Dezelfde aardholten vindt men, in het genoemde Gebergte, tot op eene rechtstandige hoogte, dikwerf van meer dan 300 voeten; terwijl de vlakke grond zelf met gladronde steentjens bedekt is, volkomen gelijk aan den schiethagel, waarvan men zich op de jagt bedient. Deze holten, met hare steentjes, laten bijkans geenen twijfel meer overig, dat alhier in vorige eeuwen eene overstrooming heeft plaats gehad, waarbij het water ten minste even hoog moet geweest zijn, als men thans deze holten in het gebergte waarneemt. Welligt zouden deze sporen van zulk eene groote overstrooming reeds sedert langen tijd verdwenen zijn, wanneer de grond zelf niet overal met hoog gras bedekt ware, waardoor de wind verhinderd wordt, deze aardholten van tijd tot tijd aan te vullen.

Sommige dezer kreupelachtige houtsoorten dragen eetbare Beziën, waarvan ik echter niet ééne smakelijk of welriekend vond; zelfs bij eene volkomene rijpheid zijn zij eenigzins zuur en waterachtig onaangenaam. Ook vindt men eenige soorten van Uijen, die of raauw, of gekookt, of gebraden, tot spijze kunnen dienen. De dorst-stillende eigenschap van het Riet komt zeer te stade, wanneer het water, waarin zulks groeit, te zout of bedorven is. Waar de rivier Key zich in de zee stort, leveren de Duinen langs het strand eene menigte van wilden Pisang.

In de Rots-spleten, holle Boomen, Mieren-nesten(*) en Aardholten, wordt niet zelden de voorraad van eenen arbeidzamen

(*) Deze Mieren-nesten zijn van eenen zonderlingen aard en aan de Kaap zeer menigvuldig. Uitwendig gelijken zij veel naar eenen Bijënkorf, ofschoon zij van grooteren omvang zijn, dan wel deze, zoodanig dat derzelver vlakke doorsnede dikwerf 4 en de hoogte niet zelden 2½ voet beslaat. De aardklomp, waaruit die Mieren-nesten bestaan, bevat eene menigte harstdeelen, die haar ongemeen vast en hard maken. Niet zonder moeite en krachten hakt men zulk eene woning in stukken, waaruit men alsdan de inwendige afdeelingen in gangen en cellen ontwaart, tot welke slechts van buiten de toegang is in weinige kleine openingen. Mieren-vreters, aan de Kaap doorgaans *Aardzwijnen* genoemd, halen zulke nesten geheel ledig, en deze worden alsdan gaarne door Bijën-zwermen ingenomen. Ook wordt uit zulke nesten ligtelijk een Bakoven gemaakt, waarvan zich reizende Planters bij voorkeur bedienen.

Bljën-zwerm gevonden, waartoe een kleine Vogel, aan de Kaap onder den naam van Honigvogel bekend, doorgaans zeer behulpzaam is. Deze Vogel poogt door een hevig geschreeuw de opmerkzaamheid gaande te maken. Is hem zulks gelukt, zoodanig dat men tot hem nadert, dan verwijdert hij zich op eenigen afstand, en agtervolgt zijn geschreeuw, totdat men hem wederom heeft ingehaald. Alsdan gaat hij op nieuw daarmede voort, totdat hij zich in de nabijheid der plaats bevindt, alwaar de Bijën-zwerm zich ophoudt. Dit laatste vooral geeft hij nog door een sterker geschreeuw te kennen, latende dus aan dengenen, die hem volgt, over, om het eigenlijke verblijf der Bijën zelf op te sporen; het geen ook, door het herhaalde inen uitvliegen van dit Diertje, niet lang verholen blijft. Dikwerf moet men dezen

schreeuwenden Wegwijzer een half uur en meer volgen, eer men zich voor deze moeite beloond vindt.

Tusschen de groote Visch-rivier en de Keyskamma vinden vele kruid-etende Dieren overvloedig voedsel, vooral in jaren, wanneer het genoegzaam regent. Langs die rivieren en beken, zoo ook in laagten en vlakten, verschaft dit gedeelte des Lands voortreffelijke weiden voor Runderen en Schapen, zoodanig zelfs dat zij eene bijzondere voorkeur verdienen, waarom zij ook aan de Kaap *gebrokene* weiden heeten; terwijl de Bergtoppen alleenlijk *zuure* weiden leveren.(*) Aan gene zijde der Keys-

(*) Aan de Kaap maakt men onderscheid tusschen *zuure*, *zoete* en *gebrokene* Weiden. De eerste twee soorten bestaan, gelijk reeds de naam aanduidt, doorgaans of uit zuure of uit zoete kruiden: de laatste, daarentegen, bevat beide soorten onder elkanderen. Zuure weiden hebben dit nadeelig uitwerksel, vooral ten aanzien van het Rundvee, dat zulks, het gansche jaar door daarin blijvende, van tijd tot tijd zoo stijf wordt, dat het eindelijk zich niet meer bewegen kan, en alsdan van honger sterft. De enkel zoete weiden veroorzaken al mede eene uitteering, welke even zoo den dood ten gevolge heeft. Ter verhoedinge daarvan moeten zij ten behoorlijken tijde met eene zuure weide verwisseld en zulks bestendig herhaald worden. Gebrokene weiden, in tegendeel, zijn het geheele jaar voor het vee bruikbaar en daarom de beste.

kamma-rivier wast het gras tot eene ongemeene hoogte, is bijkans overal uitermate zuur, en verkrijgt, in gevolge dier hoedanigheid, bij zijne rijpheid, zulk eene hardheid, dat geen Dier het eten kan. De Kaffers hebben daarom de gewoonte, zulk gras af te branden, ten einde nieuw en jong voortspruite, en zonder deze zorgvuldigheid zoude deze landstreek, bij gebrek van voedsel voor hun vee, inderdaad onbewoonbaar zijn. In den omtrek der Duinen, digt aan de Zeestranden, is de natuur omtrent de gras-etende dieren eenigzins gunstiger.

Deze in het oog loopende verscheidenheid van weiden is oorzaak van den verschillenden aard en het aantal der Dieren, welke aan deze of gene zijde der Keyskamma gevonden worden. Aan den West-kant dezer rivier, heeft men vele wilde Geiten (*Antilopenaten*), bijzonderlijk een ongelooflijk aantal Springbokken, waarvan ik er

dikwerf meer dan duizend bij elkanderen zag, voorts geheele troepen van Herten, en, ofschoon min talrijk, Elanden, Bosch-, Riet- en Steen-bokken en Orabies (het *Gnu*-dier), gelijk mede wilde Paarden in groote menigte, ook niet zelden wilde Zwijnen, en het is in gevolge van het aanzijn dezer verschillende Diersoorten, dat ook Leeuwen, Tijgers, Wolven en Jakhalsen, deze oorden tot hun verblijf kiezen. In de oostelijke Landstreek, daarentegen, van de Keyskamma, vindt men meestal slechts Elanden en wilde Paarden, de eerste zelfs in een grooter getal, en bijzonderlijk eene groote menigte van Olifanten, Zeekoeijen en Rivierpaarden (*Hippopotamen*), die alhier bij voorkeur tieren. Op eene mijner reizen werden in de rivier Key 22 Zeekoeijen geschoten; het gebrek alleen aan wagens, om het spek van een nog grooter aantal dezer dieren mede te voeren, vergunde nog aan vele anderen, die zich vertoonden, het leven. Boven alle verwachting groot is de menigte van Olifanten, waaronder ik eenmaal eenen troep zag, door mijne Reisgezellen op 500 geschat, en, ofschoon mij die opgave te overdreven voorkwam, durf ik echter dat getal naar

eene zekere berekening ten minste op 300 stuks bepalen.

Ofschoon eene, reeds van oude tijden afstammende, Wet den Planters verbiede, hunnen lust tot de jagt buiten de Volkplanting zelve te bevredigen, wordt dezelve echter niet zelden overtreden. De Regeering zelve maakt nu en dan eene uitzondering, wanneer zij aan enkele personen op derzelver verzoek dergelijke togten vergunt, die echter zich bijkans nooit boven de Keyskamma uitstrekken. De afgelegenheid der verder oostwaarts liggende Landstreek verzekert aan het gedierte, dat zich aldaar ophoudt, eene genoegzame veiligheid. Deze bijzonderheid kan alzoo als eene hoofdreden gelden, waarom men, aan deze zijde der gezegde rivier, Olifanten en Zeekoeijen, als doorgaans het meest aan vervolging bloot gesteld, slechts zelden, en dezelve, daarentegen, aan de overzijde in groote menigte vindt. Intusschen, is de gemelde wet, sedert vele jaren, gestrengelijk in acht genomen. Slechts enkele Personen, door de Regeering tot onderhandeling met de Kaffers gevolmagtigd, hebben bij hunne zeldzame reizen aanleiding

gegeven tot verontrusting dezer dieren. Ook is het bekend, dat de Olifanten en Zeekoeijen beide, en vooral de eerste, gaarne van de eene streek naar de andere trekken, en het laat zich alzoo vermoeden, dat alhier, bij de keuze des verblijfs, inderdaad meer neiging, dan dwang, plaats heeft.

Het zijn, voorts, de gezegde wilde Geiten niet alleen, die aan het oord tusschen de Visch-rivier en de Keyskamma den voorrang geven; maar ook eene talrijke menigte gevederde Diersoorten, die verder oostwaarts meestal te vergeefs gezogt worden, wordt alhier gevonden. Op de onbewassene vlakten ontmoet men Struisvogels, in de bosschen de roode en grijze Veld-, Koorn-, Berg- en Parel-hoenders en wilde Paauwen. De Parel-hoenders vooral onthouden zich gaarne aan de rivieren en beken. Zoo wel daar, als in andere reeds gemelde Waterplassen, vindt men vele onderscheidene soorten van Gansen, Eenden en andere Watervogels, in groote menigte. Nergens zag ik tevens zoo vele Roofvogels, als hier te land, zeer verschillende in kleur en grootte, waarvan één althans, zekerlijk de grootste, van de eene vleu-

gel-spits tot de andere gemeten, bijkans 13 voeten besloeg(*).

Twee Saizoenen, namelijk Zomer en Winter, onderscheiden zich in dit Land voornamelijk door eenen hoogeren of minderen graad van warmte, zonder dat juist de laatste, zoo als aan de Kaap de goede Hoop, altijd de bepaalde regen-tijd zij. Tusschen beide deze Jaargetijden hebben, even als in Europa, overgangen plaats. De Winter begint doorgaans in Wiedemaand en eindigt in Herfstmaand. Gedurende dezen tijd stond mijn Thermometer, naar Fahrenheit, op den middag en wel in de schaduw, slechts zelden hooger dan op 70 en bijkans nooit lager dan op 50 graden: in het overige gedeelte des jaars, bleef dezelve doorgaans tusschen de 70 en 90 graden. In Winter-, Louw- en Sprokkelmaand, is de warmte op het hoogste en somtijds ondragelijk. Nu en dan, ofschoon niet dikmaals, vond ik den luchtstroom, bij eenen matigen Noorden-wind, zoo heet, dat ik mij aan de levendige voorstelling niet konde onttrekken, alsof ik mij geheel onder

(*) De Lengte-maat, welke hier en elders voorkomt, is de gewone Rhijnlandsche.

den wind in de nabijheid van een zeer groot vuur bevond. Bij zulk eene hitte, welke zich kort na den middag verhief, ofschoon slechts weinige uuren durende, rees de Thermometer, in de schaduwe zelfs, eensslags tot op 103 graden. Gedurende deze maanden valt de meeste regen, en wel ten gevolge van onweders, die bijkans iederen dag plaats hebben. Ook op dezen tijd heeft men zeer dikwerf dikke nevelen, vooral in dat gedeelte des Lands, welk ten oosten van de Buffel-baai ligt. Deze rijzen na middernacht uit den grond, duren niet zelden tot op den middag en dienen bij uitstekendheid ter bevogtiging van den aardbodem.

Derde hoofdstuk.
Ligchamelijke form en uiterlijk voorkomen der Kaffers.

De Bewoners van het te voren beschrevene Land, door ons reeds met den naam van Kaffers onderscheiden, mogen te recht, van wege hunner regelmatige ligchaamsvorming, eene schoone Natie heeten. De kleur alleen van huid en hair mishaagt den Europeaan, omdat hem zulks ongewoon is. De natuurlijke kleur der Huid is bleekzwart, na genoeg gelijk aan die van pas

gesmeed ijzer. Hiermede, echter, zijn de Kaffers intusschen niet te vrede, maar bestrijken niet slechts hun aangezigt, doch tevens het gansche ligchaam, met een mengsel van fijn gewreven Bloedsteen(*) en water, waaronder doorgaans, vooral ten behoeve der Vrouwen, welriekende kruiden gevoegd worden. Nadat de eerste bestrijking ten volle droog is, volgt eene tweede met vet, doorgaans met Niervet of Merg, door welker inwrijving de gegevene kleur zich duurzaam met de huid verbindt en haar te gelijk buigzaam maakt.

Vruchteloos spoorde ik de allereerste oorzaak dezer gewoonte van huidkleuring na. Welligt zoude men vermoeden, dat deze verwing een beschutsel tegen de Insekten ware. Intusschen, bewijst elke aanschouwing, dat Vliegen en Muggen daardoor geenszins worden afgeschrikt, en juist het mindere bezoek van dat vliegende gedierte bij Negers, die hun ligchaam verwaarloozen, wederspreekt zulk een vermoeden. De roode verw is voor het overige de geliefde kleur der Kaffers. Alles, wat zij ter dek-

(*) Eene weeke Steensoort van donker-roode kleur.

kinge gebruiken, wordt rood geverwd. Roode Glaskoralen behagen hun bovenal, en koper, minder echter het geele, heeft bij hen de waarde van goud.

Het Hair is zwart, kort, wollig, hard en in kleine verwarde lokken of krullen vereenigd. Zelden ontmoet men eenen Kaffer met vollen baard; meestal is slechts de kin met kleine hairlokjes bewassen. De schaamdeelen zijn bij beide Geslachten slechts spaarzaam daarmede bezet.

De Mannen onderscheiden zich vrij algemeen door eene aanzienlijke grootte, en wel doorgaans van tusschen de 5 voeten en 6 tot 9 duim. Nu en dan zelfs gaat de Natuur nog deze maat te boven; slechts zeer weinigen zijn beneden dezelve. Het Hoofd der Kaffers is schoon gevormd; het oog levendig, en de tanden zijn blinkend wit. Armen en dijen teekenen gezondheid en kracht; in één woord, alle deelen des ligchaams hebben de grootste volkomenheid en gelukkigste evenredigheid met elkanderen. De Gestalte is recht; de gansche Houding drukt koenheid uit; de Gang is vast en afgemeten, en het geheel kenmerkt standvastigen moed. Een aantal Kaffers

zouden, mijns oordeels, tot uitmuntende modellen voor schilder- en beeldhouw-kunst dienen.

Het vrouwelijke Geslacht is niet minder schoon gevormd, alhoewel, ten aanzien der grootte, van het mannelijke zeer verschillende. Slechts zelden hebben zij de gewone grootte eener wel geschapene Vrouw, zonder daarom echter misvormd klein te kunnen heeten. De verschillende ligchaams-gedeelten eener jonge Kafferin hebben eene behaaglijke ronding, welke eene volheid van sappen aanduidt. De uitzettende Boezem is allergelukkigst gerond. Voorkomen en houding teekenen opgeruimdheid, blijgeestigheid en een wel te vrede hart. Eene gladde en volmaakt gezonde Huid versiert beide Geslachten.

Wanschapene Kaffers zag ik nergens. De wijze, waarop de Kinders van de geboorte af behandeld worden, is allezins natuurlijk en moet alzoo de minste ontaarding voortbrengen. Slechts eenmaal zag ik eenen Man, onder zijne Landgenooten bijzonder, omdat hij niet meer dan vijf voeten grootte en eenen ongemeen korten hals had. Hij was het algemeene voorwerp van spotternij.

Onder anderen werden de Hottentotsche Jongens, die wij bij ons hadden, onophoudelijk gedwongen, met dit Manneken te zingen.

Een verschijnsel, dat men allereerst bij de Hottentotsche Vrouwen ontdekt, en waaromtrent men langen tijd slechts fabelachtige berigten ontvangen heeft, ontmoet men ook bij de Kafferinnen; namelijk, eene ongewone verlenging van de Lippen der Lijfmoeder. Intusschen, wordt zulks geenszins, zoo als men heeft willen beweeren, door het aanhangen van gewigten, maar door de natuur zelve veroorzaakt. Bij de Hottentotsche Vrouwen hebben zij wel de lengte van vier Duimen; bij de Kafferinnen, daarentegen, zijn zij merkelijk korter.

Vierde hoofdstuk.
Spijsen der Kaffers.

De volkomene gezondheid, welke dit Volk geniet, is gewisselijk grootendeels toe te schrijven aan het eenvoudige voedsel, waarmede het zich geneert. Melk, de voornaamste spijs, door talrijke vee-kudden rijkelijk geleverd; Vleesch, doorgaans gebraden; Gierst, Boekweit en Watermeloenen, op verschillende wijzen toebereid, dienen ter verzadiging: de dorst wordt enkel door water geleschт.

De Melk wordt niet versch genuttigd; men laat die vooraf stremmen en zuur worden, en wel zeer spoedig in Korven, die tot dit zelfde oogmerk meermalen gediend hebben en alzoo reeds zuurstof bevatten. De kringvormige omtrek dezer Korven is bovenaan, doorgaans, tusschen 10 tot 16 Duim middellijn, van onderen naar evenredigheid iets ruimer; de wand is 1 tot 2 Lijnen dik, zelden dikker; naar beneden zijn zij eenigzins kegelvormig. De Vrouwen bereiden die zeer kunstig van Rietgras, en weten ze zoodanig te vlechten, dat zij, vooraf met Talk besmeerd, volkomen waterdigt worden. Ook wordt de Melk in platte lederen Zakken, van 2 Voeten lengte en 1 Voet breedte, bewaard.

In het Kafferland vindt men eene Plant, met eenen platten stengel, omtrent een Duim breed, drie Lijnen dik, en, nadat zij gedroogd is, van eenen lijmerigen en vezelachtigen aard. Een gedeelte van dezen stengel, omtrent een Voet lang, wordt aan het een of ander einde met eenen gladden steen zoo lang gekneusd, dat de vezels zich van elkander scheuren en een Penseel van een Duim lengte ontstaat. Van deze Pen, of anders Mosselschelp, bedienen zich

de Kaffers, in plaatse van eenen Lepel, om daarmede de melk te eten.

Het Vleesch is bij de Kaffers een min noodzakelijk voedsel. Hoe zeer zij hetzelve bijzonderlijk beminnen, wordt echter deze lust door spaarzaamheid beheerscht. De Kaffer zal, ter bevrediging van zijnen eetlust, zijne Kudde nimmer verminderen. Daarentegen, geeft hem de Jagt dagelijks gelegenheid, om aan zijne neiging tot vleesch-eten te voldoen. Het vleesch wordt gekookt of gebraden: het eerste geschiedt in Potten, die, uit klei gevormd, in het vuur gehard zijn,(*) en inderdaad geene ongevallige gedaante hebben; bij het braden, wordt het vleesch, in kleine stukken gesne-

(*) Om vuur te maken, wordt een plat stuk Hout, in het midden uitgehold, diep in den grond gelegd. In deze holte steekt men eenen ronden stok van omtrent 2 voeten lang en wrijft dien met alle mogelijke snelheid tusschen de handen, even als zulks gewoonlijk bij de bereiding van chokolade geschiedt. Het door deze wrijving veroorzaakte stof ontvlamt eindelijk, en dit vuur deelt zich mede aan het gedroogde gras, dat rondom ligt. De Kaffers, die het naast aan de Kaap wonen, zijn doorgaans van onze gewone gereedschappen voorzien om vuur te maken.

den, onmiddelijk op kolen gelegd, of men steekt eenigen dier stukken aan eenen spitsen stok, en houdt denzelven bij het vuur, of plaatst den stok naast het vuur in den grond. Natuurlijke Zoutbakken vindt men bij de Kaffers niet, zoo als aan de Kaap. Zelfs weten zij dit geheele gebrek op geene andere manier bij hunne spijsen te vergoeden, ofschoon hun anders de smaak van het zout geenszins onaangenaam is, en zij de Reizigers, die hen bezoeken, dikwerf daarom vragen.

Gierst, of zoo genoemd *Kaffer-Koren*, en Boekweit zijn voortbrengselen, welken de Kaffers, bij de aankweeking dezer graansoorten, aan eigene vlijt te danken hebben. Ook de Watermeloenen behooren niet onder de natuurlijke gewassen van het Kafferland, maar moeten door kunst voortgeteeld worden. Gierst en Boekweit worden, ongebroken, met water gekookt en zonder bijvoeging van vleeschnat of vet gegeten. Beiden, echter, stampt men ook, met behulp van eenen gladden steen, tot meel, welk alsdan met versche melk gekookt wordt. Nog maakt men van zoodanig meel zekere soort van brij, nadat men de stengels, die een lijmachtig en zoet sap bevatten, gestampt,

in water afgekookt en daarbij alsdan het noodige meel heeft gevoegd. Eindelijk bereidt men van beide meelsoorten eenig brood: men kneedt het op de gewone wijze, door bijvoeging van water, tot deeg, satsoeneert zulks in den Europeeschen smaak tot brooden van omtrent 3 ponden zwaarte, en bakt die in de heete asch. Geheele Boekweit-stoven worden nu en dan ook op kolen gerookt en alzoo gegeten.

De Watermeloenen, die men alhier onder de Kaffers vindt, onderscheiden zich van de gewone soort door eene onaangename bitterheid, waarom zij geheel raauw niet wel te nuttigen zijn. Bij het kooken, echter, gaat dezelve verloren. Geschild, in stukken gesneden en zonder eenig ander bijvoegsel gekookt, dient deze vrucht tot spijs, en wordt tevens, door inmenging der reeds genoemde meelsoorten, tot brij bereid.

Deze zijn de voorname spijsen, welke de Kaffers door nijvere arbeidzaamheid bekomen. Buiten dezelve bedienen zij zich mede van Honig, veelerlei soorten van in het wild groeijende Uijen, Wortelen en Beziën, ofschoon men ze niet als hoofdspijs, maar

als bijvoegsel beschouwt. Enkele gevallen zijn hiervan uitgezonderd, zoo als naderhand blijken zal, wanneer zich het levensonderhoud alleenlijk tot deze gewassen bepaalt. De Melk blijft in het algemeen het hoofdvoedsel, en daarop volgt het Vleesch. Gebrek aan regen en andere omstandigheden verhinderen somtijds de teelt en den oogst, ja zelfs de geheele zaaijng der meer genoemde gewassen. Ook worden zij bijkans nooit in die menigte ingezameld, dat zij, bij een rijkelijk gebruik, voor een gansch jaar toereikende voor handen zijn.

Water, zoo als de natuur het geeft, is de gewone, bijkans éénige drank der Kaffers. Slechts zelden, en dan ook alleen ter vergastinge, bedienen zij zich van eenen dronken makende Kunst-drank, die op de volgende wijze bereid wordt. Men kookt Giersten-meel met water tot dikke brij, doet denzelven in eene melk-korf, en giet daarop koud water. Alsdan ontstaat gisting, en, nadat deze is opgehouden, wordt deze drank door een Vogelnest(*) geze-

(*) Zulk een Vogelnest is kegelvormig en heeft omtrent 4 Duimen middellijn. Aan dezen Kegel is eene langwerpige Buis verbonden, omtrent 2 Duimen wijd en van 6 tot 7 Duimen lang, welke den toegang leent tot het eigenlijke Nest. Dit laatste hangt aan het uiterste einde van eenen Boom-tak, en is een digt en zeer kunstmatig Vlechtsel, dat uit lijmachtige vezelen bestaat, welke door den Vogel van de bladen eener kleine soort van Aloë met eene verwonderlijke vaardigheid gescheiden worden.

gen, en langs dezen weg van zijne nog onopgeloste gierstdeelen gezuiverd.

De Kaffers verachten geenszins de spijsen, die naar onze wijze bereid zijn. Bijzonderlijk smaakt hun ons brood. Niemand hunner, echter, waagt het, om tamme Varkens, Hazen, Gansen, Eenden of ook eenige soort van Visch, te eten. Bij de nasporing van de waare reden dezer uitzondering, kreeg, ik algemeen tot antwoord, dat de tamme Varkens alle onreinheid nuttigen; dat men van het gebruik van Hazenvleesch krankzinnig wordt; dat Gansen en Eenden een onaangenaam, woest geschreeuw maken en naar Padden gelijken, en dat de Visschen, eindelijk, tot het geslacht der Slangen behooren.

Het behoeft naauwelijks opmerking, dat

de verkeering der Kaffers, die naast aan de Volkplanting grenzen, met de Kapenaars dien zelfden nadeeligen invloed op de leefwijze en zeden der eerstgenoemden hebben moet, welken de reiziger helaas! bij alle onbeschaafde Volken uit de toenadering der Europeërs waarneemt. Ook onder dit gedeelte der Kaffers heeft zich, onder anderen, de trek naar geestige dranken verspreid. Zij beminnen die ongemeen en gebruiken die, zoodra zij dezelven slechts kunnen bekomen, tot onmatigheid toe. Bij de zoodanige Kaffers, daarentegen, die verder van de Kaap wonen, bespeurde ik met genoegen, dat de smaak van wijn en brandewijn aan hun gansch en al mishaagt. Zelfs gaven deze Kaffers aan het onvermengde water den voorrang boven eenig mengsel van hetzelve met wijn of brandewijn.

Men kan de Kaffers geenszins van onmatig eten beschuldigen, zoo als men dat bij de Hottentotten vindt. De Vrouwen vooral der eerstgenoemde Natie zijn zeer ligtelijk te verzadigen. De Kaffer heeft eene verscheidenheid en menging van spijsen, welke evenredig is aan de grootte en gezondheid zijns ligchaams. Zeldzaam is het verschijnsel van eenen vraat; in het alge-

meen geneert men zich zeer sober. Op gelijke wijze heb ik gemeend te mogen opmerken, dat de Kaffers niet meer drinken, dan de natuur in eenen gezonden, onbedorvenen toestand vordert. Wanneer ik, op mijne reisen, bij eene brandende zomerhitte, eenen halven dag en dikwerf langer, zonder water geweest was, en alsdan eene rivier of andere waterkom ontmoette, verslonden de Kapenaars, Hottentotten en Slaven, die mij verzelden, zonder de minste acht op hunne gezondheid te slaan, eene hoeveelheid van water, welke de behoefte zeer ver te boven ging: de Kaffers, daarentegen, schepten het water slechts met de holle hand, en namen het van tijd tot tijd bij kleine teugen in den mond.

Ofschoon de Tabak geenszins onder de spijsmiddelen behoort, meen ik hier ter plaatse van pas te mogen opmerken, dat de Kaffers aan het rooken van tabak hartstogtelijk verslaafd zijn. Mannen en Vrouwen, de eerste echter meer dan de laatste, rooken eigen geteelden tabak, en, bij gebreke daarvan, de bladen van zekere andere plant, door de Hottentotten *Dacha* genoemd. De Kop der uit hout gesnedene Pijp heeft de gewone gedaante van onze

aarden pijpen; alleenlijk is die ongelijk grooter; het roer is recht en van 5 tot 6 duimen lang. Eene andere soort van Tabakspijpen is zeldzamer. Als dan zijn Kop en Roer, welk laatste tevens langer is, niet onmiddelijk met elkanderen vereenigd, maar gescheiden door eenen met water gevulden Horen, doorgaans van eenen Eland, waarin de damp zijne scherpte verliest. In Gezelschap gaat de Tabakspijp van den een tot den ander. Een ieder doet eenen goeden trek en geeft daarna dit wellustig geliefde werktuig aan zijnen naasten gebuur. Tot eene tabaksdoos of buidel dient meestal de huid van eenen Blaauwbok, zijnde de kleinste Herten-bok, die zelden boven de 13 Duimen hoog is. Kleine Jongens en Meisjens zag ik nimmer rooken.

Vijfde hoofdstuk.
Ligchamelijke sterkte der Kaffers.

Bij een gezond, wel geschapen en goed bewerktuigd ligchaam mag men te gelijk eene sterkte verwachten, welke met deze vooruitstelling overeenstemt. Dan, het is even gewis, dat deze krachten zich, zonder behoorlijke oefening, nimmer tot volkomenheid toe ontwikkelen. Van hier verrigt de min sterke, die intusschen door oefening en ervaring meerdere behendigheid verkregen heeft, elken zwaren arbeid met ongelijk meer gemak en gunstiger uitslag,

dan hij, die veel sterker is, doch van dit zijn vermogen geen gebruik weet te maken.

Het uitwendige voorkomen der Kaffers laat geene bedenking overig wegens het bezit van eene buitengewone ligchamelijke sterkte, ofschoon hunne leefwijze en geringe behoeften hun geene gelegenheid verschaffen, om dezelve algemeen aan te kweeken. Het gebruik der Werpspies en Knods ontwikkelt in den Kaffer de kracht van den rechter arm; menigvuldige togten en de jagt oefenen hem in gaan en loopen: maar gebruikt men hem, om eenen zwaren last uit eenen wagen te tillen, eenen omgevallenen wagen weder op te rigten, een groot stuk rots uit den weg te ruimen enz., dan inderdaad schijnt de Kaffer krachteloos, en een Hottentot van ellendig aanzien, doch in den dienst van zijnen Huisheer aan zwaren arbeid gewoon, overtreft hem verre. Daarentegen brengen het de Kaffers in de hiervóór gemelde ligchaamsoefeningen tot eene ongemeene volkomenheid: meermalen was ik ooggetuige, dat Kapenaars, door hunne buitengewone sterkte alom vermaard, te vergeefs ijverden, om eene werpspies tot op dien afstand te voeren, waarop zulks door elken Kaffer geschiedde. Bij onder-

scheidene gelegenheden zag ik Kaffers, die eenen weg van 30 tot 40 uren in den mogelijkst kortsten tijd hadden afgelegd, zonder eenig het minste blijk van bijzondere vermoeijenis aan den dag te leggen; zelfs was dan nog dikwerf een klein geschenk in staat, om hen tot den dans te overreden. Wanneer men, derhalve, bij de Kaffers eene algemeene ligchamelijke sterkte mist, dan is zulks gewis alleen als het gevolg aan te merken van de weinige behoeften, welke hun geene genoegzame gelegenheid ter oefening hunner krachten verschaffen.

Ondanks de nabijheid der zee en het aantal van rivieren, die het Land doorstroomen, heb ik niet éénen Kaffer ontmoet, die zwemmen konde. De Kaffers visschen nooit; slechts zelden vinden zij de rivieren ondoorwaadbaar, en juist daardoor nergens aanmoediging, om zich op het water te vertrouwen, en van hier welligt laat zich de reden verklaren, waarom zij zich niet in het zwemmen oefenen.

Zesde hoofdstuk.
Gewone slaap en rust der Kaffers.

Slaperigheid valt geheel niet in den allezins levendigen aard der Kaffers. De nacht is de tijd, voor hunne regelmatige rust bestemd: slechts zelden ziet men eenen Kaffer, van wege der drukkende zonnehitte of op eene andere wijze ontstane buitengewone vermoeijng, door den slaap overweldigd. Gaarne onttrekt hij zich aan den slaap, te midden van gesprekken, die nog vele uuren na zonne-ondergang, somtijds zelfs tot middernacht voortduren. Alsdan heerscht

in alle hutten eene doodelijke stilte: doorgaans heeft de Zon den daauw, gedurende den nacht gerezen, reeds weggevaagd, eer de Bewoners dezer landen hunne gewone nachtlegers verlaten.

De slaap der Kaffers is vast en rustig. Men bemerkt niet, dat dezelve door beangstigende droomen wordt gestoord. Wanneer, echter, de slapende onverwacht wordt wakker gemaakt, heeft 'er geene duizeling plaats; maar hij is op het oogenblik ontwaakt en zich zelven volkomen bewust. Dus wordt de Kaffer dikwerf te midden van zijnen slaap gewekt, om zich mede naar een ander oord op reis te begeven; oogenblikkelijk springt hij op, grijpt wat hij moet medenemen en vertrekt, alsof hij wakend geweest ware.

Eene lange Mat, van 3 tot 4 Voeten breed en omtrent 6 Voeten lang, uit dun riet vervaardigd en aan het hoofdeinde rond, verstrekt tot een nachtleger, en de Mantel, van eene dieren-huid zamengesteld, tot dekking; waarom ook de Kaffers, op dit dekkleed doelende, de spreekwijze hebben: *hij slaapt onder twee mantels:* dat wil zeggen; hij is gehuwd. Ge-

woonlijk liggen de Kaffers in den slaap lang uitgestrekt; bij koud weder alleen trekken zij de leden zamen.

Des morgens, zoodra de Kaffers hunne mat hebben verlaten, zijn zij opgeruimd en vrolijk; overal hoort men hen zingen; eene algemeene helderheid van geest verzekert de gunstigste gesteldheid des ligchaams.

Voor het overige zijn deze Menschen zeer gaarne bezig, en genieten bijkans geene andere rust, dan ter bevrediging hunner eigenlijke behoeften noodig is. Dus, bij voorbeeld, houdt zich een aantal hunner in gezelschap, dikwerf dagen lang, en niet zelden met gevaar hunnes levens, bezig met het vervolgen en dooden van eenen Olifant. Niet het vleesch, dat zij nimmer nuttigen, maar de tanden alleen, wier bezit al mede geene behoefte, doch enkel een vak van weelde uitmaakt, zijn het loon hunner inspanninge, en deze echter moeten dan nog, als het wettige eigendom van het Opperhoofd der Horde, tot welke het Jagtgezelschap behoort, aan hetzelve worden afgeleverd. Van gelijken aard zijn de menigvuldige en groote reistogten, waartoe deze Natie zeer geneigd is, en die veelal geen

ander oogmerk hebben, dan om Vrienden te bezoeken, of welligt alleen om te reizen uit louter vermaak; gelijk mede vele andere Jagttogten, behalve de reeds genoemde, niet enkel dienen ter vervullinge van behoeften, maar dikwerf den voornamen grondslag hebben in lust tot bezigheid.

Zevende hoofdstuk.
Kleeding en sieraden der Kaffers.

De Kleeding der Kaffers bestaat uit Dieren-huiden, welke zij zeer behendig weten te bereiden. De verscheidenheid van Geslacht kenmerkt zich door verschillende dragt. Ook heeft, bij de vervaardiging der vrouwelijke kleeding, meerder vlijtbetoon en versiering plaats. De Mannen, daarentegen, zijn wel te vrede, wanneer hunne kleeding aan het eigenlijke oogmerk beantwoordt, als alleenlijk ter bescherminge tegen koud en nat weder. Bij de Vrouwen komt meer de zedige schaamte en tevens eenige praalzucht in aanmerking. Verschil-

lende leeftijd maakt bijkans geene verandering in de kleeding.

In het algemeen verstrekken de huiden van Ossen of Koeijen tot kleederen. De Vrouwen bovenal bedienen zich van geene andere. Alleen de Opperhoofden der Horden dragen Tijger-vellen, en geven die ook nu en dan aan hunne Gunstelingen ten geschenke, omdat alle deze huiden, waar ook bekomen, aan de eersten in eigendom behooren.

De bereiding der Huiden geschiedt op de navolgende wijze. Men spant dezelve met de vleesch-zijde buitenwaarts aan kleine palen op den grond en laatze alzoo goed uitdroogen. Daarna worden zij tusschen twee recht opstaande palen vast gemaakt; zoo veel mogelijk in de hoogte uitgerekt; de vleeschige zijde met water genoegzaam bevogtigd; voorts, met behulp van eene hand-bijl, waarvan de steel tot dit bepaald gebruik wordt afgenomen, zoo lang geschraapt, dat de huid tot de dikte van eenen matig fijnen doek verdund worde, en eindelijk, wederom, volgens de eerst gemelde manier, op den grond ter drooginge uitgespannen. Alsdan wordt de huid, in den-

zelfden toestand, met aloë-bladen, en vooral met de haken of punten, die aan dezelve gemeen zijn, onder herhaalde bevogtiging, in de rondte gekaard, zoodanig dat de gladde zijde ruw en scherp worde. Voor de Manskleederen geschiedt zulks slechts in geringe mate; meer daarentegen ten behoeve der Vrouwen, met dat gevolg, dat deze raauwheid nabij komt aan den zoogenoemden Bever-doek. Vervolgens, laat men deze huid nogmaals droogen, bestrijkt die met gesmolten Ossen-merg en Niervet, of ook wel met eene soort van Boter,(*) en geeft haar, op deze wijze, door aanhoudend wrijven tusschen de handen, de grootst-mogelijke buigzaamheid. Eindelijk, wordt ook de Buitenzijde met de reeds gemelde vetstoffen en de Binnenzijde met een mengsel van roode aarde en water bestreken, waardoor alsdan deze verw zich met

(*) Deze Boter wordt bereid door het langen tijd heên en weder slingeren van den Buidel, reeds hiervoor op bladz. 36 beschreven, die grootstendeels met melk gevuld en alzoo wordt opgehangen. Door dit herhaald schudden worden de vettige deelen der melk van de waterdeelen afgescheiden. Deze Boter, echter, heeft bij de Kaffers geen ander gebruik, dan alleen ter bereidinge en onderhoudinge hunner kleedinge.

de doorgedrongene vettigheid duurzaam vereenigt.

De voornaamste kleeding is in beide Sekse een Mantel, welks verscheidenheid van form de eene van de andere onderscheidt. De Buiten- of hairige zijde wordt binnenwaarts gedragen. Die van den Man heeft geene meerdere wijdte, dan noodig is, om, des gevorderd, te kunnen worden toegevouwen; dezelve hangt benedenwaarts tot op de kuit en wordt met riemen op de borst vast gebonden: een smal gedeelte wordt uitwendig om den hals geworpen, en vormt aldaar eenen kraag, die van achteren in de hoogte rijst en den nek gansch en al bedekt. Deze mantel wordt bij koud en vogtig weder toegeslagen, bij goed weder daarentegen zoodanig open gelaten, dat onderlijf en dij geheel zigtbaar zijn. Bij groote zonne-hitte legt de Kaffer zijnen mantel wel eens af, en draagt dien, wanneer hij zich naar elders begeeft, op eenen stok op een zijner schouders. Minder algemeen is de ontmoeting van Mannen, die eene soort van Skapulier dragen, hangende van de borst tot op de helft der dij, zijnde omtrent 14 Duimen breed, van de huiden der Steenbokken vervaardigd en met een

riem aan den hals vast gemaakt. Het Hoofd is bij de Mannen geheel ongedekt. Bij groote togten en jagtreisen schoeijen zij hunne voeten met zolen van Ossenhuid, welke met riemen vast gebonden worden om den voet en den grooten teen, of ook door een bovenleder, dat den ganschen voet, uitgezonderd alleen de teenen, bedekt. Van den tijd der manbaarheid af, bedekken de Kaffers de Schaamdeelen met een Overtreksel, van Darmnet vervaardigd, waaraan eenige glaskoralen of kleine koperen ringen hangen, die aan een riempje geregen worden.

De Mantels, door de Vrouwen gedragen, beschrijven bijna eenen volkomenen cirkel, hangen nederwaarts tot aan de kuiten, en zijn dus geschikt, om het gansche lijf te dekken. Langs den rug hangt over den mantel tot beneden toe een Kraag, die wel eenigzins gelijkt naar den zoo even genoemden Skapulier van enkele Mannen, doch daarin vooral verschilt, dat hij bovenaan met den mantel zelf vereenigd is. Deze kraag is in de lengte in stukken verdeeld van omtrent 2 Duimen breed, die vervolgens wederom zamengenaaid worden. Op dezelve zijn aan beide kanten agter de schouders geheele vel-

len van wilde Katten, tot zelfs met het einde van den kop, vast gemaakt, welke aan lange riemen, met kleine koperen of ijzeren ringen, tot op den grond nederhangen, en ter afdrooginge van het zweet dienen. Behalve dit Katten-vel hangt, ook nog langs den rechter schouder, aan eenen soortgelijken riem, de schaal van eenen kleinen Landschildpad, waarin fijn gewrevene roode aarde, met een stuk zagt leder ter inwrijvinge van deze verw, bewaard wordt; gelijk dit laatste tevens ter sluitinge der schaal zelve dient. Voor het overige is gemelde Kraag, met de hatrige zijde buitenwaarts gekeerd, van gewone metalen knoopen van verschillende soort voorzien, die in behoorlijke rijen verdeeld zijn.

Zulk een Vrouwen-mantel wordt dubbeld om het lijf geslagen, en het uiterste einde door insteking dermate gehecht, dat het niet verder met de handen behoeft vast gehouden te worden. De Boezem is gewoonlijk daaronder geprangd, of, in geval de mantel onder denzelven wordt toegeworpen, alsdan op eene zonderlinge wijze gedekt met het darm-net van een rund in eene vierkante gedaante, met riemen op den rug vast gemaakt, en ook, naar de keuze der bezitster, met kleine glaskoralen voorzien, die het oog naar dit gedeelte des lig-

chaams lokken. Deze laatste wijze van borstdekking is tot behoud der schoonheid ongelijk voordeeliger, dan wanneer de mantel boven denzelven wordt toegeslagen, daar de boezem, in het laatste geval, door den zwaren mantel zelf gedrukt, naar beneden hangt, en met de eerste manier dadelijk ondersteund en om hoog geheven wordt, zonder dat echter hierbij datgene plaats heeft, waartegen de beroemde wiskundige wijsgeer, de Heer *Kästner*, ijvert met deze woorden:

Hoe zedenloos is 't ongegord
Den boezem hoogwaarts op te snoeren!
Is 't minder dan een uithangbord:
'Hier toeft men vrijlijk onder hoeren?'(*)

Slechts zelden ontmoet men eene Kafferin met eenen geheel ontblootten boezem. Jonge Meisjens alleen, of ook wel bejaarde Vrouwen, welke geene aanvallen hebben te duchten, bekommeren zich weinig over deze dekking.

Ofschoon de Kafferinnen, bijkans alle zonder uitzondering, zich van den mantel ter dekkinge van het onderlijf zorgvuldiglijk be-

(*) Wie sittlos ist es onverhüllt
Den Busen hoch zu schnüren!
Ist 's mehr, ist 's weenger als ein Schild:
Alhier kann man logieren?

dienen, hebben zij daarenboven nog een ander bekleedsel der Schaamdeelen in een stuk leder, dat in fijne riempjes verdeeld en met eenen zwaarderen riem boven de heupen is vast gemaakt, waardoor het op zich zelf genoegzaam ter bereikinge van het oogmerk zoude dienen.

De Vrouwen gaan niet, zoo als de Mannen, met ontblootten hoofde, maar dragen Mutsen. Zulk een hoofddeksel wordt of van de Elandshuid, of doorgaans van het Steenbokken-vel bereid, met de hairige zijde buitenwaarts gekeerd. Het geheel bestaat uit een aantal wigvormig gesnedene en daarna zamengenaaide stukken, waardoor het tevens eene spits toeloopende gedaante ontvangt. Boven op den top zijn 5 tot 7 Strengen van koperen of ijzeren kleine Ringen, die aan riempjes zijn geregen, omtrent 2 Duimen lang, digt aan elkanderen gevoegd, waardoor zij veel gelijken naar de Bouillons aan de Epauletten, welke de Hoofdofficieren onzer Armee onderscheiden. Wanneer dit gedeelte der muts naar voren wordt overgeslagen, hangen zij bijkans tot op de wenkbraauwen. Aan de opening der muts zijn vier lange Riemen, die omtrent even ver van elkanderen afstaan, na genoeg 2 Vingers

breed en 3 Voeten lang, welke ter vasthoudinge om het hoofd geslingerd worden. Rijkere Kafferinnen versieren hare mutsen met kleine strengswijze verdeelde glaskoralen, waarmede zij de naden bedekken.

De vervaardiging der kleederen voor beide Sekse behoort tot den arbeid der Vrouwen, die deze stukken zoo net weten zamen te naaijen, dat een Europeesch Zadelmaker zich dit werk niet zoude behoeven te schamen. Het garen bestaat in pezen, uit den rug der dieren genomen. Deze worden eerst gedroogd, daarna met eenen gladden steen dermate gebeukt, dat zij zich in draden verdeelen, alsdan tusschen de handen gewreven, en wel zoo lang, totdat zich de eene draad van den ander geheellijk afzondert.

Behalve deze kleederen, ontmoet men bij de Kaffers een aantal sieraden van verschillenden aard, op wier bezit zij geenen geringen prijs stellen. Een der voornaamsten bestaat bij de Mannen in Ringen van Olifants-tanden, waarvan zij er dikwerf 9 of 10 aan den linker Bovenarm dragen. Terwijl nu alle die Tanden, welke men slechts kan bekomen, aan het Opperhoofd der

Horde in eigendom behooren, dan is ook het bezit van dergelijke ringen een louter gunstbewijs; mogende dezelve in den eigenlijken zin, buiten toestemming des gevers, nimmer vervreemd worden. Nu en dan wordt ook de Bovenarm met eenen Riem omgeven, waaraan de tanden van eenen Tijger of een wild Zwijn geregen hangen. Dikwerf is des Kaffers Voorhoofd met den hairbosch versierd uit den staart van eenen Eland, die alsdan aan een der riemen rondom het hoofd wordt vast gemaakt. Nog algemeener is de dragt, aan het eene of andere Scheenbeen, van den Staart eens Os of Elands, (dien men aan de Kaap *Hertenbeest* noemt,) en die onder de knie wordt vast gebonden. Even zoo dragen sommige Mannen eene reeks van koperen of ijzeren kleine Ringen, waarvan reeds meermalen gewaagd is, om het onderlijf, waarvan zeker bepaald getal de waarde van een Rund of iets anders bedraagt, en waardoor alzoo het gemis van geld vergoed wordt. In beide Sekse is de Hals versierd met zamengeregen Schelpen, en wel die, welke doorgaans onder den naam van *Slangenhoofden* bekend zijn. Zij worden bijeen gevlochten door middel van het hair uit den staart van eenen Olifant, of van zekere reukgevende gras-

soort, waaraan eenige stukken welriekend hout worden toegevoegd. Aan dit hals-sieraad bij de Mannen hangt nog doorgaans op de borst een kleine ijzeren Priem in eenen koker, dienende zoo wel ter vervaardiging van kleederen en melk-korven, als ter uitrukkinge van eenen doorn, dien men in den voet treedt, en tot andere einden meer. Insgelijks worden door Mannen en Vrouwen Armbanden, met schelpen bezet, en Ringen van koper of ijzer om de hand gedragen, en de tamelijk wijd doorgestoken ooren met snoeren van Glaskoralen van de kleinste soort versierd, waaraan dikwerf nog al grootere hangen. Bij de geringere Klasse wordt al dit sieraad dikwerf alleen door eenen geruiten en zamengeknoopten Riem vervangen.

Alle Kafferinnen vertoonen op den rug, aan de armen en tusschen de borsten, een aantal rechtstandige en evenwijdige Naden, die zij als eene bijzondere verfraaijing des ligchaams aanmerken, en daardoor ontstaan, dat een Priem, van 2 tot 3 Lijnen lang, onder de Bovenhuid doorgestoken, en dat gedeelte der huid alzoo op den priem zelf doorsneden wordt.

Noch kleeding, noch sieraden geven eenen onderscheidende rang te kennen. Zelfs ofschoon alle Tijgerhuiden, bij voorbeeld, aan de Opperhoofden der Horden moeten worden overgeleverd, ontmoet men de laatsten dikwerf met mantels van Runderhuiden, waarvan zich gemeene Kaffers even zeer bedienen, zonder dat bij dezelven uit dien hoofde eene bijzondere onderscheiding wordt in acht genomen.

De Kinders blijven geheel naakt, totdat zij beginnen te loopen, als wanneer zij eenvoudige mantels van de Elandshuiden ontvangen. Doorgaans, echter, gaan beide Seksen, bij droog en warm weder, tot op den tijd der huwbaarheid, naakt. De Meisjens, zelfs van de eerste jeugd af, houden de schaamdeelen bedekt. Tot op het 9de of 10de jaar, gaan dezelve altijd met ongedekten hoofde; alsdan ontvangen zij van de Grootmoeders of Moeijen oude mutsen ten geschenke. Huwbaar zijnde geworden, wonen zij de jagttogten bij, en worden bij deze gelegenheden door Broeders, Oomen of andere Bloedverwanten, met Elandshuiden begiftigd, ten einde zich daarvan, naar welgevallen, mutsen te vervaardigen.

Gaarne, echter, verwisselen de Kaffers in het algemeen hunne kleeding met die der Europeërs. Een Doek, ter bedekkinge van hoofd of boezem, heeft bij de Vrouwen eene buitengemeene waarde. Eene uitdeeling van hembden en andere soortgelijke kleederen overtuigde mij bij herhaling, dat zulk een geschenk haar uitermate geviel. In het jaar 1803, had ik de eer, den Generaal Luitenant, *Janssens*, toenmaligen Gouverneur van de Kaap de goede Hoop, op eene reis te verzellen door deze Volkplanting en het Land der Kaffers. Bij deze gelegenheid werd het Opperhoofd dezer Natie van het hoofd tot de voeten naar onze wijze gekleed, en dit baarde hem een zoo onbepaald genoegen, dat weldra het verzoek volgde, om bij eene andere gelegenheid meerdere soortgelijke kleederen te ontvangen. De Moeder van dezen Kaffer-vorst had ten dezen tijde haren gewonen mantel met eenen Mans nachtjapon verwisseld, dien zij van de Kaap ten geschenke bekomen had, en in dit gewaad scheen zij zich zelve niet weinig te behagen. Bij eene volgende reis, ontving ik, op last van den genoemden Heer Gouverneur, eene volkomene, rijkelijk met goud belegde Hussaren-monteering, met eenen niet minder rijk ge-

stoffeerden Zadel en deszelfs toebehooren, om zulks aan het genoemde Opperhoofd als vereering aan te bieden. Welhaast begon ik met dezen Vorst over verschillende onderwerpen in onderhandeling te treden. Zoodra dezelve was afgeloopen, verwijderde ik deszelfs Gevolg, welk dezelve had bijgewoond, uit mijne tent, en liet hem in dit nieuwe gewaad kleeden, welke aangename verrassing hem bij uitstekendheid behaagde. Daarop geleidde ik hem buiten de tent, alwaar hij een zoo rijk gezadeld paard vond. Zoo ras hij hetzelve met zijne gewone vlugheid bestegen had, hield men hem een Spiegel voor van omtrent 6 Voeten hoog, die al mede onder de geschenken behoorde, en ook nu werd zijne blijdschap tot de hoogste mate verheven, in evenredigheid der verrassinge. Van zijne vreugde bedwelming eenigermate tot zich zelf te rug gekomen, legde hij zijne zelfsvoldoening en praalzucht op de blijkbaarste wijze aan den dag. Hij vertoonde zich aan de Menigte, die hem verzelde en omtrent uit 300 personen bestond, zoo te paard als te voet, en werd overal met een bewonderend gejuich ontvangen. Vooral bemerkte ik, dat hij met onderscheiding bij de Vrouwenschaar ver-

toefde en hare betuigingen van goedkeuring met de innigste blijdschap ontving.

Over het geheel genomen, geven de Kaffers aan onze manier van kleeden, ter bescherminge tegen den invloed van het guure weder, zeer gaarne de voorkeur, en vinden daarenboven in dezelve altijd iets bijzonders, welk in hunne oogen aanzien en voorrang teekent.

Agtste hoofdstuk.
Ligchamelijke en zedelijke kinder-opvoeding der Kaffers.

Uitvoerige berigten wegens de opvoeding der Kinderen, bij eene onbeschaafde Natie, zijn den wijsgeerigen waarnemer der menschen in menigerlei opzigten bijzonder leerrijk en aangenaam. Uit dezelve, immers, lossen zich eenige gevolgen op, voor den ligchamelijken en zedelijken toestand van het uiterste belang, gelijk dan ook de meerdere of mindere zorg voor de opvoeding der Kinderen, inderdaad, reeds eene hoogere of

geringere mate van beschaving, ten minste eene meer of min eigenaardige vatbaarheid voor dezelve kenmerkt. Op dezen grond neem ik de vrijheid, de beschrijving der Kinder-opvoeding onder de Kaffers eenigzins wijdloopiger te melden, zelfs met aanvoering van de kleinste daarbij plaats grijpende omstandigheden, hoe onbeduidende anderzins deze op zich zelve ook mogten schijnen.

Zoodra een Kind geboren is, wascht men zulks met laauw water en geeft hetzelve, bij ingieting, met behulp eener schelp, daarvan te drinken. Te gelijk verwt men het gansche ligchaam met een mengsel van fijn gewrevene schelpen en water, en herhaalt zulks meermalen, tot zoo lang de navel van het Kind geheeld is. Eerst omtrent 12 uuren na de geboorte, legt de Moeder hetzelve aan de borst. Wanneer het Kind afneemt, hetgeen echter slechts een zeldzaam geval is, schrijft men zulks toe aan de ongezonde melk der Moeder. Van dezen tijd af wordt het met versche Koe-melk gevoed, welke men op gelijke wijze, als het laauwe water, ingiet. Nimmer zoogt eene Kafferin een ander Kind, dat haar niet toebehoort, zelfs niet wanneer de Moeder af-

wezig zij. Eene bijgelovige meening schijnt daarvan de reden. In dat geval wordt het Kind alleen met zoete melk gevoed.

Afzonderlijke Vrouwen, die de vroedkunst oefenen, vindt men niet. De eene Vrouw leent aan de andere bij de verlossing de noodige hulp, waaromtrent de onbedorvene natuur doorgaans allen kunstbetoon gansch en al ontbeerlijk maakt. Na de verlossing, en wel tot dat de navel van het Kind volkomen genezen is, bestaat het voedsel der kraamvrouw uit gekookten Giersten-brij. Alsdan slacht de Man een stuk Rund, dat hij met haar en de daarbij genoodigde Gasten geheel opëet, en welks toebereiding door de Kraamvrouw zelve geschieden moet. Gedurende dit genoemde tijdperk smeert zich de Moeder van het jonggeboren Kind niet. Eerst na deszelfs afloop, bereidt zij eene verw uit roode aarde, bestrijkt daarmede in de eerste plaats haar Kind en alsdan zich zelve, voor de eerste maal na hare bevalling.

Het pas geboren Kind wordt op een, in de hut van gras toebereid, leger naast de Moeder gelegd, die hetzelve met een gedeelte van haren mantel bedekt. Eene Kaf-

ferin laat haar Kind in de hut nimmer alleen: wanneer bezigheden haar dringen afwezig te zijn, wordt de zorg aan een ouder persoon toevertrouwd.

Is een Kind zoo ver gevorderd, dat het zonder hulp van anderen op den grond zitten en rond kruipen kan, ontvangt het bij het moeder-zog tevens geronnen koe-melk, waarvan reeds boven gesproken is. De gansche onthouding der borst geschiedt niet altijd op denzelfden leeftijd; doorgaans echter zijn de Kinders ten minste twee jaren oud.

Kinders, van gezonde Ouders geteeld, geboren en op de eenvoudigste wijze opgekweekt, kunnen aan geene merkelijke ziekten zijn bloot gesteld, en de ondervinding bevestigt zulks bij deze Kaffers. De tijd alleen van het tanden krijgen is voor de Kinderen een pijnlijk, somtijds zelfs gevaarlijk tijdperk, als wanneer zich doorgaans Buikloop en Kramp openbaren, voor enkelen somtijds doodelijk. Tot geneesmiddel van den eersten gebruikt men de bladen dier Plant, waaraan de zoo genoemde Hottentotten-viigen groeijen, die een zuurachtig sap bevatten en, gestampt zijnde, aan den

lijder worden ingegeven; tegen de Kramp dient een afkooksel van de bladen en wortelen van zekere Hout-soort, welke in de bosschen groeit, doch mij in naam onbekend is. Somtijds lijden de Kinders ook hevige pijnen in het onderlijf, waarvan misschien de oorzaak ligt in het ziltige water, welk in deze Landstreek, meer dan het zoete, voor handen is. Voor het overige, hebben meest alle Kinderen een gezond en opgeruimd voorkomen, en het verstrekt tot geen gering bewijs van derzelver gelukkigen en gezonden toestand, dat men hen bijkans nooit hoort weenen, zoo als ik mij erinnere van het groote aantal, dat ik zag, niet één éénige al weenende te hebben ontmoet, en, daar de ziekten dus zoo zeldzaam zijn, laat het zich van zelf begrijpen, dat ook de sterfte onder dezelve van geen belang zijn kan.

Ten aanzien der opkweeking en eerste zedelijke vorming des Kinds, is de Vader geheel onbezorgd en laat zulks over aan de Moeder, die hetzelve met een zeer blijkbaar teder gevoel behandelt. Dus ziet men, bij voorbeeld, den Kaffer nooit zijn Kind dragen: de Moeder, daarentegen, heeft het, te midden harer bezigheden, op den rug,

zijnde in den omgeslagenen mantel vast gewikkeld, zonder echter de leden, en vooral niet de beenen, te prangen. Ook zij is het, welke aan haren Zuigeling het eerste gebruik der spraakdeelen leert.

Zoodra de Kinderen tot den leeftijd zijn gevorderd, dat zij zich eenigermate weten te behelpen, worden de Meisjens al terstond gebezigd tot de aanschaffing van het noodige water en hout voor de huishouding; terwijl de Jongens de Kalveren moeten hoeden. Van dezen tijd af vangt des Vaders bemoeijng aan met de laatsten; de eerste blijven, bij uitsluiting, altijd aan de moederlijke zorg overgelaten. De Kinders moeten de bevelen hunner Ouders stiptelijk nakomen, en worden, bij nalatigheid, met de noodige gestrengheid daartoe gedrongen.

Met dit tijdperk, en wel tusschen de 10 en 12 jaren, begint het eigenlijke leven. Alsdan worden de Kinders van beide Sekse zorgvuldiglijk onderrigt in alle die bezigheden, welke tot de huishouding of maatschappij behooren. Jongens en Meisjens genieten dit onderwijs meestal in den dienst van het Opperhoofd der Horde, waartoe zij, bij paren, die elkanderen aflossen, en

naar den aard van het gevorderde bedrijf, worden gebezigd. Hier moeten de Jongens het vee van den Vorst hoeden, en worden door deszelfs Officieren tevens geoefend in het werpen met de Spies, en wel in den beginne alleen met haren steel, in het strijden met de Knods, in het Loopen en in andere verrigtingen meer. De Meisjens leeren, onder vrouwelijk opzigt, het vervaardigen van Kleederen, het Kooken en ieder ander Huis- en Tuin-werk.

Bij deze Kaffers is de Besnijding algemeen in gebruik, en heeft doorgaans plaats in den leeftijd, wanneer de Jongeling huwbaar wordt. Den oorsprong dezer gewoonte onder hen heb ik niet kunnen ontdekken. Intusschen, schijnen zij daarmede geene ligchamelijke nuttigheid te bedoelen, maar dezelve veel meer uit een godsdienstig oogpunt te beschouwen, zonder hetzelve eenigermate te kunnen verklaren. In het algemeen, is dit Volk diep onkundig wegens den oorsprong der bij hen heerschende gebruiken. Vraagt men naar de reden, waarom het een of ander alzoo en niet anders geschiedt, ontvangt men op alle zoodanige vragen slechts een zelfde antwoord: ‘Het is de gewoonte.’ Zoo ook naar de

reden gevraagd, waarom zij het een of ander nalaten, dat aan bijgeloof grenst, antwoorden zij slechts: ‘Het is niet goed;’ zonder op eenigerhande wijze de te duchten gevolgen van het tegendeel te kunnen opgeven. Bij deze besnijding, echter, ondergaat de Jongeling eene voorname verandering zijns levens, want alsdan wordt hij onder de Mannen aangenomen; waarom ook de Kaffers deze handeling met eene onderscheidende spreekwijze kenmerken: ‘Hij is Man geworden.’ Het is ook bij deze zelfde gelegenheid, dat de Jongeling tot onderdanige getrouwheid aan het Opperhoofd wordt verpligt, het geen alsdan op de volgende wijze geschiedt.

Zoodra zich bij eene Horde een aantal Jongelingen bevinden, die den rijpen mannelijken leeftijd naderen of reeds bereikt hebben, worden zij gezamenlijk tot het Opperhoofd gevoerd, om de besnijding te ondergaan. Bijzonderlijk wordt daartoe de tijd gekozen, wanneer één van des Vorsten Zoonen zich in dat geval bevindt. Alsdan worden zij naar eene hut gebragt, welke op zekeren afstand van 's Vorsten verblijf is opgeslagen. Zij wonen alhier bij elkanderen en hebben de zorg over een evenredig

aantal koeijen, welker melk hun tot spijze dient. Na eenigen tijd verschijnt het Opperhoofd met een aanzienlijk Gevolg, waaronder echter niemand van het vrouwelijk Geslacht wordt toegelaten, en te gelijk met den Persoon, die de besnijding verrigten zal. Tot dit bedrijf is niemand, op welken grond ook, bij uitsluiting bevoegd; alleenlijk wordt daartoe de noodige bekwaamheid gevorderd. Zulk een Persoon reist van de eene Horde tot de andere en vindt daarin zijn onderhoud. De Jongelingen worden, de een na den ander, op den rug gelegd: men hout hunne armen en beenen uitgestrekt vast, en een sterk man legt zich kruiswijze over de borst, ten einde alzoo elke beweging te verhoeden, welke in de gevolgen nadeelig konde worden. De besnijding zelve geschiedt met de punt eener kleine en zeer scherpe werpspies, welker steel intusschen, gemakshalve, slechts omtrent 1 Voet lang is. Na het verrigtte, steekt men het mesjen, welk alleen tot dit oogmerk dient, in den grond in het water, tot dat alle besnedenen volkomen hersteld zijn, waarna de bezitter zulks tot verder gebruik wederom tot zich neemt.

Het gewondde deel blijft niet zonder ver-

band, maar zekere genezende kruiden worden, met behulp van een breed blad, daarop vast gelegd. De nieuw-besnedenen zijn verpligt, hun geheele ligchaam met witte klei te smeeren en zulks dagelijks te herhalen tot op de volkomene genezing. Ook wordt de grond der Hut, waarop dezelve zonder matten slapen, met asch bestrooid. Elken morgen komt hij, die de besnijding verrigtte, met versche kruiden, waarvan zich de lijders in zijne tegenwoordigheid moeten bedienen. Met hem verschijnt tevens een van 's Vorsten Beambten om te onderzoeken, of allen zich met de gemelde verw gesmeerd hebben, en of de wonden zuiver gehouden zijn? Men geeft zorgvuldig acht, dat er geene korst ontstaat; men verhoedt zulks allerwege, en daarin ligt waarschijnlijk de reden, dat er dikwerf 2 maanden ter genezinge noodig zijn. Hij, die den pligt van besmeeringe verzuimd mogt hebben, of bij wien zich eene korst op de wonde ontdekt, wordt door den gemelden Beambten getuchtigd, hetgeen daarin bestaat, dat de nalatige met eenen dunnen stok op de toppen der digt aaneengeslotene vingers geslagen wordt.

Na de volkomene genezing, worden de

Kindermantels, door de Nieuwbesnedenen tot nog toe gedragen, en tevens de Melk-buidels en Korven, waarvan zij zich, gedurende hunne afzondering van de Horde, bediend hadden, in de hut gebragt en met dezelve verbrand. Alsdan moeten de Besnedenen de witte smeer afwasschen, en worden, alzoo gereinigd, door den meergenoemden Beambten tot het Opperhoofd gevoerd. Alhier ontvangen zij van hunne Ouders nieuwe mantels met derzelver kragen en andere bekleedselen, zoo als wij, reeds te voren, wegens de Mannen in het algemeen hebben beschreven. Op uitgespreidde matten staan 2 rijen met Melk-korven, waarvan de eene met gekookte gierst en de andere met melk gevuld zijn. De Jongelingen legeren zich rondom de tafel en het is eene voegzame gewoonte, dat zij bij dit feestmaal de grootste matigheid in acht nemen.

Na dezen gehoudenen maaltijd, worden de Jongelingen door hunne Vaders en Oomen met Werpspiesen en Knodsen begiftigd, waarbij hun door dezelven, ook bij monde van 's Vorsten Beambten, onder het oog wordt gebragt, dat ‘zij zich voortaan als Mannen zullen hebben te gedragen:’

dat men ‘hun daarom de wapenen in handen gen geeft, opdat zij het Opperhoofd, aan wien zij trouw en gehoorzaamheid zijn verschuldigd, behoorlijk zouden beschermen enz.’ Daarop moeten de Jongelingen proeven leveren hunner bekwaamheid in het loopen en het gebruik hunner wapenen, en het feest zelf wordt met eenen dans besloten.

Een gedeelte, echter, dezer Jongelingen blijft, nog eenen geruimen tijd, ofschoon thans niet meer zonder belooning, in den dienst van het Opperhoofd, welke daarin bestaat, dat zij deszelfs koeijen melken, den Rechtsban in orde houden, de stallen reinigen en allen soortgelijken arbeid verrigten. Zij lossen elkanderen in dezen dienst af, huwen eindelijk, beginnen hunne eigene huishouding en Veebouw, en zijn aan hun Opperhoofd geene andere diensten meer, dan tot den krijg, verschuldigd.

Ook ten opzigte van het Vrouwelijke Geslacht, bepaalt de natuur het tijdperk, wanneer het Meisje den kinderlijken kring verlaat, waarbij alsdan tevens eenige plegtigheden worden in acht genomen. Zoodra zich bij een Meisje de maandelijksche zui-

vering voor het eerst openbaart, wordt zij, op eenigen afstand van de verblijfplaats der Horde, in eene tot dit oogmerk bijzonderlijk gebouwde Hut gebragt, en mag dezelve gedurende dezen toestand niet verlaten. Alsdan worden alle de overige jonge Meisjens der Horde, welke deze werking der natuur nog niet ondervonden, bijeenverzameld, om de Afgezonderde gezelschap te houden en te bedienen. Ten haren behoeve wordt vee geslacht; zij zingen en dansen en bedrijven alle vrolijkheid, doch moeten zich niettemin, met de Hoofdpersoon van het feest, van het gebruik van melk zorgvuldig onthouden. Na den afloop dezer reiniging, moet zich het Meisje geheel wasschen, met roode aarde verwen en met vet bestrijken, waarna zij koralen, ringen en andere sieraden meer, ten geschenke ontvangt. Ook nu verlaat zij de hut, nadat zij den grond met fijn gewrevene roode aarde bestrooid heeft. Op eenigen afstand staan de Vrouwen en huwbare Meisjens der Horde en maken hare opwachting. Eene der laatste gaat haar te gemoet, neemt haar bij de hand en loopt met haar, zoo snel mogelijk, onder den hoop. Men slacht en eet alsdan gezamenlijk een stuk Rund. Eindelijk moet het Meisje haren mond met

zoete melk uitspoelen, en is, van dat oogenblik af, in het gezelschap der volwassene Vrouwen aangenomen.

Alle zoodanige Meisjens zijn, tot op haar huwelijk, aan het Opperhoofd, of wel aan deszelfs Vrouwen, hare diensten verschuldigd, zelfs zonder eenige vergelding; maar ontvangen alsdan eene Koe-huid tot geschenk, om eenen nieuwen mantel te vervaardigen.

Kinders van beide Sekse, of nog onbesneden, of nog niet plegtig tot de volwassene vrouwen toegelaten, mogen nimmer met hunne Ouders of andere Volwassenen eten, maar spijzigen afzonderlijk, en wel omdat zij tot op dien tijd onrein geacht worden; van welk begrip van onreinheid hierna een uitvoeriger berigt zal worden medegedeeld.

Kleine Kinders slapen met hunne Ouders in eene en dezelfde hut. Zoodra zij in jaren en wasdom toenemen, worden zij aldaar niet meer toegelaten, en vooral niet, wanneer beide Ouders des nachts daar ter plaatse vertoeven.

Negende hoofdstuk.
Ziekten, geneesmiddelen en leeftijd, der Kaffers.

Matig genot van eenvoudige Spijsen, genoegzame beweging en bevrediging van lust uit natuurdrift en niet als gevolg eener tegennatuurlijk verhitte verbeelding, behoeden de Kaffers tegen die menigte van ziekten, welke doorgaans bij eene tegengestelde levenswijze plaats grijpen; gelijk ook de, slechts zeldzaam gestoorde, rust des gemoeds daartoe niet weinig bijdraagt. De gewone teekenen van verkoudheid of maagbederf, als niezen, hoesten, geeuwen en zugten, komen bij uitzondering weinig

voor; huidziekten ontmoet men nooit. Eene aanhoudende Koorts is bijkans de éénige ziekte van belang, onder deze Natie bekend. Deze ziekte, intusschen, wordt nu en dan besmettelijk, en veroorzaakt alsdan eene groote verwoesting. Eenige jaren geleden, werden de Pokken, anderszins onder de Kaffers geheel ongewoon, waarschijnlijk door het Scheepsvolk van een gestrand Schip onder hen verspreid, en hebben, volgens het verhaal, vele menschen ten dien tijde weg gerukt. Nog tegenwoordig zelfs ziet men eenigen, die daarvan de sporen dragen. IJlhoofdigheid en dolheid schijnen geheel onbekend.

Ter heelinge van wonden, waarvan de behandeling, even als bijkans in elken anderen ziekelijken toestand, aan Vrouwen is toevertrouwd, bedient men zich van zekere kruiden, wortelen enz., met het beste gevolg. Bij onderscheidene Kaffers zag ik lidteekenen van geschotene wonden, welker heeling eenen bekwaamen arts gewisselijk tot eere zoude hebben verstrekt, ofschoon de gezonde toestand der vogten daartoe voorzeker niet weinig had bijgedragen. De oorzaak, daarentegen, van inwendige ziekten wordt meestal aan tooverij toegeschreven,

en dus alleenlijk door gewaande toovermiddelen bestreden.

Tegen sommige plaatselijke smarten bezigt men gewoonlijk eene aftapping van bloed, welke vele overeenkomst heeft met het koppen onder de Europeërs en op de volgende wijze geschiedt. Tot deze heelkundige verrigting bedient men zich van twee werktuigen; het eene is een klein stuk ijzer, aan het eene einde plat geslepen, hebbende de gedaante van eenen beitel: het andere bestaat in het boveneinde van eenen koehoorn, waarvan de punt afgesneden en doorboord is. Nadat het pijnlijk gedeelte met den gezegden beitel genoegzaam gekorven is, maakt men het vleesch in de rondte met het tweede werktuig eenigermate gelijk, ten einde daardoor het indringen der lucht van onderen te verhinderen, en eenig verband tusschen dit werktuig en het gekorvene deel te bewerken. Eindelijk wordt de hoorn vast gehouden, de mond aan de opening gebragt, eene hoeveelheid bloed daarmede uitgezogen, en zulks naar goedvinden meermalen herhaald.

De gemelde Koorts schijnt, voor het overige, de éénige inwendige ziekte te zijn,

welker oorzaak, vooral dan, wanneer zij algemeen is, door de Kaffers aan tooverij niet wordt toegeschreven. Ook alsdan neemt men zijne toevlucht tot gezegde aftapping van bloed, terwijl men echter de lijders tevens van geneesmiddelen tot inwendig gebruik voorziet.

Welke de hoogste ouderdom zij, dien de Kaffers doorgaans bereiken? en of hieromtrent eene merkelijke verscheidenheid plaats grijpe? laat zich niet wel naauwkeuriglijk bepalen. Tot dit voldoende onderzoek zouden op het minst eenige toereikende begrippen van optelling en tijdrekening noodzakelijk zijn, welke bij de Kaffers niet gevonden worden. Hun althans mangelt de bekwaamheid, om eene reeks van eenheden bij elkanderen te voegen, als noodig zouden wezen, om zelfs eenen jeugdigen leeftijd door Maanden uit te drukken, die hunne grootste tijdmaat uitmaken. De opgave des ouderdoms van een afwezig Kind wordt gemeenlijk aangeduid door de afbeelding van deszelfs grootte, met de vlakke hand boven den grond in de hoogte te houden en naar evenredigheid te verheffen. Op gelijke wijze zegt eene Vrouw, dat zij één, twee of drie Kinderen oud is, naar gelang zij die ge-

baard heeft. Beide wijzen, echter, van aanduidinge des leeftijds zijn oneigen en kunnen daarenboven alleenlijk bij Kinderen of ook bij het Vrouwelijke Geslacht in aanmerking komen. Eenen hoogeren ouderdom weten de Kaffers geheel niet op te geven. Voor zoo ver men zich, intusschen, op het uiterlijke voorkomen verlaten kan, zal de gewone hoogste ouderdom tusschen de 50 en 60 jaren vallen. Grijsaards, naar gissing van 70 jaren en meer, ontmoet men slechts zeer zeldzaam.

Tiende hoofdstuk.
Taal, teeken-, schrijf- en telkunst, tijdrekening en zielsvermogens, der kaffers.

Ofschoon mijne driejarige verbindtenis met de Kaffers mij veelvuldige gelegenheid verschaft hebbe, om met derzelver levenswijze, gewoonte en zeden, bekend te worden, lieten mij echter mijne hoofdbezigheden geenen tijd genoeg over, om het in hunne taal zoo ver te brengen, dat ik genoegzame en voldoende berigten deswege kan mededeelen. Het zoude mij niet moeijelijk zijn gevallen, een aantal enkele en za-

mengevoegde woorden van allerleien aard, zelfs wel gansche gesprekken op te teekenen; doch daarbij tevens altijd gevaar hebben geloopen, om door misverstand tot verkeerde begrippen verleid te worden. Ook is het geenszins voldoende, een aantal woorden te leveren, die, op het hoogst genomen, kunnen dienen, om eene vergelijking met andere talen te maken, en daaruit de waarschijnlijke afkomst dezes Volks af te leiden. Immers, men verlangt den waaren geest der taal te leeren kennen, ten einde daaruit voornamelijk den trap der verstandelijke beschaving te beoordeelen, waarvan zij de afdruk is, en hiertoe worden berigten gevorderd, die, juist zonder eene volkomene kennisse hunner taal, niet wel kunnen gegeven worden. De klank, echter, van de Kaffersche taal is zeer welluidende en zacht: men heeft in dezelve de letter *r* geheel niet; nu en dan wordt die klank uit den tongslag geboren, doch in verre na zoo menigvuldig en onaangenaam niet, als bij de Hottentotten en Boschmannen.

Van den lust voor Teeken- of Schilderkunst, hetzij tot louter tijdverdrijf, of met oogmerk om vorige gebeurtenissen of personen door afbeelding, ter bewaringe van

derzelver aandenken, voor te stellen, is geen het minste spoor te vinden. Even min ontmoet men eenig begrip, in zijn geheel door afgesprokene of bepaalde beelden uitgedrukt. Alle voortplanting van aandenken geschiedt door vertellingen, en alzoo door mondelinge overlevering, welke zich nimmer tot ver afgelegene tijden uitstrekt.

De vereeniging van getallen of Telkunst heeft op de gewone, natuurlijke wijze plaats; dat is, men bedient zich daarbij van de vingers, zoo als zulks, welligt, ook onder ons, de eerste aanleiding tot de thans heerschende kunst zal geweest zijn. Met dit behulp telt de Kaffer, wanneer hij den eenen vinger na den ander toedrukt, 10 volstrekte eenheden zamen, geeft alsdan, doorgaans met uitstrekking van alle vingers te gelijk, het aanduidend teeken, dat hij zoo ver gekomen is, en herhaalt alsdan deze zelfde telling; hetgeen, echter, dikwerf niet zonder verwarring geschieden kan. Op deze wijze worden de getallen minder door de spraak, dan wel door de voorteekening der vingers, opgegeven. Deze telling, echter, is onder hen slechts zeldzaam. Dus weten zij, bij voorbeeld, het bedrag of de hoeveelheid eener kudde vee niet mede te

deelen. Zij nemen alleenlijk ieder rund op zich zelf in oogenschijn, en deze indruk vestigt zich dermate in hun geheugen, dat zij, wanneer, onder eene gansche kudde van 400 tot 500 stuks vee, één of meer gemist worden, zulks oogenblikkelijk gewaar worden.

Niet minder onvolkomen is de Kaffersche tijdrekening. De oorzaak daarvan ligt grootstendeels in de gemelde onervarenheid in het tellen. De grootste tijdmaat wordt bestemd naar den omloop der Maan. Door dezen is het, dat zeer spoedig eene somopgave ontstaat, ver te boven gaande de gewone, tot welke de Kaffers anderszins bepaald zijn, buiten het gevaar van verwarringe. De eigenlijke lengte van verloopenen of toekomenden tijd wordt daarom slechts zelden juist opgegeven en bedraagt in dit geval nooit meer dan eenige maanden. Het tijdstip, waarop deze of gene handeling plaats had, geeft men doorgaans te kennen door het beroep op eene gelijktijdige grootere gebeurtenis. De Heer Barrow verhaalt, dat de Kaffers hun geheugen door eenen Kerfstok te hulp komen, welks gebruik mij echter onder hen niet is bejegend. De Hottentotten alleen, die in dienst der Volk-

plantinge zijn, en waaronder zich enkele Kaffers bevinden, bedienen zich van dit middel, om het aantal van gewonnen vee aan te duiden.

Naauwkeuriger, echter, is bij de Kaffers de aanwijzing van de Dag-uren, strekkende zij alsdan hunne armen naar zulken kant uit, alwaar men de Zon aanschouwt op dien stond, dien zij willen doen kennen. Dus, bij voorbeeld, wanneer de eene Kaffer aan den ander wil te kennen geven, dat hij zich op den volgenden dag, des namiddags ten twee uur, zal laten vinden, is hij gewoon te zeggen: ‘Morgen, wanneer de Zon *daar* staat, (wijzende hij alsdan naar die plaats, alwaar zich de Zon op den bewusten tijd bevindt,) zal ik hier tegenwoordig zijn.’

Het gehoor en gezigt zijn die zintuigen, die men bij de Kaffers in eene uitnemend hooge mate geoefend en werkzaam vindt, en het is zeer waarschijnlijk, dat die zeldzame volkomenheid voornamelijk haren oorsprong heeft in de jagt, den krijg en de vrees, om door wilde dieren overvallen te worden. Zij, die zich op eene plaats bevinden, alwaar men niet ver van zich kan

henen zien, zullen bij het minste, naauwelijks hoorbaar, geruisch vrij stellig opgeven, of zulks door een mensch, die gaat, door eenen hond of door eenig ander ding veroorzaakt wordt. Even zoo worden zij door eenen graauwen horizont, waarin het gewone oog naauwelijks eenig het minste gewemel ontdekt, geenszins verhinderd, de voorwerpen volkomen duidelijk te erkennen. Deze laatste soort van waarneming geschiedt verwonderlijk snel. Van doofheid en blindheid is mij niet één voorbeeld ontmoet.

Van hier bespeurt men, niet min algemeen, eene levendige en aanhoudende oplettendheid, welke doorgaans met de geheugenis in een zoo naauw verband staat, en ook daarom is het geheugen bijzonder scherp. De Kaffer erinnert zich de kleinste, onbeduidendste omstandigheden eener gebeurtenis, welke eenige jaren geleden plaats had; hij herkent op het oogenblik een rund, eene koe, of een ander voorwerp, dat hij eenen geruimen tijd te voren zag, gelijk veelvuldige voorbeelden mij zulks bevestigden. Een voldingend bewijs van zulk een ongemeen erinnerend vermogen is reeds gebleken uit de hiervóór gemelde vaardigheid, om het gemis van slechts een enkel rund, uit eene

gansche kudde van 400 tot 500 stuks vee, zonder telling en alleenlijk door de levendige voorstelling van de in het geheugen geprentte beeldtenis van ieder rund op zich zelf, op het oogenblik te onderscheiden.

Eene snelle vatbaarheid en juist oordeel, ofschoon echter niet algemeen, vertoonen zich dikwerf in eene zoodanige mate, dat zij allen begrip te boven gaan. Meermalen viel een Opperhoofd, waarmede ik mij in onderhandeling bevond, mijnen Tolk in de rede, en bewees alzoo, dat hij het gezegde niet alleen ten volle begrepen, doch tevens daaruit het gevolg der zake zeer juist had opgemaakt. Bij zoodanige onderhandelingen nam ik doorgaans de grootste oprechtheid in acht, als het beste middel, om op alle menschen, met uitzondering alleen van volslagene schurken, den gunstigsten invloed te maken. Nu en dan, echter, hadden gevallen plaats, waarbij het rechtstreeksche oogmerk moest verholen blijven, en echter gebeurde het mij menigmaal, dat hetzelve oogmerk, ondanks alle aangewendde voorzigtigheid en inkleeding, tegen alle verwachting ontdekt wierd.

Elfde hoofdstuk.
God, godsdienst, bijgeloof, tooverij en zedelijke onreinheid, der Kaffers.

Onder de Kaffers ontmoet men ter naauwernood eenig begrip van God, als een onzigtbaar Wezen, waaraan men eenen vermogenden invloed, zoo op zich zelf, als op de gansche natuur, toekent. Andere onbeschaafde Volken mogen de Zon of eenig ander wezenlijk ingebeeld voorwerp vereeren, en daardoor te kennen geven, dat zij eene oorzaak aannemen van de gewone en

buitengewone voorvallen der natuur en alzoo het bestaan eener algemeen werkende magt, waarvan zij voordeel hopen of nadeel duchten: bij de Kaffers, daarentegen, ontdekt men daarvan geen het minste spoor. Godsdienstige Handelingen en Priesters zijn hun geheel onbekend.(*) Somtijds, 't is waar, schijnt men een of ander rampspoedig voorval aan de werking toe te schrijven van zekere onverklaarbare Magt, welke tot toorn is aangevuurd: men beijvert zich alsdan, dezen toorn door verzoening te bevredigen, of door openlijke vereering van zich af te wenden; doch het blijkt met dat alles niet, dat eene algemeen werkende oorzaak wordt erkend, of dat men die onverklaarbare Magt als persoon voorstelt, of onder dezelve een eigenlijk Wezen of eenen Geest verstaat. Dus wordt, bij voorbeeld, eene krankte somtijds als het gevolg aangemerkt

(*) Onder de Priesters eener Natie worden doorgaans de berigten gevonden wegens den oorsprong der gebruiken, en onder hen gaan de overleveringen, als van mond tot mond, over. Zulks geeft dikwerf aanleiding tot waarschijnlijke gissingen. Bij de Kaffers, daarentegen, zijn soortgelijke berigten geheel verloren geraakt, en van hier, derhalve, is het te verklaren, dat geene gissingen, hoe ook genoemd, voor handen zijn.

der beleediging, aan eene rivier aangedaan, waaruit de Horde haar water gewoon is te putten, en in dit geval oordeelt men deze rivier daarmede te kunnen verzoenen, dat men de ingewanden van een geslacht rund of eene zekere hoeveelheid gierst daarin werpt. Toevallig stierf een Kaffer, kort nadat hij een stuk van het anker eens gestrandden vaartuigs had afgeslagen, en dit sterven werd alzoo aan eene beleediging van hetzelve Anker toegeschreven. Sedert dien tijd gaat geen Kaffer dat beleedigde voorwerp voorbij, zonder hetzelve te groeten, ten einde daardoor deszelfs toorn van zich af te wenden. Wanneer een Olifant, na vele moeiten, eindelijk gedood is, poogt men zich deswege bij denzelven te verontschuldigen, onder voorgeven, dat zulks niet opzettelijk, maar enkel toevallig geschied zij. Alsdan wordt de snuit des gedoodden Olifants plegtig begraven, ten einde denzelven daardoor het ingebeeldde vermogen van benadeeling of wraak over de aangedane beleediging te benemen: gelijk zij dan ook deze magt met de volgende spreekwijze gewoon zijn uit te drukken: ‘De Olifant is een groot Heer; de Snuit is zijne hand.’ Meerdere bijgelovige gebruiken zullen naderhand worden medegedeeld.

Volgens de begrippen der Kaffers, wordt het aanwezen der ziel, te gelijk met den dood, vernietigd. Hierdoor schijnt de vrees voor denzelven toe te nemen; in den strijd, echter, verliest zij zich geheel, daar men, bij zoodanige gelegenheden, dikwerf de onloochenbaarste bewijzen van onverschrokkenheid geeft.

De bevestiging der waarheid geschiedt met eenen Eed, waarbij de naam van een of reeds overleden, of nog levendig Opperhoofd wordt aangeroepen.

Het geloof aan Tooverij is bij de Kaffers zeer algemeen. Zij maken onderscheid tusschen hare *goedwillige* en *boosaardige* soort. Met behulp der eerste waanen zij de werking der laatste te kunnen vernietigen. De eerste soort wordt meestendeels door oude Vrouwen bij uitzondering beoefend, om zich door dit bedrog te bevoordeelen.

Gelooft men, dat eene krankte door tooverij is veroorzaakt, dan wordt eene goedwillige Toovenares geroepen. Deze legt den zieken een aantal balletjens, van koemest vervaardigd, op het onderlijf, dat men voor de zitplaats van inwendige ongesteld-

heden houdt; zij keert die, onder eene menigte van geheimzinnige woorden en gebaren, dikwerf om, en haalt eindelijk een Schildpad, Slang of soortgelijk dier, te voorschijn, hetgeen zij beweert, dat den lijder door de groote kracht der tooverij aangebragt, en voor de oorzaak der ziekte te houden is. Alvorens, echter, zulk eene Toovenares zich met den zieken bemoeit, laat zij zich haren te bewijzen dienst vergelden, gelijk zulks bij de Kaffers omtrent alle dienstbetooningen gebruikelijk is. De vergelding bestaat in dit geval doorgaans in een stuk Rund. Voldoet het aangewendde toovermiddel niet aan de verwachting, maar komt de zieke dadelijk te sterven, dan zegt zij gewoonlijk, dat de leeftijd geëindigd zij, en de kranke even zeer, buiten alle medewerking des boosaardigen toovenaars, zoude gestorven zijn. Ook verontschuldigt zij zich wel eens met de ronde verklaring, dat de boosaardige toovenaar hare kunst te boven gaat. In beide gevallen, echter, moet zij de alreeds ontvangene belooning terug geven, zonder dat hare roem daardoor in het minste gekrenkt wordt.

Voor het overige houdt men zich niet te vrede met de gewaande ontdekking en weg-

ruiming van het voorwerp, waardoor de boosaardige toovenaar de ziekte had veroorzaakt, maar men verlangt ook dezen zelven ontdekt en gestraft te zien. De gansche Horde komt daarom bij een. De Tooveres, daarentegen, zondert zich af in eene hut. Alhier veinst zij te slapen, om den boosaardigen in haren droom te zien. Gedurende dezen tijd zingt en danst en klapt men in de handen, omtrent een uur agter elkanderen. Daarna begeven zich de Mannen vóór de hut der Tooveres en bidden haar, die te verlaten. In den beginne wijst zij dit verzoek van de hand: dan, men geeft haar een aantal werpspiesen ten geschenke,(*) en nu kleurt zij het ooglid, den arm en het been aan de linker zijde wit, en dezelfde deelen aan de rechter zijde zwart, omgordt alleenlijk de heupen, en treedt alsdan met de vereerde werpspiesen in de hand buiten de hut, waarop zij terstond met mantels bedekt en door het verzamelde volk omsingeld wordt. Thans ver-

(*) De Werpspiesen hebben bij de Kaffers eene onderscheidende waarde. Men ruilt daarvoor vee en andere noodwendigheden, zoodat derzelver bezit, niet enkel als wapentuig, maar ook in dit bijgeloovig opzigt, ongemeen voordeelig is.

langt men, dat de boosaardige toovenaar met name kenbaar worde. De Tooveres poogt zulks eenen geruimen tijd te ontwijken, onder voorgeven harer geringe bekwaamheid; eindelijk, echter, werpt zij de mantels af, waarmede men haar bedekt had, loopt in het midden van den verzamelden hoop rond, baant zich eenen weg door het vooruitwerpen der spiesen, treft alsdan den een of ander met den steel van zulk eene spies, en geeft daarmede het teeken van ontdekking des boosaardigen, dien men zoekt.

Op het oogenblik maakt men zich van den aangeduidden Persoon meester. Alvorens, echter, tot zijne straf over te gaan, moet de Tooveres hare opgave bevestigen, door aanwijzing der plaats, alwaar de gewaande bewerker zijn toovermiddel bewaart. Men geleidt haar ter plaatse, door haar opgegeven. Aldaar haalt zij eenen schedel of een ander stuk vleesch, of eenig ander deel van een voorondersteld menschelijk ligchaam te voorschijn, en ook hiermede wordt de daad zelve aangemerkt als onwederlegbaar bewezen. Hierop beraadslaagt het Opperhoofd der Horde met zijne Beambten, welke soort van straf aan den ongelukkigen zal

worden aangedaan. Doorgaans bestaat dezelve daarin, dat men hem op den rug legt, zijne armen en beenen aan palen vast maakt, die tot dat einde in den grond geslagen zijn, en alsdan eene soort van groote zwarte Mieren, vooraf in grooten getale in eenen zak verzameld, op de oogen, onder de armen, aan de zijden en op het onderlijf uitschudt, nadat deze deelen vooraf met water zijn bevogtigd, hetgeen inderdaad ondragelijke smarten en opzwelling des ganschen ligchaams veroorzaakt. Nog eene andere straf is, dat men den gewaanden Toovenaar, nadat hij op de voorgemelde wijze in den grond is vast gemaakt, steenen, die in het vuur gloeijend heet gestookt zijn, digt aan de zijden en het onderlijf legt. Beide straffen hebben dikwerf den dood ten gevolge. Heeft dit geene plaats, dan wordt de vermeende misdadige uit de Horde gebannen. Somwijlen wordt de doodstraf bepaaldelijk opgegeven, en de veroordeelde in dat geval met knodsen afgemaakt. De hut van zulk eenen ongelukkigen wordt altijd verbrand, en zijn vee met alle de overige bezittingen vervalt aan het Opperhoofd ten deel, waarvan deszelfs Beambten ook eenig geschenk bekomen. Van hier is het niet geheel vreemd, dat iemand, die zich

in het vermogen eener talrijke kudde vee bevindt, op aanhitsing van het Opperhoofd of deszelfs Beambten, bij zulk eene gelegenheid als boosaardig toovenaar wordt aangegeven.

Dikwerf vergenoegt zich de Tooveres met de belooning, welke zij voor de gewaande onttoovering van eenen zieken ontvangt, zonder iemand als boosaardigen bewerker te noemen. In dit geval geldt het voorgeven, waarvan wij reeds te voren spraken, dat dezelve haar in vaardigheid overtreft en zich daardoor voor haar weet te verbergen. Even zoo neemt hij, die het ongeluk heeft door de Tooveres genoemd te worden, zijne toevlucht van verontschuldiging tot de beweering, dat de echte booze Toovenaar hem door zijne kunst in verdenking brengt, alleen om zelf niet ontdekt te worden, en zoodra de Tooveres erkent, dat dit gezegde waarheid is, dan wordt de beschuldigde vrij gesproken.

Nog een ander hoofdvoorwerp der tooverij is de Regen. Bij eene aanhoudende droogte, vindt men eenen of anderen gewaanden Toovenaar, zijnde doorgaans een Hottentot, slechts zeer zelden een Kaffer, die

de bewerking van den regen op zich neemt, daarvoor eenige stuks vee bedingt en vooruit ontvangt. Alsdan wordt een afzonderlijk rund geslacht. De Toovenaar doopt eene roede in deszelfs bloed en besprengt daarmede alles, wat zich in den omtrek bevindt. Daarop gaat hij, bij afwisseling, met een veel beduidend voorkomen in de rondte, of begeeft zich alleen in eene hut en zingt. Gedurende dezen tijd zingt en danst even zoo de verzamelde Menigte. Nog eene maand lang, wacht men den beloofden regen geduldig af, en wanneer deze alsdan niet valt, wordt de Toovenaar opgezogt. Doorgaans heeft hij zich reeds in tijds met zijn bekomen vee verwijderd. Kan men hem in handen krijgen, dan wordt hij, zonder eenige verontschuldiging te doen gelden, dood geslagen.

Even als bij de Israëliten, heerscht bij de Kaffers zeker begrip van zedelijke Onreinheid, en wel in bepaalde gevallen, waarbij de verontreinigde Persoon van den naderen omgang en de gemeenschap met anderen voor eenigen tijd wordt uitgesloten, en sommige voorschriften ontvangt, die hij in dat geval te volgen heeft. Zij, die in dezen staat van onreinheid zijn, mogen zich

noch wassen, noch kleuren, noch melk gebruiken, noch eenige ligchamelijke gemeenschap houden. Daarentegen wordt deze onreinheid weg genomen, zoodra men zich, na den afloop des bestemden tijds, wascht, kleurt en den mond met zoete melk uitspoelt. Zie hier eenige gevallen, waarin deze onreinheid plaats heeft, terwijl nog andere bij voorkomende gelegenheid zullen gemeld worden.

Alle Kinders zijn onrein, tot dat zij, volgens de wijze, hiervóór in het Hoofdstuk over de opvoeding medegedeeld, onder de Volwassenen worden aangenomen. Dit zelfde heeft plaats ten aanzien van het vrouwelijke Geslacht, ten tijde der maandelijksche zuivering; omtrent Kraamvrouwen, binnen de eerste maand van hare verlossing; ten opzigte van elke Vrouw, welke gemeenschap had met eenen Man, tot dat zij zich gewasschen heeft; omtrent den Man, wiens Vrouw, en de Vrouw, welker Man gestorven is, den eersten gedurende eene halve, en de laatste gedurende eene geheele maand lang; voor de Moeder, welker Kind is gestorven, twee dagen lang, en in het algemeen omtrent ieder, die tot op zekeren afstand bij het afsterven van den een of ander

tegenwoordig is geweest, ofschoon de onreinheid, in het laatste geval, terstond weder ophoudt, zoodra men zich gewasschen heeft; voorts, ten aanzien van alle Mannen, die van eenen, den Vijanden geleverden, slag te rug komen, terwijl ook deze, alvorens in hunne hutten weder te keeren, deze onreinheid door zich te wasschen kunnen wegnemen, en, eindelijk, omtrent de Woning van iederen Kaffer, welke door den bliksem getroffen is, en alsdan verlaten wordt. In dit laatste geval, reinigt zich de gansche Horde, door het slachten van eenige runderen. Zoolang zulks niet geschied zij, blijft alle gemeenschap tusschen deze en andere Horden opgeheven.

Twaalfde hoofdstuk.
Huisselijk leven en bezigheden der Kaffers.

In het huisselijke Leven openbaart zich allerwege eene groote regelmatigheid, welke daaruit ontstaat, dat deszelfs gewone bedrijven onder de Leden des huisgezins bepaaldelijk verdeeld zijn, en het opzigt en de zorg over het geheel aan den Huisvader blijft aanbevolen, die zich in het bezit der opperste magt bevindt.

De Woning van ieder Gezin bestaat in

eene ronde Hut, omtrent van 9 Voeten middellijn, somtijds zelfs iets ruimer, zelden hoog genoeg, om recht op te kunnen staan, waarvan de ingang, omtrent 2 Voeten wijd en 4 Voeten hoog, met eene deur van vlechtwerk gesloten wordt. Tot opbouw van zulk eene Hut worden dunne Staken eener buigzame houtsoort, in den omtrek, dien men verkiest, omtrent 16 Duimen van elkanderen, in den grond gestoken, rond gebogen en in het boven middenpunt vereenigd. Dit geraamte wordt daarop met riet gedekt, en dit, eindelijk, zoo wel van binnen als van buiten, met een mengsel van leem en koemest overdekt. Verder af van de grensen der Volkplanting, alwaar de Horden haar verblijf minder verlaten en verwisselen, zijn deze woningen meestal dubbeld, zoodanig dat twee tegen elkanderen over staande Hutten, behalve de inwendige ruimte, nog een tusschenvak bevatten, hetgeen voor de Kinderen tot eene slaapplaats, of ter bewaringe van menigerlei noodwendigheden dient. Dit bouwen der woning, alle huis- en keuken-bedrijven, het vervaardigen van kleederen, melk-korven en alles, wat daartoe behoort, is aan de Huisvrouw en hare Dogters ten pligt opgedragen.

De Kaffers leven voornamelijk van de Veehoederij. Tot onderhoud van elk Gezin dient eene genoegzame kudde van runderen, wier oppassing en behandeling aan den Huisvader bij uitzondering blijft aanbevolen, en waarin hij door zijne Zonen ondersteund wordt. Het vee is het voornaamste en bijkans éénige voorwerp van des Kaffers zorg en bezigheid, in welks bezit hij zich volkomen gelukkig acht. Hij bezorgt het in de weide en des avonds weder te rug in den stal, die nabij zijne hut uit doornen is zamengesteld. Ook melkt hij de koeijen, en verrigt in één woord alles, wat in de veehoederij voorvalt. Het, in het oor eens Kaffers allezins aangenaam luidend, gebulk van eene koe kan hem dermate verrukken, dat hij haren aankoop ver boven de waarde betaalt, en niet rust, voor dat hij die bezit. Zeer algemeen ziet men de Horens van Koeijen en Ossen, van eene buitengewone lengte, naar den smaak des eigenaars, in allerlei rigtingen en gedaanten gebogen, zoodat zij nu en dan geheel agter den kop omloopen en onder de keel tot elkanderen komen. Het eene paar horens is dus in rigting van het andere zeer onderscheiden, staande dus het eene recht op, het andere gebogen als die van den Hertebok, en voor-

al als de schroefsgewijze horens der Gems, welke aan de Kaap onder den naam van Eland bekend is. Deze buiging der horens geschiedt niet, zoo als de Heer Barrow verhaalt, met behulp van een gloeijend ijzer, maar alleen op de volgende wijze. Zoodra de horens van eenig rund de lengte van omtrent 2 Duimen bezitten, begint men die reeds naar welgevallen te rigten, door van den eenen kant zoo veel weg te snijden, dat zulks aan het bloeden raakt, waardoor alsdan de kromte aan de tegen over gestelde zijde ontstaat, en de gekozene form, op dezelfde wijze, door herhaald wegsnijden wordt veroorzaakt. Even zoo is niet zeldzaam het gezigt van een afhangend stuk Huid vóór de borst of onder de keel eener koe, van 3 tot 4 Duimen lang, zijnde langs den slokdarm van de borst naar de keel of omgekeerd, ter lengte van 1 Duim, gescheiden, waardoor de lievelingen bij uitzondering gekenmerkt worden.

Nimmer volgt een wel afgerigtte Hond het bevèl zijns meesters, hem door eene pijp of fluit gegeeven, met meerdere naauwkeurigheid, dan het Vee der Kaffers. Op eenen enkelen doordringende toon staat eene gansche kudde onbeweeglijk stil, en op een

ander soortgelijk teeken stelt zij zich weder in beweging, verzamelt zich rondom den herder, en volgt hem, hetzij hij rechts of in de rondte vooruit gaat.

Het bezit van een, dikwerf zeer aanzienlijk, aantal Stieren is het kenteeken van rijkdom en grootheid, waardoor zich de Opperhoofden der Horden van de overige Menigte onderscheiden. Zij, echter, dienen alleenlijk tot vermaak: men zondert die van de andere kudde af; de eigenaar maakt op zekeren afstand een zeker geschreeuw, en men jaagt den ganschen troep, tusschen eene rei van aan beide kanten geschaarde personen, in vollen ren naar denzelven toe. Op deze wijze genoegzaam afgerigt, rennen zij, zelfs zonder gejaagd te worden, met zulk een geweld naar de plaats, van waar het bekende geschreeuw komt, dat hij, die schreeuwt, zich door eene tijdige vlucht of schuilhouding redden moet, om niet vertreden te worden.

In het algemeen bedient men zich van enkele Stieren, om het huisraad en andere noodwendigheden bij eenen togt mede te voeren. Zulk eenen lastdragende Stier wordt een rond stuk hout, omtrent 6 Duimen

lang en 1 Duim dik, dwars door het Neuskraakbeen gestoken en aan beide einden met eene pen voorzien, waardoor dit hout niet wegvallen en de opening niet weder kan toegroeijen. Aan dezen dwarsstok worden de teugels vast gemaakt. Zoodanige Stieren worden ook dikwijls bereden, en dragen hunne ruiters, zelfs in den galop, met alle mogelijke zekerheid.

Uit spaarzaamheid wordt slechts zelden, en niet dan bij zekere gelegenheden, eenig vee geslacht. Dit geschiedt altijd binnen den Rechtsban, en wel op eene ongewone en inderdaad wreede manier. Men maakt in de borst van het te slachten dier, nadat het op den grond is geworpen, door middel eener werpspies, eene groote opening, brengt alsdan de hand naar binnen en verscheurt de slagaderen. De mest, welke men binnen de ingewanden vindt, wordt in dezen stal in de rondte gestrooid, in de bijgeloovige hope, dat het te lijden verlies daardoor moge hersteld worden.

Hoe aangenaam den Kaffers het Schapenvleesch zij, houden zij zich echter bijkans geheel niet op met de fokkerij dezer dieren. Ook zijn de weiden dezes lands in het al-

gemeen ongelijk dienstiger voor het Rundvee, dan voor de Schapen. Slechts zelden vindt men eene streek, welke de, voor deze laatste soort noodzakelijke, kruiden levert. Grootstendeels is ook het land zelf met bosschen digt bewassen, waardoor het hoeden eener Schaapskudde zeer moeijelijk, en het menigvuldige verlies door verscheurende dieren bijzonderlijk te vreezen is.

Honden vindt men in grooten getale. Zij dienen voor de jagt, en tevens ter bescherminge der kudden tegen het woeste gedierte. Men onderhoudt ze in 't algemeen zeer slecht, en zij hebben daardoor een jammerlijk, dikwijls zelfs afzigtig voorkomen. Bij de verder van de Kaap wonende Horden vindt men Hoenders, vrij gelijk aan de Europeesche, ofschoon kleinder, en, even als de Patrijsen, glad van kop en zonder kam.

Met de Veehoederij paart de Kaffer ook den Landbouw tot zijn onderhoud; doch de laatste wordt min volkomen geoefend; deszelfs gansche bezorging is aan de Vrouwen tot bedrijf opgelegd. Een stuk Land, welks vlakke inhoud somtijds 20 tot 25 Quadraat-roeden bedraagt, wordt in eene onregelmatige gedaante, naar gelang het

door in den weg staande boomen, bosch of rotsbank, beperkt is, met vereenigde doornen-struiken omtuind, en deze is de éénige arbeid, dien de Mannen omtrent den landbouw verrigten. De gewassen, die geteeld worden, bestaan in eene soort van Gierst, Boekweit, Watermeloenen en Tabak, waarbij ook Aardappels kunnen gevoegd worden, hoe zeer zij op enkele plaatsen en slechts in eene geringe hoeveelheid voor handen zijn. Zoo wel de gezegde Gierst, als de Watermeloenen van de gewone soort, die zich door hunne bitterheid onderscheiden, worden aan de Kaap niet geteeld, waaruit dus volgt, dat deze gewassen van eene andere landstreek afkomstig zijn: gelijk het dan ook geen den minsten twijfel schijnt te lijden, dat de Kaffers zich in vroegere tijden, en wel voor dat de Europeesche Volkplanting bestond, op den landbouw hebben toegelegd.

De bebouwing der landerijen geschiedt niet op de gewone wijze. Zij worden eerst bezaaid en alsdan omgespit. Op deze wijze komt het onkruid boven op den vlakken grond, en hier dient zulks aan het opkomende zaad ter beschuttinge tegen de verzengende zonnestralen. Welligt heeft deze

wijze van zaaijen haar bestaan gehad, eer men nog de hark, de egge of soortgelijk werktuig, had uitgevonden. Het spitten geschiedt met Spaden, vervaardigd uit de zeer harde soort van hout, onder den naam van Nieshout(*) bekend, en wel uit één stuk, dat, aan beide einden van den gemeenschappelijken ronden steel, omtrent 2 Duimen dikte, 4 Duimen breedte en 10 Duimen lengte heeft, om daardoor, wanneer het eene eind door langdurig gebruik stomp is geworden, zich van het andere te kunnen bedienen. Is het jonge gewas dermate opgeschoten, dat het de zonnehitte meer verdragen kan, dan wordt het thans verdroogde onkruid weg genomen, en het te voorschijn komende van tijd tot tijd gewied. De Gierstairen, rijp geworden zijnde, worden met werpspiesen afgemaaid, op eenen hoop verzameld en met droog gras en doornen bedekt. Niet lang daarna worden zij met dunne stokken gedorscht, en de vrucht alsdan met beide handen in de hoogte geworpen, om langs dezen weg van de schel ge-

(*) Deze Houtsoort heeft haren naam van wege haar vermogen, om het niezen te verwekken, hetgeen doorgaans plaats heeft, zoodra men afgeschaafde spaanders onder den neus brengt.

zuiverd te worden. Eindelijk, graaft men in den stal eenen ronden kuil, die van onderen veel wijder dan van boven is; men maakt de wanden rondom hard door het vuur, dat men eenen geruimen tijd daarin aan den gang houdt, werpt de gierst daarin ter bewaringe, en bedekt dezen voorraad-kelder eerst met droog gras, en daarna met eenen grooten platten steen, die eindelijk met mest van rondom wordt digt gemaakt. Boekweit en tabak worden na den oogst in de hut zelve opgehangen en alzoo tot op het oogenblik van derzelver gebruik bewaard.

Dertiende hoofdstuk.
Kinderlijke eerbied, betrekkingen van maagschap en aanzien van bejaarde personen, onder de Kaffers.

Het zagte vermogen van den band der vriendschap en liefde, door de Natuur weldadig gesnoerd, openbaart zich ook bij de Kaffers, vooral onder Bloedverwanten. Welligt ontvangt zulks nog meerderen invloed uit de niet geheel verwaarloosde zedelijke opvoeding der Jeugd.

De Kinderen behandelen hunne Ouders met eerbied. Zelfs tot rijpere jaren gekomen zijnde, en hunne eigen huishouding voerende, bedienen zij zich van derzelver raad; gelijk dan ook de Ouders in het algemeen, gedurende hun geheele leven, over hunne Kinderen zekere billijke heerschappij oefenen en behouden, welke der laatsten gehoorzaamheid ten grondslage heeft. Geen Kaffer begeeft zich in het huwelijk, zonder voorafgaande toestemming zijner Ouders. Even min verruilt iemand een stuk vee, noch onderneemt iets van eenig huishoudenlijk belang, zonder vooraf zijnen Vader deswege geraadpleegd en deszelfs goedvinden te hebben bekomen, ook dan nog, wanneer hij zelf reeds Grootvader ware. Bij beschaafde volken wordt de menschheid niet zelden daardoor onteerd, dat Ouders, door ouderdom buiten staat gerakende, om hunne goederen te beheeren, bij derzelver afstand aan hunne Kinderen, zich door een gerechtelijk verdrag een bepaald genot voorbehouden en tegen mishandeling verzekeren; en inderdaad velerlei voorbeelden van ontaarde Kinderen maken deze voorzorg dikwerf noodzakelijk: de grijze Kaffer, daarentegen, wordt in dit geval door geen' den minsten kommer beangst; gerustelijk geeft hij zijn

vee over aan zijnen Zoon, en wel doorgaans aan hem, die het laatste huwt en de vaderlijke hut niet verlaat; mondeling maakt hij slechts eenig uitzonderend beding omtrent eenige melkkoeijen, en is voor het overige ten volle verzekerd wegens eene regtgeaarde kinderlijke behandeling. Ouders, die hun vee door rampspoed hebben verloren, kunnen met genoegzame zekerheid op de grootst mogelijke ondersteuning hunner Zonen en Behuwdzonen rekenen. Een Zoon, hoe bejaard ook, die zich omtrent zijne Ouders onbehoorlijk gedraagt, of zich slechts tegen den billijken wil, vooral van zijnen Vader, hardnekkig verzet, of deszelfs vermaningen in den wind slaat, haalt zich den haat en de verachting der gansche Horde op den hals, en wordt daardoor gedrongen, dezelve te verlaten en eene andere verblijfplaats op te zoeken. Is de Vader niet meer in leven, dan treedt een ouder Broeder, Oom of ander Bloedverwant, als raadgever in deszelfs plaats. Ook alsdan wordt niets ondernomen, zonder het gevoelen van zulk een persoon alvorens gehoord en met hem over het behandelde onderwerp ten volle te zijn overeen gekomen.

Niet minder vertoont zich in een dadelijk

hulpbetoon het gevoel van maagschappelijke liefde op eene wijze, die menigen Europeër gewisselijk zoude beschamen. Dus, bij voorbeeld, neemt men bijzonderlijk ter harte den toestand van eenen zieken Bloedverwant, wiens tijdelijk vermogen geene voldoening toelaat van het vee, dat ter zijner gewaande onttoovering wordt gevorderd; men levert zulks, alleen om zijn leven te behouden, zonder eenige aanspraak op vergoeding, en, daar de Kaffer niet dan in den uitersten nood de vermindering van zijn vee gedoogt, heeft dit bedrijf eene ongemeene waarde. Op gelijke wijze, vindt de Ongelukkige, in alle gevallen, den noodigen bijstand zijner Maagschap, zonder dat hij immer eene geheele verlating behoeft te duchten.

Bejaarde Personen worden doorgaans met achtinge bejegend. Buiten alle betrekking zelfs van bloedverwantschap, staan zij algemeen in zeker aanzien, en men bedient zich gaarne van hunne meerdere ervaringe ter heilzame onderrigting.

Veertiende hoofdstuk.
Invloed en zedigheid des vrouwelijken geslachts, onder de Kaffers.

Men beweert vrij algemeen, dat de achting, welke de Sekse alom bij beschaafde Volken geniet, alleenlijk het gevolg der beschavinge zij, en dit, echter, wordt bij de Kaffers niet bewaarheid. Hoe zeer de heerschappij der Mannen onder hen algemeen plaats hebbe, bezitten echter de Vrouwen een zeker zagt vermogen over de Mannen, waardoor zij zich aanzien en invloed verschaffen, terwijl zulks ongetwijfeld op achting berust. Van beraadslagingen, die de algemeene welvaart des Volks betreffen,

zijn de Vrouwen gansch en al uitgesloten, zoodanig zelfs dat hare tegenwoordigheid aldaar niet wordt geduld. Kinderlijke eerbied, echter, maakt in soortgelijke gevallen dikwijls eene uitzondering. Dus woonde de Moeder des Opperhoofds mijne onderhandelingen met denzelven niet alleenlijk bij; maar deze Vorst nam nooit eenig besluit, zonder alvorens haar deswege te hebben geraadpleegd, en meermalen gelukte het mij, door hare tusschenkomst, mijn oogmerk te bereiken. Doorgaans, echter, is de tegenwoordigheid dezer vorstelijke Vrouwen slechts eene vergunning bij uitzondering, zonder dat zij aan de onderhandeling zelve eenig het minste deel nemen. Zelfs zijn zij, bij zoodanige gelegenheden, dadelijk van de Mannen afgescheiden en schaaren zich op eenigen afstand in eenen eigenen kring bijeen.

Daarentegen is het aanzien en de invloed der Vrouw in huisselijke opzigten zeer groot. Zij heeft deel aan het recht van beschikkinge over het gemeenschappelijke vermogen en bestuurt daarin niet zelden den wil des Mans. Zonder hare toestemming vervreemdt hij zelfs de minste kleinigheid niet. Een Kaffer, van wien ik eenen melk-

korf of iets soortgelijks wenschte te verruilen, kwam meermalen met het antwoord te rug, dat zijne Vrouw het begeerde niet wilde missen, ofschoon hij zelf zijn hevig verlangen deed blijken, om het aangebodene voorwerp van ruiling te bezitten. Op gelijke wijze ziet een Kaffer, bij voorbeeld, zeer gereedelijk van zijn voornemen af, om zich ergens henen te begeven, zoodra slechts zoodanig iets hem door zijne Vrouw wordt afgeraden.

Geene mindere bescherming genieten de Vrouwen tegen elke gewelddadige beleediging. De Man zal zich niet ligt in eenen woordenstrijd mengen, waarin zijne Vrouw betrokken is; doch zoodra het tot dadelijkheden komen mogt, is hij hare gestrenge verdediger. In geval van krijg met andere Horden, wanneer men met den Vijand wil onderhandelen en het leven van den Afgezant niet zeker genoeg oordeelt, dan wordt deze zending door eene Vrouw verrigt, omdat men zich overtuigd houdt, dat zij door den Vijand geenszins mishandeld, en nog veel minder dat zij om het leven zal gebragt worden.

De zedigheid der Kafferinnen is reeds

eenigermate uit de beschrijving harer kleedinge af te nemen. Het lijdt inderdaad geenen twijfel, of zij bezitten deze eigenschap, welke de beminnenswaardigheid der Sekse bij uitnemendheid verheft. Laat ons nu zien, in hoe ver zij deze regelen van welvoeglijkheid gewoon zijn te volgen.

Op eene overtuigende wijze openbaart zich de ingetogene schaamte der Kafferinnen bij de zorgvuldige bedekking van ligchaam, en het is eene gelijke behoedzaamheid, welke uit hetzelfde gevoel voortvloeit en door haar bij alle gelegenheden wordt in acht genomen. Wanneer eene Kafferin haar Kind, dat zij op den rug draagt, onder den mantel wil nemen en alsdan genoodzaakt is dien open te slaan, dan geschiedt zulks met eene ongemeene behendigheid, zonder die deelen des ligchaams, wier bedekking de zedigheid verlangt, aan het nieuwsgierig oog eenigermate prijs te geven. Vrouwen, die eene rivier moesten doorwaden, zag ik altijd in eene blijkbare bezorgdheid, om haren mantel droog te houden, zich met dat alles niet te veel te ontblooten, en, wanneer dit laatste gevaar liep, alsdan het gewigtige ongemak eener door en door natte kleeding te verkiezen. Even daarom zal

eene Kafferin, in tegenwoordigheid van eenen Vreemdeling, slechts zeer zelden haar hoofd ontblooten, en is zulks al eens noodzakelijk, om de muts in orde te brengen, dan geschiedt het met den meesten spoed. De aanmerking van den Heer Barrow, dat een Kaffersch Meisjen op de vraag: Of zij getrouwd is? zich niet slechts met de enkele ontkenning bevredigt, maar terstond haren mantel open slaat, om dezelve door de aanwijzing van haren boezem, en welligt nog van andere schoonheden meer, te bevestigen: deze aanmerking heb ik nergens gestaafd gevonden; veeleer wordt de natuurlijke schaamte der Kafferinnen door dit berigt openlijk geschandvlekt. Welligt zouden de omstandigheden, waarin de Heer Barrow zulks waarnam, indien zij nader bekend waren, het vermoeden versterken, dat hij, in een gelijk geval, even zoo zeer de schoonheden eener Europeesche Vrouw zoude hebben kunnen aanschouwen, zonder dat daaruit nog de ongehuwde stand gebleken, of eenige nadeelige opvatting ware af te leiden. Met meerdere waarheid zal zulks toegepast kunnen worden op de Hottentotsche Meisjens, of wel op enkele Kafferinnen, welke met dezelve gemeenzaam waren,

zonder dat het op de laatst genoemde eene algemeene toepassing dulden kan.

Dan, hoe zeer deze beginselen van zedigheid door de Kafferinnen algemeen en gestrengelijk gevolgd worden, zijn zij echter, wanneer haar door eenen Man, en wel door eenen Europeër, eenig voorstel gedaan wordt, geenszins onverbiddelijk; doch met dat alles nooit voorkomende. Geheel verschillende is het heerschende begrip der Kaffers, wegens de geoorlofdheid van minverbindtenissen buiten het huwelijk, van dat, welk wij omtrent deze zaak gewoon zijn te koesteren. Volgens hen zijn gehuwde Vrouwen tot de huwelijks-trouw ten strengste verpligt: de echtbreuk eener Vrouw wordt voor een zwaar misdrijf gehouden, en ook als zoodanig gestraft, vooral ten opzigte van den Verleider, ofschoon zich de beleedigde Echtgenoot somtijds door eene aanmerkelijke vergoeding zijner geschondene eer laat bevredigen. Daarentegen wordt de eer van eene Weduw of Meisjen, door den vertrouwden omgang met eenen Man, op geenerlei wijze benadeeld, zelfs dan niet, wanneer die door deszelfs natuurlijke gevolgen openlijk bekend wordt;

waarom zulk een voorval, bij eene naderhand plaats grijpende echtverbindtenis, naauwelijks meer gedacht wordt. Een Reiziger, die eenigen tijd, buiten het gezelschap zijner eigene Vrouw, bij eene Horde vertoeft, vindt aldaar ligtelijk eene of andere ongehuwde Persoon, welke hem ten wille is; ja, het is niet geheel vreemd, zoodanige aan hem als een blijk van gastvrijheid aan te bieden. Soortgelijke gunstbewijzen worden doorgaans met kleine geschenken beloond. Dan alleen, wanneer er bezwangering volgt, moet de begunstigde zich of tot eenen dadelijken echt verbinden, of, bij gebreke daarvan, met de Ouders of naaste Bloedverwanten van het geschondene Meisjen eene overeenkomst treffen ter vergoedinge.

Vijftiende hoofdstuk.
Liefde en huwelijk der Kaffers.

De aandoening van tedere en kuische Liefde, of van die inwendige hoogachting, welke ontstaat uit de wederzijdsche overeenstemming van gemoederen en op zedelijke waarde berust, is den Kafferen onbekend. De behoefte alleen van wederkeerige hulp in het huisselijke leven, met de natuurdrift tot voortplanting des geslachts gepaard, schijnt onder hen die verbindtenis tusschen den Jongeling en het Meisjen te vormen, welke naderhand in den echt, zoo door gewonen omgang, als door gemeen-

schappelijk belang, eene duurzame kracht ontvangt. Voor het overige is het Vrouwelijke Geslacht in zekere opzigten een voorwerp van handel. De Man, die een Meisjen tot Vrouw begeert, moet haar bezit van derzelver Ouders koopen. Met hun maakt hij het verdrag wegens den prijs, die altijd in een aantal koeijen bestaat. Op deze wijze wordt een huwelijk besproken en gesloten, zonder dat de toestemming van het Meisje zelve gevorderd wordt, dat hierin alleenlijk van den wil harer Ouders afhangt. De Jongeling, 't is waar, beijvert zich gewoonlijk, om de genegenheid van het behaaglijk Meisjen te winnen, alvorens hij zich tot hare Ouders wendt, en ook, in geval van derzelver toestemming, wordt hem dadelijk het genot van het hoogste gunstbewijs vergund: dan, daar hij echter hare genegenheid ter bereikinge van zijn oogmerk niet volstrektelijk behoeft, maar de ouderlijke toegevendheid alleen hem tot het verlangde bezit kan voeren, wordt dit gansche bedrijf zelden met eenen grooten ijver behartigd. Van hier wordt des Minnaars ziele-rust, bij eene of andere afwijzing, bijkans geheel niet gestoord, en hij is in tegendeel doorgaans meer bedacht, om de noodzakelijke toestemming voor den geringst-

mogelijken prijs te verwerven, dan wel de toegenegenheid van het Meisje te winnen.

Wanneer dus de Kaffer een Meisje tot zijne Vrouw verlangt, vervoegt hij zich deswege aan hare Ouders, hetzij hij in eene voorafgaande onderhandeling met haar al of niet gelukkig moge geslaagd zijn. Vindt hij de Ouders niet ongenegen, om zijne begeerte intewilligen, dan brengt hij hun eenige stuks vee, en, bij de verklaring van ontevredenheid, nog al meer, tot zoo lang dat men eindelijk omtrent den prijs overeen gekomen en het bepaalde getal is afgeleverd. Daar men van beide kanten het eigene belang zorgvuldigst behartigt, duurt deze vergelijking eenige dagen agter elkanderen. Doorgaans worden daarbij niet meer dan 10 stuks Runderen bedongen: nu en dan komt de rijkdom des minnaars in aanmerking, om alsdan eenen hoogeren prijs te bepalen. Weinige dagen daarna, begeven zich de Ouders en Naastbestaanden met de Bruid, zoo als zij thans genoemd wordt, door hare Speelgenooten verzeld, naar des Bruidegoms woonplaats, alwaar het Opperhoofd der Horde met zijn Gevolg, de Bloedverwanten des Bruidegoms en bijkans de gansche Kraal, bijeenkomen. Nu moet

zich de Bruid onderwerpen aan het naauwkeurigste onderzoek van alle deelen hares ligchaams, welk door 's Bruidegoms vrouwelijke Magen op eene afgezonderde plaats geschiedt. Voor het overige wordt rijkelijk vee geslacht en genuttigd; men danst en zingt, en brengt op deze wijze vier vrolijke dagen door. Op den vierden dag, wordt de Bruid, nadat zij door hare Speelgenooten versch gekleurd is, geheel naakt, alleenlijk om de heupen met eenig bekleedsel omgord, door twee derzelve, in welker midden zij zich bevindt, onder de Bruiloftsgasten rond gevoerd, ten einde ook aan dezen de stelligste verzekering omtrent den gezonden staat hares ligchaams te geven, en eindelijk tot vóór het Opperhoofd der Horde gevoerd, die zich met zijn Gevolg tot dit einde in de Vee-kraal(*) geplaatst heeft. Na zijne weltevredenheid

(*) De Vee-kraal is eene met Doren-takken omheinde plaats, welke tot stal dient; doch alwaar het Opperhoofd doorgaans zijne zittingen en beraadslagingen houdt. Ditzelfde woord *Vee-kraal* gelde ook alzoo in de plaats van *Rechts-ban* of *Vee-drift*, hetgene op Bladz. 78 Reg. 15, Bladz. 110 Reg. 13, Bladz. 131 Reg. 2 *van ond.*, Bladz. 158 Reg. 6 en Bladz. 204 Reg. 5, gevonden wordt. - Deze Vee-kraal is ten dezen opzigte, in zekeren zin, eene gewijde plaats, welke door de vrouwelijke Kunne niet anders, dan in dit geval alleen, of wel op eene voorafgaande stellige uitnoodiging, mag betreden worden.

over dit huwelijk te hebben betuigd, vermaant hij haar plegtig: ‘Dat zij nu voortaan het huishouden van haren Man, en vooral den Landbouw, met allen mogelijken ijver behartigen, en zich in alle opzigten als eene brave Huisvrouw zal gedragen, ten einde er nimmer eenige aanklagt tegen haar inkome.’ De Bruid bedankt alsdan voor dezen gegevenen raad en keert tot haar Gezelschap te rug. Terstond daarna verschijnt de Bruidegom, en ook aan hem brengt het Opperhoofd onder het oog: ‘Dat hij, thans zijne vaderlijke hut verlatende en zijne eigene huishouding aanvangende, dezelve als Man voorstaan en zich als zoodanig moet gedragen; Dat hij niet alleenlijk hebbe te zorgen, dat het, ter onderhoudinge van zijne Vrouw en Kinderen, nimmer aan vleesch en melk mangele, maar dat hij bovenal ook daarop moet bedacht zijn, dat het Opperhoofd zelf, en ook andere Gasten, die bij hem mogten komen, behoorlijk worden geherbergd, en eindelijk, dat hij aan het Opperhoofd de verschuldigde schatting op den duur zal kunnen voldoen.’ Tot besluit van het Huwelijksfeest, overhandigen de aldaar tegenwoordig zijnde Mannen aan de Bruid eenen Korf, met melk gevuld, en wel met bijvoeging,

dat dezelve van de koeijen is, welke aan des Bruidegoms Maagschap toebehooren, waarvan zij, sedert het oogenblik harer verlovinge tot op dezen tijd, niet had mogen drinken. De Bruid neemt deze melk aan en drinkt daarvan. De gansche vergaderde Menigte geeft hare blijdschap door dansen en springen en allerlei andere gebaren te kennen, onder het dikwerf herhaald geroep: ‘Zij drinkt de melk!’ Het is deze uiterlijkheid, welke voor het teeken eener onschendbare verbindtenis der Bruid met de Bloedverwanten des Bruidegoms gehouden wordt. Na de bruiloft houden eenige vrouwelijke Magen de jonge Vrouw nog eenigen tijd gezelschap, om haar de nieuwe hut te helpen bouwen en hare huishouding in orde te brengen.

Heeft de Minnaar de genegenheid van het gekozene Meisje niet kunnen winnen, en hare Ouders echter zeer wel geneigd gevonden, om zijn oogmerk te begunstigen, alsdan gebeurt het somtijds, dat het Meisje daardoor hare afwijzing te kennen geeft, dat zij het Vee, door den Minnaar aan hare Ouders gebragt, wederom uit den Rechtsban jaagt. Hiermede echter, zoo lang hare Ouders daarin eenen voor zich

voordeeligen handel beschouwen, kan zij niets wezenlijks uitrigten; maar heeft, in geval van voortdurende weigering, niets anders te wachten, dan dat zij, zelfs door ligchamelijke kastijding, tot gehoorzaamheid gedwongen worde.

Nu en dan heeft ook het geval plaats, dat Ouders het huwelijk hunner Dogter met een of anderen Man bij voorkeur verlangen, en haar alzoo aan hem aanbieden. Zulk een Meisje wordt alsdan door een grooter aantal van maagdelijke Speelgenooten naar de woonplaats des aanstaanden Bruidegoms gevoerd; doch dit Gezelschap mag aldaar, volgens eene bestendige gewoonte, niet dan gedurende den nacht aankomen. Nu zetten zich de Meisjens zeer nabij de hut neder, die door de Ouders van den Jongeling bewoond wordt. De onderhandeling wordt met hoesten geopend. Daarop komt iemand uit de hut en vraagt: Wie daar zij? Men antwoordt, dat men uit eene ver afgelegene landstreek komt. Al is dit laatste onwaar, dan zelfs geldt nog dezelfde spreekwijze uit overoude gewoonte, om het, reeds vroeger bekend gemaakte, oogmerk dezer komst bepaaldelijk uit te drukken. Hierop wordt aan deze Gasten eene ledige hut tot derzel-

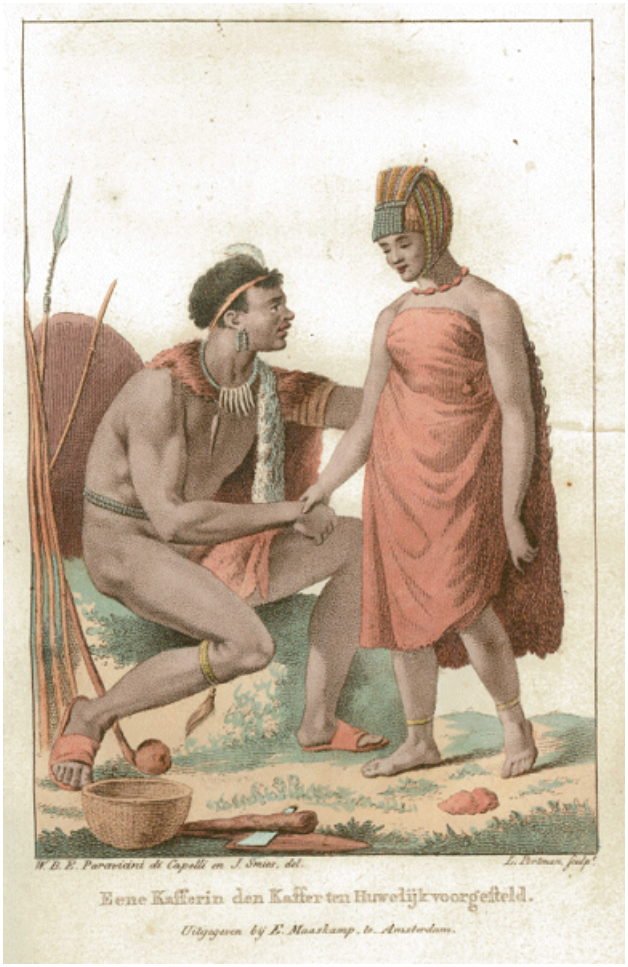
W. B. E. Paravicini di Capelli en J. Smies, del.
L. Portman, sculp.
Eene Kafferin den Kaffer ten Huwelijk voorgesteld.
Uitgegeven bij E. Maaskamp, te Amsterdam.

W.B.E. Paravicini di Capelli en J. Smies, del.
L. Portman. sculp[t].
Eene Kafferin den Kaffer ten Huwelijk voorgesteld.
Uitgegeven bij E. Maàskamp. te Amsterdam.

ver verblijfplaats aangewezen, met aanbieding van hout en vuur. Zij zelve, intusschen, moeten reeds eenige levensmiddelen hebben mede gebragt, ten einde geene behoefte te doen vermoeden, hetgeen eenen allezins nadeeligen indruk zoude maken. Op den volgenden dag komen de vrouwelijke Magen des jongen Mans bijeen, om de ligchamelijke gesteldheid van het aangeboden Meisje op dezelfde wijze te onderzoeken, als reeds hiervóór gemeld is, en geven van hare bevinding een openlijk verslag aan de overige Bloedverwanten. Nu wordt de jonge Man door zijne Ouders ondervraagd: Of hij genegen zij, zich aan dit Meisje door den echt te verbinden? Men brengt hem vooral onder het oog, dat hij wel verzekerd behoort te zijn, dat zijne aanstaande Vrouw sterk genoeg van ligchaam zij, om den, in de huishouding voorkomende, arbeid naar behooren te kunnen verrigten. Deze vraag wordt doorgaans toestemmende beantwoord; alleen behoudt de Zoon zich voor, om het aan hem voorgedragene Meisjen in eigen persoon zelf nader te leeren kennen: en dit geschiedt weldra in den eerst volgende nacht, wanneer de Speelgenooten haar aan hem geheel en al overlaten. Valt deze nadere kennismaking naar het genoegen des

jongen Mans uit, dan neemt de onderhandeling over den te bepalen prijs tusschen hem en de Ouders van het Meisjen haren aanvang. Gedurende dezen tijd keert zij naar huis te rug, en, zoodra het vergelijk getroffen is, wordt het huwelijk op de gewone wijze voltrokken.

Wanneer de Vader de uithuwelijking zijner Dogter niet beleeft, dan treedt hare oudste Broeder in deszelfs plaats, ontvangt het vee, dat bij het huwelijks-verdrag bedongen is, en staat een gedeelte af, ook aan de jongere Broeders. De hertrouw eener Weduwe verschaft aan hare Ouders nieuwe voordeelen, ofschoon die minder zijn, dan van een ongehuwd Meisjen. Ook zijn de plegtigheden en gastmalen van geringer belang. De vereeniging der Bruid met des Bruidegoms Maagschap wordt voornamelijk in acht genomen, en de Melk van de koeijen der laatstgenoemde aan de Bruid, op de gewone reeds gemelde wijze, te drinken gegeven.

Tot op den tijd van het eerste kraambed der jonge Vrouw, nuttigen hare Ouders volstrekt geene melk van de bedongene en ontvangene koeijen. Bij hare kraambeval-

ling, geven zij aan de Ouders van hunnen Behuwd-zoon eenige stuks vee ten geschenke. Ook de Kraamheer zelf doet eene uitdeeling van kleine geschenken onder de Broeders en Zusters zijner Vrouw. Doorgaans laten verzwagerde Familiën geene gelegenheid voorbij slippen, om deze nieuwe maagschap te versterken. De algemeene ontevredenheid, bij gebreke van zulk eene wederzijdsche dienstvaardigheid, maakt zulks bijkans tot pligt.

Wanneer eene Vrouw in den tijd harer vruchtbaarheid sterft, zonder agterlating van Kinderen, moet den Weduwenaar het vee, dat zij hem gekost heeft, wederom vergoed worden. Eene volstrekte onvruchtbaarheid, echter, is naauwelijks bekend.

Nimmer huwt de Oom met zijne Nicht, noch de Moei met haren Neef, noch ook Zusters-Kinderen met elkanderen. Zelfs is aan personen, zoo na vermaagschapt, alle geheime omgang verboden, ook dan, wanneer men volkomen overtuigd is, dat dezelve niet te ontdekken ware. Dit schijnt meer het gevolg van een algemeen heerschend begrip, dan wel van eene geldende wet, te zijn.

Van het oogenblik af, dat eene echtver-

bindtenis op de hiervóór gemelde wijze door het Opperhoofd der Horde is bevestigd geworden, mogen Behuwdvader en Behuwddogter elkanderen, in het vervolg, niet dan in tegenwoordigheid van andere personen, ontmoeten. Gebeurt dit laatste toevallig, dan is de Dogter verpligt den Vader te ontvlieden, waarom zij ook, in zijn bijzijn, haar hoofd niet ontblooten mag. Dit zelfde moet ook tusschen den Behuwdzoon en de Behuwdmoeder zorgvuldiglijk worden in acht genomen, waaruit dus blijkt, welken afkeer men in het algemeen van bloedschande voedt.

Gedurende den tijd der maandelijksche zuivering eener Vrouw, zondert de Man zich van haar af, zoodanig zelfs, dat hij niet, zoo als anders, aan hare zijde, maar op eene afzonderlijke mat slaapt. Op gelijke wijze, wordt de Vrouw, na hare kraambevalling, eene geheele maand lang, door haren Man verlaten. In dezen tijd nuttigt hij hoe genaamd geene melk van die koeijen, welke bij uitzondering alleen tot onderhoud der kraamvrouw bestemd zijn; gelijk tevens het gemeenschappelijk gebruik des huisraads tot spijs en drank zoo lang agterblijft. Na dien tijd keert de

Man tot de hut zijner Vrouw te rug, en eet met haar, zoo als te voren, gemeenschappelijk. Alleenlijk drinkt hij geene melk met haar uit denzelfden korf, dan tot dat het Kind gespeend wordt. Ook tot op dien tijd blijft alle bijslaap verboden, ofschoon het den Man vrij staat, zich elders te vergenoegen, zonder dat zijne Vrouw hem deswege moge berispen. Waarschijnlijk heeft deze onthouding der Vrouwen, onder begunstiging eener niet zeer vurige geaardheid, haren grondslag in het bezwaar, hetgeen, voor haar uit het dragen van meer dan één Kind op den rug, vooral bij het reizen, voortvloeit. Welligt is ook deze onthouding als eene der voornaamste oorzaken aantemerken van den gelukkigen wasdom der Kinderen en in het algemeen van de ligchamelijke sterkte der Natie; terwijl aan het Kind daardoor niet alleen het genot van het zog, als het beste voedsel, langen tijd vergund, maar de natuur daarenboven niet genoodzaakt wordt, hare krachten bij eene kort op elkander volgende zwangerschap te verdeelen, zoo wel om het nog jonge Kind, als om de pas gevormde Vrucht te voeden, hetgeen welligt voor beiden nadeelig is.

De Veelwijverij is bij de Kaffers in zwang, misschien als het natuurlijke gevolg der vrouwelijke onthouding. Daar de Man tot eene gelijke verloochening der gunstbewijzen van andere Vrouwen niet verpligt wordt, ontvangt deze vrijheid der Mannen, door het wettige bezit van meerdere Vrouwen, eene onschadelijke rigting voor de orde in de maatschappij. Het aantal van Vrouwen, waarmede een Man in den echtelijken staat mag leeven, is door geene wet bepaald, maar hangt eeniglijk af van zijnen wil en vooral van zijn tijdelijk vermogen. De minst bemiddelde Mannen moeten zich daarom met ééne Vrouw vergenoegen; andere hebben er twee en zelden meer. Het Opperhoofd alleen is, door zijnen meerderen rijkdom, in de gelegenheid tot het bezit van een grooter aantal, zijnde er onder hen, die 6 tot 8 Vrouwen houden.

Door deze veelwijverij, intusschen, wordt de huisselijke vrede in geenen opzigte gestoord. Twee Vrouwen bewonen doorgaans met haren gemeenschappelijken Echtgenoot ééne en dezelfde hut, verrigten den haar opgelegden arbeid met gelijke hartelijkheid, en helpen elkanderen wederkeerig, bij ziekten en andere gelegenheden, met zusterlijke

genegenheid. Sterft de eene Vrouw, dan neemt de andere de Kinderen, door de overledene nagelaten, als de hare aan, en even zoo maakt de Vader nimmer eenig onderscheid tusschen de Kinderen, uit verschillende Vrouwen geboren. Mogt het intusschen gebeuren, dat twee Vrouwen oneenig leeven, dan moet de jongste voor de oudste zwichten, de gemeenschappelijke hut verlaten en eene nieuwe bouwen. Doorgaans bezit die Vrouw, welke met den gemeenschappelijken Man het langst gehuwd was, eenige voorrechten, welke door den Man zelf, ter begunstiging der jongste, niet mogen gekrenkt worden. Bij zulk eene scheiding worden afzonderlijke huishoudingen ingerigt. De Man neemt zijnen maaltijd en zijn verblijf, naar welgevallen en bij afwisseling, dan bij de eene, dan bij de andere zijner Vrouwen.

De Kafferinnen zijn in het algemeen zeer vruchtbaar. Bij haar intusschen, die het bezit harer Mannen met geene mededingster verdeelen, ontmoet men de meeste Kinderen, somtijds van 8 tot 10; terwijl de andere, welker Mannen meerdere Vrouwen hebben, minder Kinderen ter wereld brengen, waarvan de reden in de straks gemel-

de, langduriger onthouding gelegen is. Het blijkt alzoo ook hier, dat de bevolking door de veelwijverij niet zoo zeer wordt bevorderd, als men doorgaans poogt te beweeren.

Slechts zeer zeldzaam is het geval, dat Echtelingen elkanderen verlaten, en nog zeldzamer is eene dadelijke echtscheiding. De Vrouw, welke hare Man ontloopt, wordt, op last van het Opperhoofd der Horde, tot haren pligt te rug gebragt. Even min staat het den Man vrij, zijne Vrouw willekeurig te verlaten. Wettelijke drangmiddelen ter instandhoudinge der huwelijken schijnen zeldzaam te worden gevorderd.

De Echtbreuk wordt, naar het begrip der Kaffers, alleen door de Vrouw gepleegd. De Man is in dit opzigt niet bepaald. Van hier het spreekwoord onder hen: ‘De Man is voor alle Vrouwen; de Vrouw, daarentegen, alleen voor haren Man geschapen.’ In gevolge van dezen grondregel, wordt, de vertrouwde omgang eener Vrouw met eenen vreemden Man stellig gewroken; ofschoon men haar doorgaans min schuldig acht, dan haren verleider, en dezen daarom ook alleenlijk straft. Vindt een

Man alzoo zijne Vrouw, op heeter daad haren echt schendende, dan heeft hij het recht, om zijnen beleediger op de plaats zelve terstond van kant te maken. Dit echter geschiedt zelden; meestal oordeelt de beleedigde Echtgenoot het voordeeliger, zich over de hem aangedane beleediging bij het Opperhoofd der Horde te beklagen, terwijl de verleider altijd wordt veroordeeld, om een zeker getal stuks vee tot straf aan denzelven af te staan, waarvan de beleedigde nu ook de helft ontvangt. Ontdekt de Man de ontrouw zijner Vrouw door eene aan hem onbewuste zwangerschap, dan moet zij den verleider aan het Opperhoofd met name bekend maken, en wordt, bij hardnekkige weigering, op deszelfs last, door ligchamelijke kastijding daartoe genoodzaakt. Bij zoodanige omstandigheden, dat is alsdan, wanneer eene dadelijke zwangerschap blijkbaar is, wordt de beleediger veel gestrenger, ofschoon meestal op de voormalige wijze, gestraft, en ook alsdan ontvangt de beleedigde Echtgenoot de helft der toegewezene straf in zijn aandeel van het vee. De Echtbreekster zelve heeft geene verdere straffen te duchten. Men vooronderstelt, dat zij alleen door de aangewende listen hares verleiders tot ontrouw

jegens haren Man is vervoerd geworden; zij wordt alzoo vrij gesproken, en de Man is zoo ver af, om hare ontrouw in haar te wreken, dat hij veeleer zulk een onecht Kind als het zijne aanneemt.

Zestiende hoofdstuk.
Maatschappelijk leven der Kaffers.

Tot hiertoe betroffen de medegedeelde berigten, voornamelijk, den afzonderlijken toestand en het huisselijke leven der Kaffers. Thans zal het natuurlijke beloop des verhaals de opgave van derzelver algemeene of maatschappelijke zamenwoning vorderen.

Water en weiden zijn de voornaamste behoeften, welke eene Kraal van Kaffers dringen, om zich bepaaldelijk hier of elders neder te zetten. In eene landstreek, alwaar

dit onontbeerlijke gevonden wordt, voornamelijk langs rivieren en beken, ontmoet men Dorpen, welke uit een grooter of kleinder aantal verstrooide hutten en nabij liggende veestallen bestaan, en die, naar de plaatselijke gelegenheid, op eenen geringeren of grooteren afstand van elkanderen verwijderd zijn. Deze woonplaatsen worden zelden verlaten, dan in bijzondere gevallen van nood. Men bemerkt doorgaans aan de hutten zelve de aanhoudende en duurzame vlijt, waarmede zij gebouwd en onderhouden zijn. Het omliggende oord is geheellijk aan den landbouw gewijd. Onder de bewoonders der kleindere, nabij gelegene Dorpen heeft doorgaans vermaagschapping plaats. Niet zoo zeer ieder op zich zelf, als wel eenige te zamen genomen, hebben meestal één gemeenschappelijk Opperhoofd, wiens bedrijf en gezag hierna in een afzonderlijk hoofdstuk zullen worden opgegeven. Behalve dit alles, heeft men nog eenige Omtuiningen, waarin een gedeelte van het vee gedreven wordt, wanneer de woonplaats zelve geen voedsel genoeg levert, of wanneer men zich, bij aanhoudende droogte, van genoegzaam water en weiden beroofd vindt.

Algemeen heerscht bij de Kaffers eene hartstogtelijke neiging tot den handel, waarvan de grond minder gelegen schijnt in het verlangen, om zekere behoeften te vervullen, dan wel hoofdzakelijk in winzucht en verrijking. De Kaffer heeft alles veil, zoodra zich een voordeelige handel openbaart. De afkeuring alleen van Vader, Vrouw of van eenen anderen bij hem geachtten Persoon, houdt hem van eene ruiling te rug. Hij verkoopt zijne Dogter aan den Man, die haar ten huwelijk begeert, tot den hoogst mogelijken prijs, zonder zich aan hare genegenheid in het minste te bekreunen, en vergeet de echtbreuk zijner Vrouw, zoodra hem de gedane beleediging slechts eenige koeijen in de plaats geeft. Het vee is de voornaamste tak van handel, dien de Kaffers thans nog onder elkanderen drijven. In vorige tijden pleegden ook de Kapenaars veel vee tegen onbeduidende kleinigheden van hun interuilen; dan, deze handel in het geheel, zelfs alle gemeenschap tusschen de Kapenaars en de Kaffers, is naderhand, en wel naar de wijze verordeningen van den Gouverneur, *Janssens*, zoo veel mogelijk, althans vooreerst, opgeheven, omdat de eerste zich niet alleen veelvuldige bedriegerijen veroorloofden, in de gevolgen voor

de Volkplanting zelve en bijzonderlijk voor hare Bewoonders aan de grensen nadeelig en gevaarlijk, maar ook omdat zich daaronder eenige kwalijkgezinde Planters mengden, wier oproerige oogmerken door zulk een volstrekt verbod moesten verijdeld worden.

Eer de Kaffers met de Europeërs bekend werden, schijnen de Werpspiesen bij uitzondering het gebrek aan geld vervuld en tevens tot dit oogmerk in den handel te hebben gediend. Ook nog heeft dit zelfde geval plaats. Naderhand, echter, hebben rood en geel Koper en de Glaskoralen eene gelijke waarde ontvangen; gelijk dan in het algemeen alle eenvoudige en zamengestelde Metalen, vooral van eene roode of geele kleur, zeer behagen. Intusschen, is derzelver waarde door den steeds toenemende overvloed merkelijk gedaald. Alleenlijk behouden nog de Werpspiesen hare echte waardij, omdat derzelver vervaardiging, uit hoofde van het gebrek der daartoe noodige werktuigen, uitermate bezwaarlijk valt, en derzelver verlies bij de jagt en andere gelegenheden telkens wederom moet hersteld worden. Knoopen, ter gewone versieringe der Vrouwen-mantels, worden zeer hoog geschat, mits geheel van metaal en duur-

zaam in het gebruik; die, welke van binnen hout zijn en oogen hebben van darmsnaren, worden weinig geteld. In het algemeen hechten de Kaffers in hun oordeel zich aan het gene sterk, en maken weinig werks van alles, wat slechts kort van duur is. Ook daarom hebben de gladde Knoopen den voorrang boven alle anderen, wier oppervlakte gedreven of gestoken is; wordende zelfs de laatste soorten met den naam van *melaatsch* bestempeld.

In den handel is men zeer gesteld op het houden van gegeven woord en op vertrouwen. Afgesprokene verdragen worden zelden of nooit geschonden. Zulks althans vindt men nimmer bij die Horden, welke ver van de grensen der Volkplanting wonen. Eenen bijzonderen karaktertrek, die zich in dit opzigt roemrijk onderscheidt, meen ik alhier te moeten melden. Op mijne laatste reis, na genoeg 70 uuren van de grensen, alwaar alles nog onbedorven is, ontmoette ik eene Horde, welker Opperhoofd zich Buchu noemde, en vernam, dat zich bij denzelven twee Slaven van Mosambique bevonden, die zich met de vlucht gered hadden van een Schip, met Slaven geladen, dat eenige maanden te voren aan

die kusten gestrand en welks geheele Manschap door de laatsten was vermoord geworden. Alle Slaven nu, die zich onder de Kaffers ophouden, zijn voor de Volkplanting in meer dan één opzigt gevaarlijk, zonder dat ik zulks ter dezer plaatse, ter vermijdinge van alle wijdloopigheid, zal behoeven te betoogen. Ik deed dus aan Buchu het voorstel, om mij deze beide Slaven tegen betaling af te staan, ten einde die naar de Kaap mede te nemen. Hij toonde zich daartoe genegen en noodigde mij in zijne woonplaats, niet ver gelegen van de streek, alwaar ik mijne tent had opgeslagen, om alzoo den koop met hem zelf te sluiten. Slechts door zekeren Gonagua begeleid, die mij ten tolk diende, bevond ik mij bij Buchu, hebbende ik zoo vele koperen platen, glaskoralen en soortgelijke snuisterijen mede gebragt, als ik ter ruilinge dier Slaven oordeelde te behoeven. Buchu, echter, was daarmede niet te vrede, maar begeerde, dat ik nog het een en ander daarbij zou voegen. Nadat wij onderling het verdrag hadden getroffen, stelde ik hem de medegebragte goederen voorloopig ter hand, met bijgevoegde belofte, dat ik hem het overige op den volgenden dag zou zenden, latende gaarne de Slaven tot zoo lang onder zijne

magt. Buchu antwoordde, dat ik hem met deze verklaring beleedigde, en dat hij de beide Slaven oogenblikkelijk naar mijne tent zoude afzenden. Hoe zeer ik hem onder het oog bragt, dat ik een vreemdeling ware, aan hem geheel onbekend, en alzoo geene de minste aanspraak had op zijn vertrouwen, baatte zulks niets. De eerlijke Kaffer deed zulks terstond, zelfs nadat mijne aanhoudende weigering eenen edelen toorn in hem had gaande gemaakt. Buchu verlangde daarop, dat ik den nacht bij hem zou vertoeven, en daar ik zulks van de hand wees, zond hij mij, nog denzelfden avond, eenen jongen Slacht-os, om mij zijne gastvrijheid als het ware op te dringen.

De weinige behoeften, zoo ligtelijk daarenboven te bevredigen, maken bijkans allen handwerk, met uitzondering alleen der Smeederij, geheel onnoodig. De laatste wordt dadelijk gevorderd ter vervaardiging van Werpspiesen, eene soort van Handbijlen en van die koperen en ijzeren Ringen, zoo tot sieraad als tot munt dienende, waarvan reeds vroeger gesproken is, en zij wordt op de eenvoudigste wijze beoefend. Niet alle Kaffers drijven dit Smids-handwerk, maar zulks is slechts eene kostwinning van

enkele Personen. Tot vuur-oven dient een Mierennest, welks bijzondere gehalte reeds hiervóór beschreven is. Zulks wordt aan éénen kant geheel geopend en zoodanig uitgehold, dat deszelfs binnenste wanden naar de tegen over staande zijde eenigzins kegelvormig toeloopen. Alhier wordt eene opening gemaakt, waarin men het roer of mondstuk van den Blaasbalk, niet zoo als gewoonlijk bij ons, maar in zoodanige form steekt, dat de laatste zich binnen en het vuur buiten den oven bevindt. De Blaasbalk zelf is een zagt bereid, bij wijze van eenen zak toegenaaid, Kalfsvel, en het Mondstuk een Koehoren, waarvan de punt afgesneden en waaraan de hals van het vel met eenen riem is vast gebonden, zijnde dit vel van agteren geheel open. Men gebruikt twee zulke Blaasbalken te gelijk, wier mondstukken naast elkander met riemen aan kleine palen worden vastgehecht, die in den grond geslagen zijn. Slechts een klein gedeelte dier Mondstukken, echter, wordt in de gemaakte opening van den oven gebragt, ten einde niet al te zeer aan het vuur te zijn bloot gesteld. Aan het agterste gedeelte dezer Blaasbalken zijn beugels gemaakt, waaronder de Smids-knecht de vlakke handen steekt, om ze beide zoo wel te openen, als

te sluiten. Tot eenen Hamer dient een Riviersteen, of ook somtijds een stuk ijzer, welk de gedaante van eenen stompen kegel heeft, zonder steel. De Tang bestaat uit een gedeeltelijk gespleten stuk taai Hout. Eindelijk bedient men zich van eenen Beitel, om het koper of ijzer door te slaan, en het geprikte aan de werpspiesen te vervaardigen, welk daaraan nu en dan te zien is.

De vereeniging of het zoo genoemde zamenlasschen van twee stukken ijzer geschiedt, met derzelver beide einden over elkanderen te leggen, en met een zeker deeg uit de aarde van het mieren-nest zelf te omwoelen, hetgeen, alzoo in het vuur gelegd, eene aanvankelijke verbindtenis bewerkt, waarna het door het smeden zelf tot volkomenheid gebragt wordt. - Ter vervaardiging der meer genoemde Ringen, wordt een plat stuk Koper of IJzer, met behulp van eenen beitel, in strooken van ééne Lijn breedte verdeeld; de lengte, tot iederen ring op zich zelf noodig, om een rond hout gedreven van omtrent 2 Lijnen in zijne doorsnede, en de wijdte van binnen alzoo bepaald. - Bovenal weten de Kaffers hunne Werpspiesen zoo goed te berei-

den, dat men ze bijkans voor een werkstuk van onze gewone Smederij zoude houden: daarentegen missen zij de bekwaamheid, om al wat bogtig is en dus meerder overleg vordert, te bewerken, zoo als, bij voorbeeld, het oor van eene bijl, om daarin den steel vast te maken, hoe zeer zij anders eene, voor hun behoef allezins voegzame, soort van handbijlen weten te vervaardigen. De Bijl zelve heeft de gedaante van eenen breeden beitel; zij is 6 Duim lang; de vlakke breedte aan het einde, alwaar de snede is, bedraagt omtrent 2 Duim, en neemt naar den anderen kant langzaam af. Tot den doorboorden steel, waarin men deze, bijl steekt, dient niet slechts een zeer taai, maar tevens aan het doorboord einde bijzonder kwastig hout, ten einde bij het gebruik niet te splijten.

De Vrouwen der minder bemiddelde Volksklasse vinden genoegzame gelegenheid, om zich door dienstbetoon te verzorgen, daar zij door rijkere lieden tot den arbeid voor den landbouw gehuurd worden; genietende zij echter in dit geval geen afzonderlijk loon, maar een voldoend voedsel, dat meestal in vleesch bestaat. Even zoo worden jonge Meisjens gehuurd, om op de Kinde-

ren te passen en huisselijke bezigheden te verrigten.

Algemeen en hevig is bij de Kaffers de lust tot jagen, waartoe zij zich doorgaans in groote gezelschappen bijeen voegen. Eene gansche Horde, zelfs dikwerf sommige Horden te zamen, vereenigen zich onder het geleide harer Opperhoofden, verlaten hare woonplaatsen, nemen een genoegzaam aantal melkgevende koeijen mede, en legeren zich in een oord, dat eene rijkelijke jagt belooft. Vrouwen zelfs wonen deze jagttogten bij, ofschoon het grootste gedeelte, met de kleine Kinderen, hoog bejaarde Personen en het noodige aantal Veehoeders, op de woonplaatsen agterblijft. Doorgaans wordt de Maan-verschijning aan de jagt gewijd, ofschoon deze somwijlen van 2 tot 3 maanden voortduurt.

Even als bij meer andere verrigtingen, heeft ook alhier een bijgelovig gebruik plaats. Nadat het Jagtgezelschap zich bijeen bevindt, neemt een der Jagers eene dot gras tusschen de handen en houdt zulks voor den mond. Met dit gebaar beeldt hij eene wildbaan, loopt rondom het Gezelschap, dat, onder het gewone jagtgeschreeuw, het

voorkomen aanneemt, als of het zijne werpspiesen op hem wilde werpen. Nu stort hij, midden in zijnen loop, plotselijk op den grond neder, en de Menigte dringt op hem aan, met het aanhoudend geroep van hi! hi! hi!, dreigende hem, als het ware, te willen doorsteken. Deze plegtigheid wordt noodzakelijk gekeurd, om zich eene gelukkige jagt te durven beloven.

Om Bosch- en Spring-bokken en andere soorten van Gemsen te vangen, bedient men zich vooral van de gedwongene Jagt. Ten dezen einde wordt, zoo wel op de vlakten als in het bosch, een groote kring gevormd, waarin de Jagers zich op eenigen afstand van elkanderen bevinden. Men drijft het ingesloten Wild, onder een van rondom hoorbaar jagtgeschreeuw, naar het middelpunt bijeen, terwijl zich de kring, bij het langzaam voortrukken der Jagers, van tijd tot tijd meer vernaauwt en sluit. Eindelijk loopt men op de zamengedrevene dieren toe en doodt met werpspiesen en knodsen alles, wat men slechts bereiken kan. Weinigen ontkomen in dit geval den dood, en deze jagtsoort is derhalve zeer verwoestende. - Een gedood stuk Wild is wel het eigendom des moedigen overwinnaars; hij echter is

verpligt, hetzelve met het overige Gezelschap te deelen. - Hij, die eenig Wild doodt, neemt eenen Klaauw, met een gedeelte der huid van het Been afgehakt, en maakt dien om zijnen linker Arm van onderen vast, om dus te toonen, hoe vele dieren hij geveld hebbe. - Heeft zulk eene gedwongene Jagt op eene vlakte plaats gehad, met dor gras bewassen, dat gewoonlijk zeer hoog is, alsdan steekt men zulks in brand, om ten minste de klingen der verlorene werpspiesen weder te vinden.

De Antilopen van verschillende soort worden ook in strikken, en wel op de volgende wijze, gevangen. Door eene met kreupelhout digt bewassene streek stelt men eenige lage hekken, meestal van doornen zamengesteld, die dikwerf meer dan een uur in de lengte bedragen. In deze hekken worden op zekeren afstand openingen gelaten, waarin men strikken of sprenkels zet. Het Wild, dat rustig tiert, ver van over de hekken te springen, gaat langs dezelve henen tot eene der openingen, waarin het zich zelf verwart.

Bij den nacht, wanneer de Zeekoeijen de rivier verlaten, om haar voedsel te zoeken,

plaatst men in de paden, welken zij door het dikke kreupelbosch maken, waarmede de hooge en steile oevers bewassen zijn, spitse en in het vuur geharde palen, schuins bovenwaarts gerigt; men keert te rug en maakt geschreeuw, waarop de weidende koeijen dikwerf in haast te rug vlieden, niet zelden met de borst in zulk een paal loopen, en op deze wijze in de handen hunner vervolgers vallen.

In streken, waarin het Wild bij verkiezing weidt, vooral op paden, die naar het water leiden, graaft men diepe groeven, in welker midden een spitse paal geplaatst en met rijs en gras gedekt wordt. Zoodanige groeven dienen voornamelijk, om Buffels en groote soorten van Antilopen te vangen.

Om de Tijgers te bemagtigen, bezigt men eenen soortgelijken paal, aan welks boveneind de kling eener Werpspies wordt vast gemaakt, onder de takken van eenen boom in den grond geslagen. Aan een dezer takken hangt lijnrecht boven dezen paal een stuk vleesch, en meer andere stukken worden in den omtrek tot lokaas geworpen. De Tijger, door het genot dezer brokken aangevuurd, springt eindelijk in eene schuinsche

rigting naar het om hoog hangende grootere stuk vleesch, en stort doorgaans, bij eenen lijnrechten val, in de werpspies neder.

De Olifanten-jagt is de moeijelijkste van alle. Slechts zelden wordt een Olifant door den Kaffer geveld, en van daar blijft de waarde der Ringen, van deszelfs tanden vervaardigd, onveranderlijk dezelfde. Zoo lang deze dieren troepsgewijze bij elkanderen scholen, zijn zij, buiten schietgeweer, tegen allen aanval beveiligd. Slecht een enkele Olifant, die in zulk eene voordeelige streek afzonderlijk tiert, wordt afgemaakt. In zoodanig geval sluit men hem in door middel van vuren, en steekt het dorre gras en laage kreupelhout rondom hem in brand, terwijl men bij ondervinding weet, dat het dier zulk eenen vuurkring, ten minste bij den dag, niet verlaat. Alsdan naderen de Jagers van tijd tot tijd en trachten het door een groot aantal van werpspiesen te dooden. Daar zulks, echter, wegens de geringe doordringbaarheid van de huid, zelfs op de gewonde plaatsen, in geenen korten tijd geschieden kan, verlaat de Olifant zijne standplaats, doorgaans bij den nacht, moet alsdan verder worden vervolgd, en er loopen gewis vele dagen

voorbij, eer men deze prooij geheel kan bemagtigen. Behalve de Tanden, moeten ook de Ooren en de Staart van het gevelde dier aan het Opperhoofd der Horde worden afgeleverd, en worden aan den ingang der Veedrift aan eenen hoogen paal als zegeteekenen opgehangen.

Om Leeuwen of Tijgers te vellen, maken de Jagers om dezelven eenen kring, waarin zij zich digt aan elkanderen sluiten. Allen zijn met schilden voorzien. Men werpt alsdan eene menigte van spiesen, zoodanig dat het dier vergramt en op den eenen of anderen Jager toespringt. Deze valt terstond op den grond neder, doch bedekt zich met zijn schild. Op dit oogenblik snellen anderen toe en doorsteken het dier. Bij zulk eene jagt worden niet zelden eenige Jagers gewond, zelfs met verlies van hun leven. - Hoe eervol, intusschen, de afmaking van eenen leeuw beschouwd wordt, is dezelve echter met het begrip eener zedelijke onreinheid verbonden, en wordt door eene zeer zonderlinge plegtigheid gevolgd. Zoodra het Jagtgezelschap in de nabijheid der woonplaats te rug keert, wordt hij, die den gevelden Leeuw de eerste wonde toebragt, voor aller oog bedekt door de schilden, die

men vóór hem houdt. Een der Jagers verlaat de menigte, maakt allerlei vreemde sprongen, en verheft den moed des strijders met eene weenende stem. Daarop keert hij te rug. Dit zelfde wordt op nieuw door een ander herhaald. Alle anderen maken het onophoudelijk geschreeuw van hi! hi! hi! en slaan tevens met hunne knodsen op de schilden. Dit alles gaat onafgebroken voort, tot dat men de woonplaats zelve bereikt heeft. Thans vervaardigt men niet ver van daar eene slechte Hut, waarin de Leeuwenvelder, juist omdat hij onrein is, vier dagen lang buiten alle gemeenschap met de overige Horde vertoeven moet. Hier kleurt hij zijn gansche ligchaam met witte verw, en nog onbesnedene Jongelingen, die met hem, in opzigte tot de zedelijke onreinheid, in hetzelfde geval zijn, brengen hem een Kalf tot spijze, bewijzende hem verder den noodigen dienst. Na den afloop dezer vier dagen, wascht zich de Onreine, verwt zich weder, als naar gewoonte, met roode verw, en wordt door eenen Lijfwacht van het Opperhoofd naar de Horde te rug gevoerd. Eindelijk wordt een tweede Kalf geslacht, en, daar de onreinheid thans heeft opgehouden, staat het eenen ieder vrij, met hem daarvan te eten.

Gelijk er, zoo als wij reeds te voren aanmerkten, onder de Bloedverwanten der Kaffers eene zeer hooge mate van welwillendheid en liefde plaats heeft, even zoo loopt het, onder dit Volk heerschende, gevoel van algemeene menschenliefde den oplettenden beschouwer terstond in het oog. Zeer gereedelijk biedt de Kaffer zijnen Medemensch zoodanigen bijstand, als dezelve behoeft, en schijnt de noodzakelijkheid van dezen vermogenden band der gezelligheid diep te gevoelen.

Is iemand zoo geheel verarmd, dat hij eene vreemde Horde om bijstand smeekt, dan ontvangt hij terstond, zonder het minste onderzoek, eenig voedsel. Zelfs vertoeft hij aldaar eenige dagen, en herhaalt elken morgen zijne bede, met bijvoeging, dat de honger en de armoede van zijn Gezin hem daartoe dringen. Na verloop van eenige dagen, oordeelt men, aan de voorgevens van den smeekenden geloof te moeten slaan, omdat hij anders, zoo als men zegt, niet zoo nederig en aanhoudend om bijstand zoude vragen. Ook nu ontvangt de arme Man van dezen en genen een stuks vee, en wordt op deze wijze wederom in staat ge-

steld, om de behoeften van zijn Gezin te kunnen bevredigen.

Alwie minder vee heeft, dan hij tot onderhoud van zich en de zijnen behoeft, ontvangt van eenen ander, die zulks in overvloed bezit, gereedelijk, het zij voor twee, drie of meer jaren, eenige Koeijen ter leen, waarvan hij echter de helft der gefokte Kalveren moet afstaan. Dikwerf geschiedt zoodanige ondersteuning zonder eenig het minste beding van voordeel.

Zoodra aan iemand eenig vee ontroofd is, kan hij zich verzekerd houden wegens eenen dadelijken bijstand ter vervolginge der roovers. Men is daartoe terstond gereed, en beijvert zich, om den roovers het gestolene wederom te ontnemen, zonder eenigzins te letten op het daarmede somtijds verbondene gevaar, om gewond of zelfs gedood te worden.(*) Voor alle zoodanige dienstbewijzen wordt geheel geene belooning gevor-

(*) Alvorens de Beroofde zich ter vervolginge der roovers op weg begeeft, hangt hij doorgaans zijnen Mantel aan den ingang van zijnen Veestal op, in de bijgelovige hope, dat hij, ook daardoor, het verlorene vee zoo veel te zekerder zal te rug brengen.

derd; maar zulks wordt enkel als voldoening van pligt beschouwd. In het algemeen is men gewoon, zich de regtvaardige zaak van zijnen Medemensch met warmte aan te trekken, en eene, hem aangedane, beleediging als eigene verongelijking te schatten. Hij, die niet beleedigd was, doet niet zelden in zulk een geval meer, dan de mishandelde zelf, ten einde van geen pligtverzuim beschuldigd te kunnen worden.

De uitoefening der Gastvrijheid behoort vooral mede onder zoodanige handelingen, welke men pligtmatig acht, en geschiedt daarom met alle hartelijkheid, zonder eigenbaat. De Vreemdeling wordt overal minzaam ontvangen, en zoodra hij slechts hier of daar eene woning aantreft, behoeft hij zich, ten aanzien van voedsel en slaapstede, geheel niet te bekommeren. Zelfs de aanbieding van een Meisjen tot bijslaap wordt, volgens de Kaffersche begrippen, tot eene gastvrije herbergzaamheid gevorderd. De Gast, met wien men in geene naauwe betrekking staat, ontvangt in de eerste plaats melk en voorts alles, wat de gewone huishouding naar het jaargetijde oplevert. Is hij een Nabestaande der Huisgenooten, welken hij bezoekt, alsdan wordt dadelijk een

stuk vee geslacht, wanneer het tijdelijke vermogen van den Gastheer zulks gedoogt. Bevindt hij zich buiten staat, om aan dezen pligt te voldoen, dan lijdt hij deswege eene wezenlijke smart. Zulks niet te willen doen, zoude eene algemeene verachting te weeg brengen.

Ondanks de heerschende neiging tot spaarzaamheid, acht men het pligtmatig, zijne spijze met anderen zonder onderscheid te deelen. Reeds hiervóór hebben wij opgemerkt, dat de Kaffer, uit den enkelen lust tot vleesch-eten, zijne kudde niet ligtelijk, al ware het zelfs met één stuk, zoude verminderen. Gebeurt het intusschen, dat er vee geslacht moet worden, om huiden tot kleederen te bekomen, of omdat het rund zijn poot gebroken heeft, of voor de teelt reeds te oud is, alsdan worden niet slechts de Bloedverwanten, die zich in de nabijheid bevinden, maar alle Nabestaanden zonder uitzondering ten maaltijde genoodigd.(*)

(*) De Borst en Kop, het Hart en de Pooten, van een geslacht Rund worden in alle gevallen door de Mannen bij uitzondering gegeten. Van dat alles ontvangen de Vrouwen, ook die der Opperhoofden daaronder begrepen, niets ten gebruike.

Bestendiglijk heb ik opgemerkt, dat hij, die een stukje vleesch of brood had bekomen, zulks met de omstanders deelde, waarbij de brokjens niet zelden zoo klein werden, dat zij ter naauwer nood te proeven waren. Nu en dan hoorde ik de zoodanigen, welken de mededeeling van een al te klein stuk vleesch geweigerd werd, het gehuil der wolven nabootzen, om de gierigheid des bezitters daardoor uit te drukken.

Het meest in zwang zijnde gezellige vermaak bestaat in eenen uitermate eenvormigen Dans. Een aantal Mannen, doorgaans geheel naakt, schaaren zich in eene rechte lijn digt bij een. Een ieder, met de Knods in de hand, strengelt zijnen opwaarts gehevenen Rechter-arm met den Linker-arm van zijnen naasten Man. De Vrouwen vormen digt agter de Mannen eene tweede linie, zonder arm in arm te hechten. De Mannen springen, onophoudelijk in dezelfde form, met dezelfde voeten, in de hoogte. De Vrouwen, daarentegen, maken bijkans met het gansche ligchaam eene zeer krampachtige beweging, bestaande vooral in het vooren agter-overbuigen der Schouders en eene daarmede gepaarde verdraaijing van het Hoofd. Ook volgen zij elkander, na eene

halve wending, in eenen zeer langzamen tred, maken daarna, van tijd tot tijd, eenen toer rondom de Mannen, en hernemen weder hare eerste plaats. Bij dit alles, echter, weten zij zich, vooral door het nederslaan der oogen, een zeer zedig aanzien te geven. Te gelijk wordt door beide dansenden, zoo Mannen als Vrouwen, een gezang aangeheven, dat slechts in een bestendige herhaling van enkele wanstemmige klanken zonder taal-uitdrukking gelegen is. Men zet den dans voort, tot dat het ligchaam geheel doorzweet en men inderdaad vermoeid is. Nu en dan treden enkele dansers af en worden door anderen vervangen, tot dat eindelijk het gansche Gezelschap den verderen voortgang van dit vermaak door vermoeijing staakt.

Speeltuigen van eigene vinding ontmoet men bij de Kaffers niet. Het eenige, dat ik vond, is een dunne Stok, met eene Darmsnaar omtogen, gelijkende veel naar den eenvoudigen strijkstok eener viool. Aan het eene einde dezer darmsnaar is eene half gespletene Penneschacht vast gemaakt, welke door twee gemaakte openingen gestoken wordt. Men houdt deze schacht vóór de geslotene tanden, en brengt alzoo, door

eene meer of min geweldige uit- en inademing der lucht, enkele, ofschoon doffere en minder hoorbare, toonen van eenen zoo genoemden Waldhoorn voort. Zeldzaam, echter, ontmoette ik dit speeltuig bij de Kaffers, en dan zelfs werd het nog door eenen Gonaquees bespeeld. Daar nu dezen, bij de uitbreiding der Volkplanting, sedert geruimen tijd, hebben opgehouden, eene bijzondere Natie uit te maken, en zij grootstendeels onder de Kaffers, hunne Naburen, verstrooid zijn, is het waarschijnlijk, dat dit speeltuig aan de laatsten langs dezen weg is bekend geworden.

Bij den dans alleen heeft zulk een gemeenschappelijk Gezang plaats, als wij zoo even meldden. Enkele personen hoort men menigmaal, doch meest in eenzaamheid, zingen, wanneer men althans het voortbrengen van volstrekt onwelluidende klanken zonder beteekenende kracht met dezen naam wil bestempelen.

Zeventiende hoofdstuk.
Regeeringsform, achting, schattingen en erflijkheid, van de opperhoofden der Kaffers.

Uit de voorafgaande berigten is reeds gebleken, dat de Kaffers in Horden of Kralen verdeeld zijn. Elke Horde heeft haar Opperhoofd, wiens magt en aanzien, in betrekkinge tot andere Opperhoofden, van het aantal afhangt der onderscheidene Huisgezinnen, die tot dezelve behooren. Somwijlen woont eene Horde niet bij elkanderen, maar zet zich op onderscheidene plaat-

sen, in twee of drie afdeelingen, neder. In dit geval worden zoodanige Afdeelingen, waarbij het Opperhoofd zelf zich niet bevindt, door afzonderlijke, daartoe aangestelde, Personen bestuurd. Een Opperhoofd draagt den naam van Inkoossie, beteekenende zoo veel als Heer of Hoofd. Alle Hoofden, die met hunne Horden zekere landstreek bewonen, en alzoo naar die verdeeling zelve min of meer in getal, staan onder een Opperst Hoofd, die al dezen omtrek als zijn grondgebied beschouwt, en daarin eene onbepaalde heerschappij oefent.

Elk Opperhoofd eener Horde benoemt een aantal van Beambten, evenredig aan de bevolking zijner Onderdanen. Hiertoe worden niet zeer jonge, maar bij voorkeur geoefende Personen, vooral van de gegoedste klasse, gekozen. Deze Beambten vormen gezamenlijk zijnen Raad. Gelijk hij zelden een besluit neemt, zonder derzelver gevoelens te hebben ingenomen, maken zij ook zijne bevelen terstond bekend, roepen de weerbare Manschap op tot den krijg, voeren die onder zijn geleide tegen den vijand aan, volbrengen zijne strafvonnissen en verrigten in één woord alles, wat tot de uitvoering behoort. De Raad van het Op-

perst Hoofd bestaat grootstendeels uit de andere Opperhoofden van minderen rang.

Ieder Opperhoofd regeert zijne Horde met een onbepaald gezag, geeft en vernietigt wetten, voor zoo verre daarbij aan zijne Onderdanen geen openbaar onrecht geschiedt, en geene nieuwe vorderingen worden aangematigd, welker waarde uit geene vroegere tijden ontleend wordt. In zoodanige gevallen, worden door de genoemde Raadsleden, in naam des Volks, tegenbedenkingen ingebragt, zelfs des noods middelen daargesteld, om soortgelijke onrechtvaardigheden krachtdadig te beteugelen, en daardoor eene regeering te matigen, welke anderzins in den volsten zin willekeurig zoude heerschen. Het Opperhoofd heeft het recht over leven en dood, en de volvoering van een, door hetzelve billijk gevelde, doodvonnis wordt zonder eenig morren aanschouwd. Het tegenwoordige Opperste Hoofd, wiens grondgebied het naast aan de Kaap grenst, heeft zich zelf tot uitsluitend erfgenaam van alle en iedere afzonderlijke nalatenschap zijner Onderdanen verklaard, zonder dat alle de bedenkingen der mindere Opperhoofden, aan hem onderworpen, in den beginne eenigen ingang vonden. Dezen namen alzoo geza-

menlijk het besluit, om met hunne Horden den onbillijken Vorst te verlaten en een ander oord te betrekken, waardoor hij van zelf genoodzaakt werd, zijne nieuwe wet te rug te nemen. - Een ondergeschikt Opperhoofd kan door de Oppermagt, ter straffe eener begane misdaad, van zijne waarde ontzet, en een ander Persoon in zijne plaats worden aangesteld. Dit echter geschiedt zeer zelden, en behoort meer als eene eigenwillige vernietiging van eigendunkelijke heerschappij beschouwd te worden.

De uitgebreide magt, door het Opperhoofd eener Horde bezeten, bewijst van zelve zijn aanzien, en levert alzoo ligtelijk het vermoeden van de achting en den eerbied, waarmede men hem bejegent. Het gebruik, om elkanderen bij wederzijdsche ontmoeting te groeten, is niet algemeen. Alleen het Opperhoofd wordt bij uitzondering gegroet, met het uitspreken van zijnen naam. - Wanneer eenig Opperhoofd eene woonplaats bezoekt, hetzij de bewoners tot zijne Horde behooren of niet, geeft men hem een Rund, hetgene hij door zijn Gevolg, dat hem altijd verzelt, laat slachten en in gezelschap der Horde verteert. - Even onderscheidend wordt de Vrouw des

Opperhoofds ontvangen; beide nuttigen geene melk, dan van eigene Koeijen. - Het Gevolg van een Opperhoofd bestaat uit Beambten en Personen van de gemeene Volksklasse, welke laatste zijne bedienden zijn. Op zekeren tijd was is getuige, dat aan zulk eenen Bedienden, terwijl hij het Opperhoofd eene spies met een gebraden stuk rundvleesch aanbood, het geen ook door den laatsten van tijd tot tijd afgetrokken en opgegeten werd, dat aandeel wierd ontroofd, welk niet ver van daar op de kolen lag te braden. De ontroofde beklaagde zich wel luidkeels over deze schennis, maar durfde het intusschen niet wagen, slechts één oogenblik zijnen post te verlaten, om het stuk vleesch te rug te krijgen. - Gedurende de ziekte des Opperhoofds, mag, op straffe des doods, geen minnehandel plaats hebben. - Tabak en sterke Dranken worden door eenen Kaffer zelden overgebragt zonder vermindering: alleen dan, wanneer zij voor het Opperhoofd bestemd zijn, is men zeker wegens de getrouwste aflevering. Derzelver groot aanzien maakt, dat hunne bevelen stiptelijk worden gehoorzaamd. Zelfs vindt men eenig duidelijk spoor van de zoo genoemde misdaad van gekwetste Majesteit. De Gouverneur *Janssens*

poogde het Opperste Hoofd, Gaïka, bij gelegenheid van zekere onderhandeling te bewegen, om aan die van hem afgewekene, zeer aanzienlijke Horden, waarmede hij zich in oorlog bevond, vergiffenis te schenken, en haar, zonder op het voorgevallene te letten, wederom vertrouwelijk aan te nemen. Gaïka, intusschen, weigerde zulks stellig en aanhoudend, wijzende daarop den naad eener wonde, welke hij in een gevecht tegen deze Oproerigen ontvangen had, met bijvoeging, dat ‘zulk eene van Onderdanen geledene mishandeling niet te vergeten ware.’ De Vrouwen der Opperhoofden genieten even zoo onderscheidende voorrechten, van het aanzien harer Echtgenooten ontleend, en worden, zoodra zij zelve van voorname familiën van denzelfden voormaligen rang afstammen, met des te hoogere achting bejegend. Alle gemeene Vrouwen zijn tot allerlei diensten bij de eerstgenoemde verpligt. Zij verzellen haar overal tot gezelschap en verrigten voor haar al het werk, dat in de huishouding of den landbouw voorvalt, tot welk oogmerk zij dus in bijzondere afdeelingen worden verdeeld. Behalve het noodige onderhoud, ontvangen zij voor zoodanige dienstbetooningen, doorgaans, niets meer dan koehuiden ter kleedinge.

Ook hebben de Opperhoofden het recht op zekere Schattingen, welke door de Onderdanen moeten worden opgebragt, en waarvan de volgende het meeste in aanmerking komen.

Bij den Oogst moet ieder Huisgezin een gedeelte der ingezamelde Veldvruchten, en in ieder jaar eenige Runderen afstaan. De Vader, die eene Dogter uithuwelijkt, staat al mede eenigen van de door hem bedongene Koeijen af, omdat zij, onder het opzigt van des Opperhoofds Vrouwen, de voor eene Huisvrouw noodzakelijke kundigheden bekomen heeft(*) Van ieder stuks Vee, dat in den omtrek der woonplaats geslacht wordt, behoort de Borst aan het Opperhoofd. Dit zelfde geldt van alle gevangene en gedoodde Elanden, zelfs dan, wanneer des Opperhoofds woonplaats zoo ver mogt afliggen, dat een dadelijk bederf te wachten zij en ook wezenlijk plaats hebbe. Eindelijk zijn alle Olifants-tanden, Tijgervellen en Kraan-Staartvederen, gedurende de jagt verkregen, deszelfs wettige

(*) Men erinnere zich uit het voorgaande, dat de opvoeding der jonge Kafferinnen in dienst van des Opperhoofds Vrouwen voltooid wordt.

eigendom. De Tijgervellen, door hem zelf niet gebezigd, dienen tot geschenken aan zijne bij voorkeur geliefde Beambten; de Kraanveders tot teekenen van onderscheiding in den krijg, waarvan nog nader zal worden gesproken, en de Olifants-tanden, zoo als reeds gemeld is, tot Armringen, die al mede aan Gunstelingen vereerd worden.(*)

(*) Bij het dragen dezer Ringen schijnt nu en dan, en dus niet altijd, zeker bijgeloof plaats te hebben, welks oorzaak ik nimmer heb kunnen ontdekken. Sommige Kaffers verruilen die gaarne; anderen weigeren zulks stellig. Op zekeren tijd ontmoette ik eenen Kaffer, wiens ringen, bij eene toenemende vetheid, te naauw waren geworden, met eene zeer gevaarlijke zwelling en ontsteking aan den arm, waardoor hij onuitsprekelijke pijn leed. Zijn toestand was zoodanig, dat ik voor het koud vuur en voor zijn leven vreesde. Hij, echter, durfde het niet wagen, het eenige middel van redding, de doorvijling der ringen, te bezigen, te meer, omdat het Opperhoofd zelf, zoo als men verzekerde, de vrijheid daartoe niet konde geven, zonder de oorzaak zelve naauwkeuriglijk te kennen. Al wie zoodanige ringen, als geschenk ontvangen, in welk geval ook, opzettelijk durft verbreken, heeft het verlies van alle zijne goederen, tot den dood zelfs, te vreezen. Vindt men die na het gevecht bij eenen Gesneuvelden, worden zij zorgvuldiglijk bewaard en bij den vrede aan deszelfs Opperhoofd te rug gezonden.

De schattingen van vee en veldvruchten worden, bij verzuim of weigering, door dwangmiddelen ingevorderd, en de agterhouding of verloochening van het jagtverschuldigde zoude gestrengelijk gestraft worden.

Alle Zonen des Opperhoofds zijn erfgenamen der heerschappij. Zoodanige Jongelingen, die te gelijk met eenen van deszelfs Zonen besneden worden, behooren tot derzelver toekomstige Horden, en zijn, bij hun huwelijk en het verlaten der vaderlijke woning, verpligt, voortaan derzelver stam uit te maken. Ten aanzien der nadere bepaling van Rang en Erfenis, heeft het volgende gebruik plaats.

De Afstammelingen eens ouden en vermogenden Geslachts van Opperhoofden hebben boven anderen den Rang, en deze plant zich voort tot op de Vrouwelijke Spruiten van zulk eene Familie en van dezen wederom op derzelver Zonen. Wanneer dus de eene Vrouw van een Opperhoofd uit een oud zoodanig Geslacht afstamt, en de

andere van eene zelfde, ofschoon jongere, afkomst is, alsdan nemen de Zonen der eerste den rang boven de laatste, alhoewel zij eenen zelfden Vader hebben. Op dezen aangeborenen en wel van de Moeder afstammenden Rang grond zich het Recht der Opperheerschappij. Reeds bij het leven des Opperhoofds, worden zijne Onderdanen en Veekudden in zoo vele deelen verdeeld, als hij Vrouwen bezit. Elke afdeeling heeft een onderscheidend kenteeken. De eigene Zonen van eens Opperhoofds Vrouw erven, na des Vaders dood, zoodanige afdeeling van Onderdanen en Vee, als oorspronkelijk voor hun bestemd werden, gelijkelijk met hunne Moeder. Deze alle zijn geborene Opperhoofden van hun erfelijk aandeel der vaderlijke Horde. Intusschen, heeft de oudste Zoon der, van wege hare afkomst aanzienlijkste, Vrouw des gemeenschappelijken Vaders den rang boven zijne eigene en boven zijne Stiefbroeders, die aan zijne Opperheerschappij onderworpen zijn. Hieruit verklaart zich van zelve de menigte van Opperhoofden onder de Kaffers, en tevens de, onder hen bestaande, verscheidenheid van rang.

Sterft het Opperhoofd eener Horde gedu-

rende de onmondigheid zijner Zonen, alsdan heeft somwijlen eene Voogdij-regering plaats, onder behulp der Beambten, of ook wel met toevoeging van den Broeder of anderen naasten Bloedverwant des Overledenen, volgens het goedvinden der aanzienlijkste Weduwe, tot zoo lang, dat de oudste Zoon zelf meerderjarig zij en alzoo zelf regeeren kan. Opvoeding en onderwijs der minderjarige Zonen des overledenen Opperperhoofds blijft aan zoodanige Beambten opgedragen, die tot de afdeelingen van derzelver Moeder behooren, doorgaans tevens met toevoeging en onder opzigt van eenen Oom of anderen naasten Bloedverwant. Des Opperhoofds Moeder behoudt voor haar geheele leven eenigen invloed op de regeering zijner Horde. Bij gewigtige voorvallen, bedient zich de Zoon van haren raad, en neemt nooit eenig besluit, zonder hare voorkennis en goedkeuring.

Agttiende hoofdstuk.
Rechtspleging der Kaffers.

Behalve de, reeds hier en daar gemelde, strafsoorten van gepleegde misdaden, verdient de Rechtspleging nog eene bijzondere aanmerking, te meer, daar derzelver toestand onder de meest kenmerkende gebruiken van ieder Volk behoort.

De uitoefening van het onbillijke en verwoestende Recht van den Sterksten wordt onder de Kaffers geheel niet geduld. Nie-

mand mag zijn eigen rechter zijn,(*) maar alle rechtszaken moeten ter beslissinge vóór het Opperhoofd der Horde gebragt worden, tot welke de beleediger behoort. In belangrijke gevallen worden alsdan de Beambten geraadpleegd. Eigenbaat en partijdigheid, de rechtvaardigheid zoo zeer wederstrevende, hebben ook alhier niet zelden den zelfden blijkbaarsten invloed, als onder beschaafde Europeesche Volken algemeen in zwang is. De voorstanders der grondstelling, dat de mensch van nature boos, en het inwendige gevoel der liefde tot rechtvaardigheid alleenlijk het gevolg van aangeleerde beginselen zij, zouden welligt hierin een bewijs voor hunne meening vinden, ofschoon het ter eere der menschheid in het algemeen te wenschen is, dat de neiging tot onrechtvaardigheid van de christelijke Naburen tot de Kaffers zal zijn overgewaaid, en de waarneming, dat juist bij dat gedeelte dezer Natie, welk verder van de grensen

(*) Uitgezonderd in dat geval, welk reeds te voren gemeld is, wanneer de Man zijne Vrouw op heeter daad in echtbreuk betrapt, als wanneer het hem vrij staat, den beleediger terstond met den dood te straffen, en zich zelven alzoo recht te verschaffen.

der Volkplanting woont, inderdaad eene meer standvastige liefde tot rechtvaardigheid heerscht,(*) zulk een vermoeden bijzonderlijk begunstigt. Het volgende betreft die rechtspleging, welke hare betrekking heeft tot deze Afdeeling van Kaffers, waarvan in dit Werk bij uitzondering gesproken wordt.

Moedwillige Doodslag wordt, volgens de wet, even zoo met den dood gestraft. Zulk een vonnis wordt meestal door de Beambten, zelden door het Opperhoofd zelf, geveld, omdat daarbij het vee en alle de have des veroordeelden aan hem te beurte valt. Dikwerf beslist deszelfs meerdere genegenheid ten voordeele des ongelukkigen, zoodanig dat de laatste, met voldoening van een zeker aantal vee aan het Opperhoofd, wordt vrij gesteld.

(*) Hoe weinig deze beoordeeling tot lof verstrekt van het karakter der christelijke Bewoners van de Kaap de goede Hoop, is het echter door de ondervinding genoegzaam bewezen, dat de omgang van wilde Volken met Europeërs, doorgaans uit winzucht geboren, voor de zedelijkheid der eersten in het algemeen verderfelijk ware, en deze bedenking lijdt ook ten opzigte der Kapenaars geene uitzondering.

Wanneer aan iemand een rund ontstolen wordt, en hij, met aanwijzing van den roover, en vooral van een of ander kenbaar gedeelte van huid, staart of kop, als die door den roover meestal in kleine stukken gesneden en begraven worden, zijn eigendom kan doen blijken, dan wordt niet slechts de voornaamste dief tot eene willekeurige straf veroordeeld, welke doorgaans in vergoeding van vee bestaat, maar ook zij allen, die in den roof deelden, moeten ieder een afzonderlijk rund aan het Opperhoofd voldoen. Dit geldt zelfs ten opzigte van Kinderen, die daarvan eten. Uit dit bedrag der straf wordt de beroofde schadeloos gesteld.

Roof van Veldvruchten of Schade, door gebrek van hoede aan het Vee veroorzaakt, worden op gelijke wijze, bij veroordeeling tot eene evenredige vee-boete, gestraft en vergoed.

Klaagt iemand bij het Opperhoofd zijnen Schuldenaar aan wegens nalatigheid in de voldoening van deszelfs schuld, dan wordt de laatste door een der Beambten aan zijnen pligt erinnerd. Betaalt deze zonder bedenking terstond, dan moet de aanklager, in

geval de schuld uit meer dan één rund bestaat, voor dezen rechterlijken bijstand eene evenredige boete aan het Opperhoofd voldoen, waarvan de Beambte al mede voor zijne moeite beloond wordt, en of zelf een rund, of wanneer deze niet worden afgegeven, ééne of meerdere Werpspiesen ontvangt.(*) Bedraagt de gansche schuldvordering slechts één Rund, alsdan geschiedt de rechterlijke bijstand zonder belooning. De Schuldenaar, die de zagte vermaning des Opperhoofds gereedelijk volgt, heeft niets meer dan zijne schuld te betalen. Is hij daarentegen wederspannig, dan worden niet slechts dwangmiddelen gebezigd, maar hij wordt nog daarenboven tot eene willekeurige straf verwezen. Daar de Beambten van elke strafboete een zeker aandeel ontvangen, worden zij niet zelden vervoerd, om van den invloed, dien zij op het Opperhoofd hebben, ter bevrediging hunner eigenbaat, een allezins onbehoorlijk gebruik te maken, ten nadeele van personen, die bij hen aangeklaagd en niet begunstigd worden.

(*) Reeds te voren is aangemerkt, dat de Werpspiesen niet alleenlijk tot wapenen dienen, maar nog daarenboven het gebrek aan geld vervullen.

Negentiende hoofdstuk.
Krijg en vrede der Kaffers.

De Kaffers kunnen, in den eigenlijken zin, geen oorlogzuchtig Volk heeten. Veeleer ontdekt zich onder hen eene overhellende neiging tot het stille herders-leven. Naauwelijks, echter, komt het er op aan, om zekere dadelijke of ingebeeldde rechten te verdedigen of te doen gelden, of zij zijn strijdvaardig, onverschrokken en moedig. Met hunne Noordelijke Naburen, de Boschmannen, leven zij alleenlijk in onophoudelijken twist, door der laatsten gedurigen

vee-roof veroorzaakt, zonder dat dezelve van wederzijds tot eenen openbaren oorlog uitbarst. De Kaffers behandelen deze roovers als een verslindend gedierte, vervolgen hen na gepleegd misdrijf op het spoor, en dooden zoo velen, als zij slechts kunnen bekomen. Nu en dan pogen zij de verblijfplaats van zulk eene Roovers-bende op te speuren, overvallen haar bij den nacht, en verdelgen haar zonder de minste toegevendheid, zonder ouderdom of sekse te sparen. Deze verbittering tegen de Boschmannen is zoo hevig, dat dezen overal, waar men hen slechts ontmoet, zelfs zonder de minste vijandige aanleiding, in gevaar zijn om vermoord te worden.

Van de vijandelijkheden tusschen de Kapenaars en Kaffers, vooral in de laatste tijden, zal ik alhier niet spreken. Welligt worden de oorzaken daarvan aan het einde dezes werks opgegeven. De volgende berigten zijn alleen betrekkelijk tot de wijze, waarop de Kaffers onder elkanderen oorlogen, met aanvoering der oorzaken en gevolgen, die daarbij gewoonlijk plaats hebben.

Hoe zeer deze oorlogen gelukkiglijk niet menigvuldig zijn, bestaan evenwel de echte

oorzaken meestal in trotsheid, heerschzucht, vooral in hebzucht, daar men voornamelijk bedacht is, om den vijand talrijke vee-kudden te ontweldigen. Niet zelden verlangen ook magtige Opperhoofden, eene uit een aantal Horden zamengestelde Hoofdafdeeling der Natie als Opperste Hoofden te beheerschen, omdat zij op grond hunner afkomst oordeelen, daartoe een wettig recht te bezitten, of zich vermogende genoeg achten, om zich deze waardigheid door geweld van wapenen te verschaffen. Van hier, dat somtijds eene oude Familie, ofschoon de opperheerschappij over zulk eene Volks-afdeeling gedurende sommige Geslachten bij opvolging voerende, dezelve onder een of ander voorwendsel, door den voorspoed der vijandelijke wapenen, gansch en al verliest. Buiten deze gevallen heeft de oorlog slechts zeldzaam plaats. Nu en dan, echter, poogt men de waare oorzaak van eenen vijandigen aanval door opgeworpene schijngronden te bedekken, en op deze wijze eene onbillijke handeling te rechtvaardigen.

De Wapenen, door de Kaffers gebezigd, dienen of tot aanval, of ter verdediging.

De eerste zijn Werpspiesen en Knodsen; de laatste bestaan in Schilden.

Eene Werpspies is doorgaans omtrent 5 Voeten lang. De lengte der Klingen loopt van 1 Voet tot 6 Duimen daarboven. Het overige gedeelte vormt den Steel of het Hecht, zijnde zulks, nabij het Lemmer 8, en bij langzaam afloopende verdunning aan het beneden - einde 2 Lijnen dik. De tweesnijdende en spits afgeslepene Klingen, omtrent 1 Duim breed, worden op verschillende wijzen vervaardigd. Sommige zijn volkomen gelijk aan die van eenen gewonen Degen; andere slechts voor de helft gelijkende; alsdan bestaat het overige gedeelte uit eene ronde gladde Stang, van omtrent 3 Lijnen doorsnede, welke somtijds ook vierkant en met kerven gekruist is. Zeldzaam zijn de ronde Lemmers, van 5 Lijnen dikte, met eene driehoekig afgeslepene punt. Kling en Hecht worden vereenigd, door het agterste puntige gedeelte der eerste met gesmolten harst in het laatste te voegen, en daar ter plaatse, alwaar de inlassching geschiedt, met een peeskoord te omwinden.

Eene Werpspies, beitelsgewijze naar de

kunst henengeworpen, treft doorgaans, vrij zeker, den afstand van 70 tot 80 schreden ver. Slechts eenmaal zag ik eenen Kaffer 103 schreden bereiken. Meermalen liet ik eenen bonten Doek uitgespannen ophangen, tot een prijs voor hem, die denzelven van 45 tot 50 schreden zoude treffen. Met den meesten ijver, om dezen prijs te behalen, had men echter vaak meer dan 20 worpen noodig, eer het doel getroffen was. Het blijkt alzoo, dat eene enkele werpspies niet zeer te duchten is, en wel te minder, omdat men haar kan zien naderen, ontwijken, of wel met knods of knuppel afkeeren. Dan alleen worden zij gevaarlijk, wanneer een aantal te gelijk ter plaatse wordt gedreven, alwaar men zich bevindt. Gevaarlijkst, echter, is dit wapen in de hand des onverschrokkenen, die zich daarvan bedient om te doorsteken, en tot dat einde op de volgende wijze te werk gaat. De zoodanige, namelijk, houdt zijnen Bundel doorgaans van 10 tot 12 Werpspiesen in de Linkerhand, werpt de eene na de andere op zijnen vijand, en loopt intusschen op denzelven los; behoudende echter ten minste ééne der Spiesen voor zich te rug, waarmede hij denzelven doorsteekt.

De Strijdknods is een Stok, meestal 2½ Voet lang en 10 Lijnen dik. Aan het eene einde is een gestreepte Uitwas, bijkans van eene vuist dikte. Bij mangel van zoodanige knodsen uit de gewone houtsoorten, worden zij door kunst vervaardigd. Met eene verwonderlijke behendigheid, weten zich de Kaffers in het tweegevecht van dit wapen te bedienen, terwijl zij den vijand daarmede geduchte slagen toebrengen en de zijnen kunstmatig leeren afwenden.

Het Schild wordt van eene Ossenhuid bereid. Nadat dezelve uitgespannen en alzoo gedroogd is, wordt zij met eenen ronden gladden steen, uit het midden naar de kanten, zoo zeer gebeukt en uitgerekt, dat zij eene langwerpige vlak holle gedaante ontvangt. Daarna snijdt men dezelve langwerpig rond, zoodanig dat zulk een Schild 4½ Voet hoogte en de, ter bedekkinge van het lijf noodzakelijke, breedte erlangt. Eindelijk, wordt een stok van, middelmatige dikte aan de holle zijde van het Schild, in de lengte, met riemen zoodanig vast gemaakt, dat hij, aan beide einden, eenige Duimen lang uitsteekt, ten einde daarop te kunnen steunen en tevens in het midden ter bescherminge vast te houden. Ieder weer-

W.B.E. Paravicini di Capelli en J. Smies, del.
L. Portman, sculp.
Strijd en tweegevecht der Kaffers.
Uitgegeven bij E. Maaskamp, te Amsterdam.

W.B.E. Paravicini di Capelli en J. Smies, del.
L. Portman, sculp[t].
Strijd en tweegevecht der Kaffers.
Uitgegeven bij E. Maaskamp te Amsterdam.

baar Man is verpligt, zich zelf een Schild aan te schaffen; doch tevens hetzelve aan het Opperhoofd der Horde af te leveren, die dezelve allen in eene daartoe afzonderlijk bestemde hut, tot op het tijdstip van noodig gebruik, doet bewaren.

Eenen Vijand niet genoegzaam voorbereid en zonder voorafgegane krijgsboodschap aan te vallen, behoort bij de Kaffers onder die ongeoorloofde handelingen, welke in het algemeen worden afgekeurd. Zulk een verhevene karaktertrek van een onbeschaafd Volk perst gewisselijk bewondering. Volgens dit prijswaardige gebruik, onderrigt de Aanvaller zijnen Vijand altijd wegens dit oogmerk. Men zendt alzoo Gezanten, voorzien van eenen Leeuwen- of Tijgerstaart, als kenteeken, dat zij inderdaad tot het overbrengen eener oorlogsverklaring gelastigd zijn. Te gelijk wordt de strijdbare Manschap opgeroepen, om zich bij hun krijgszuchtig Opperhoofd te verzamelen. Er wordt rijkelijk vee geslacht. Men danst en geeft zich, gedurende dezen tijd van zamenkomst, aan allen mogelijken vreugdegenot over. Doorgaans, echter, worden de Opperhoofden van minderen rang, die aan het Opperste Hoofd onderworpen zijn,

met derzelver Beambten, van dit voornemen alleenlijk onderrigt , en de gemeene Hoop is tot eene blinde gehoorzaamheid verpligt, zonder dat iemand, die het verlies van zijne geheele bezitting poogt te verhoeden, het durft wagen, zich aan zulk eene oproeping te onttrekken.

Nadat alle strijdbare Mannen met de behoorlijke wapenen bijeen zijn, worden de verdere noodzakelijke toerustingen gemaakt. Onder anderen deelt het Opperste Hoofd onder de mindere Hoofden, Beambten en andere Personen meer, wier dapperheid hem bekend is, Kraan-vederen uit, welke zij aan het hoofd vast hechten, om te gelijk tot een onderscheidend kenteeken der Aanvoerders van kleinere Afdeelingen te dienen. Dit kenmerk is allezins vereerende. Hij echter, die het draagt, moet zich ook hetzelve waardig gedragen, zich in den strijd altijd aan de spits eener Afdeeling vertoonen, en verbeurt dadelijk zijn leven, wanneer hij lafhartig te rug deinst. Ook de gemeene Krijgsman, die zijnen Aanvoerder verlaat, heeft niets anders dan den dood te wachten. Eindelijk, begeeft men zich op marsch, en neemt zoo veel slachtvee mede, als men noodig oordeelt.

Zoodra de aanvallende Krijgsmenigte tot op zekeren afstand bij de vijandelijke verblijfplaats genaderd is en zich aldaar gelegerd heeft, worden op nieuw Gezanten afgevaardigd, om deze aankomst te berigten en te gelijk derzelver aanleidende oorzaak te herhalen. Heeft de Vijand, op den ontvang van dit berigt, zijne Manschap nog niet bijeen, dan maakt hij zulks aan zijne Partij bekend, en deze moet haren aanval uitstellen, tot dat zij daarna de tijding wegens deszelfs gereedheid tot den strijd ontvangt.

Tot strijdplaats verkiest men eene opene vlakte, alwaar geen geboomte het vrije uitzigt belemmert, of bedekte aanvallen begunstigt. Alhier naderen de strijdvaardige Partijen elkanderen, onder een ver-klinkend krijgsgeschreeuw, tot omtrent 70 of 80 schreden. Alsdan begint men de spiesen te werpen, men raapt die der vijanden op en bedient zich daarvan op nieuw. Het Opperste Hoofd van elke der beide Partijen houdt zich bestendig in het midden zijner Linie. Ook sommige mindere Opperhoofden en Bevelhebbers bevinden zich aldaar. De overige plaatzen zich geheel agter aan, om de gansche menigte des te beter te kun-

nen overzien, en het te rug loopen te beletten, dat welligt geschieden mogt. Op deze wijze wordt het gevecht voortgezet; men poogt, van tijd tot tijd, den vijand al meer en meer te naderen. Bij eene hardnekkige tegenweer, geraakt men alsdan handgemeen, en bedient zich van de knods, tot dat eene of andere Partij wordt genoodzaakt, de strijdplaats te verlaten. Doorgaans, echter, laat men het zoo ver niet komen, maar begeeft zich op de vlucht, waarvan de waarschijnlijke reden nader zal worden opgegeven. De Overwinnaar snelt de Vluchtenden ijlings na, en doelt voornamelijk op de bemagtiging van derzelver Vee, Vrouwen en Kinderen, zoo veel slechts mogelijk zij. Van het veroverde vee wordt terstond eene groote menigte geslacht en verteerd.

Nu en dan worden de strijdende Benden door den invallenden nacht verhinderd, het gevecht voort te zetten, waardoor zulks aanvankelijk onbeslist moet blijven. In dit geval voert men elkanderen toe, den strijd tot den volgenden dag te willen uitstellen. Beide Partijen trekken ook dan eenige duizend schreden van wederzijds te rug, en men zet Voorposten uit, om niet aan het

gevaar van overrompeling te zijn blootgesteld, hoe zeer zulks in deze omstandigheden niet geoorloofd zij. Somtijds bedienen zich de krijgvoerende Partijen van dezen tusschentijd tot eene vredes-onderhandeling. Er gaan Afgezanten met voorslagen en antwoorden heên en weder. Doorgaans stellen de mindere Opperhoofden met hunne Beambten alle pogingen te werk, om het Opperste Hoofd tot den vrede te bewegen, met de nadrukkelijkste voorstelling van den nadeeligen invloed des krijgs en deszelfs voor de Onderdanen welligt zeer nadeelige gevolgen. Loopt zulk een wapenstilstand intusschen vruchteloos af, dan moet zulks vóór den vernieuwden aanvang des gevechts, door den aanvaller plegtiglijk worden aangekondigd.

Bij het eindelijke besluit des Vredes, wordt bestendiglijk als voorwaarde bedongen, dat de Overwinnaar door den Overwonneling als Opperst Hoofd erkend, en door hem aan den laatsten gehoorzaamheid beloofd wordt. Hierop worden de gevangen genomene Vrouwen en Kinderen te rug gezonden. Van het buit gemaakte vee geeft de Overwinnaar tevens een, ofschoon slechts klein, gedeelte weder, en verdeelt het ove-

rige onder zijne Manschap. Deze aanspraak des Overwonnenen op gedeeltelijke teruggave van het aan hem en zijne Onderdanen ontnomene vee berust op een algemeen aangenomen edel grondbeginsel, dat den Kaffers tevens tot spreekwoord dient: ‘Men moet zijnen Vijand niet dood hongeren.’ Zoodra de Partijen tot hare woonplaatsen zijn wedergekeerd, zendt de Overwonneling aan den Overwinnaar eenige ossen tot bewijs zijner oprechtheid ten aanzien van den gemaakten vrede. De laatste onthaalt zijne Krijgslieden op dezelfde wijze, als te voren geschied was, eer zij door hem ter strijdplaatse gevoerd waren.

De oorlogende Partijen lijden door de vijandelijke wapenen geenszins, dat verlies, welk anderzins uit den aard des gevechts zelven te vermoeden ware. Het getal van dooden is zelden van belang, en wel waarschijnlijk om de volgende reden. Het Opperste Hoofd eener Krijgsbende moet zich, volgens het algemeene gebruik, gedurende het gevecht, in het midden zijner Linie bevinden, en kan dus van zijne Manschap geenen meerderen moed verlangen, dan hij zelf betoont. Wij zagen reeds, dat deze opperste Aanvoerder, op straffe des doods,

niet mag worden verlaten. Intusschen, daar zijne Manschap, zelfs van den gelukkigsten uitslag des oorlogs, gene aanmerkelijke en bemoedigende voordeden te wachten heeft, kan hij op geenen grond vermoeden, dat dezelve den Vijand met heldenmoed te lijf zal snellen, zoo lang hij zelf zich door de vijandelijke werpspiesen laat wederhouden. De dapperheid eener Krijgsbende hangt dus alleenlijk af van de persoonlijke onversaagdheid hares Aanvoerders. Bezitten beide Opperste Hoofden der strijdende Partijen geenen beslissenden moed, dan is ook het natuurlijke gevolg, dat de Liniën elkanderen niet nader komen, om hunne werpspiesen te krachtiger te doen werken. Van hier verlaat dikwerf die Heirvoogd, die het meeste voor het behoud van zijn eigen leven zorgt, het eerst de strijdplaats, zonder dat hij juist door een groot verlies daartoe gedrongen is. Ook uit dien hoofde is het zeldzaam, dat beide Partijen handgemeen worden.

Hij, die zonder wapenen gegrepen en gevangen wordt genomen, mag niet gedood worden, maar wordt, na den geslotenen vrede, zonder losprijs, wederom vrij gegeven. Vrouwen en Kinderen zijn in geen

het minste gevaar om hun leven te verliezen. Zelfs de Vrouwen en Kinders der Kapenaars, die, bij den tusschen hen en de Kaffers uitgebarsten oorlog, den laatsten in handen vielen, werden zonder grove mishandeling te rug gezonden. Deze toegevendheid, 't is waar, had omtrent de Kapenaars zelven geen plaats; doch ook dezen konden zulks voorzeker niet verwachten, daar zij in geen geval het leven schonken aan eenen Kaffer, die slechts met den kogel konde getroffen worden. Vijandelijke Gezanten te dooden, wordt als volstrekt ongeoorloofd beschouwd. Is de verbittering intusschen zoo groot, dat men den Vijand tot zoodanige wandaad in staat kent, dan worden de Vrouwen tot Boodschapsters afgevaardigd, terwijl men in geenen opzigte voor hare mishandeling te vreezen heeft. Soortgelijke vrouwelijke zendingen worden, zoo als reeds bij eene vorige gelegenheid gezegd is, gedurende den wapenstilstand, in praktijk gebragt.

Oordeelt eenig Opperhoofd zich niet sterk genoeg, om zijne aanspraak te doen gelden, of zijn recht te kunnen verdedigen, alsdan poogt hij zich van naburigen bijstand te verzekeren. In dit geval wordt

alvorens de rechtmatigheid des geschils omstandig overwogen, en, wordt hem deze bijstand vergund, dan ontvangt de Bondgenoot, bij de zegepraal, de helft van den buit.

Twintigste hoofdstuk.
Begrafenis en rouwplegtigheden der Kaffers.

De Begrafenis is een der oudste en in alle tijden algemeen in zwang zijnde gebruiken. Beschaafde en wilde Volken waren steeds gewoon, hunne Dooden ter ontbindinge aan het stof over te leveren, met meerdere of mindere plegtigheid, naar gelang de heerschende geest des tijds en de begrippen van het aanwezige geslacht zulks bepaalden. Volgens deze gewoonte, gaf men de lijken der afgestorvenen, en wel meestal met een zoo genoemd laatst eerbe-

wijs, aan het een of ander meest gewaardeerd element ter prooije, of ook wel aan de dieren ter spijse. Ook dit laatste is bij de Kaffers in gebruik, voor zoo ver de Afgestorvene tot de gemeene klasse behoort. Alsdan heeft geene de minste lijkstaatsie plaats. Men verlaat terstond het lijk, zonder zich verder daarover te bekommeren. Men volgt alleenlijk een klein rouwgebruik. De Opperhoofden, daarentegen, worden met eenige plegtigheden begraven.

Zoodra men bij eenen Persoon uit de gemeene klasse de nadering des doods bespeurt, dan wordt hij uit zijne hut, op zekeren afstand van de woonplaats, in de schaduw van eenig geboomte gebragt, en aldaar op een leger van graszoden nedergelegd. Ter zijde des Stervenden wordt terstond vuur gemaakt en eene korf met water daarbij geplaatst. De Man en verdere Bloedverwanten houden de stervende Vrouw gezelschap, en deze wederkeerig haren Man in zoodanigen toestand. Naauwelijks onderscheiden zich de doodstuipen, of men giet den stervenden water over het gezicht, met oogmerk om hem, zo mogelijk, in het leven te rug te roepen. Blijft dit middel vruchteloos, en is men dadelijk wegens den daar-

op gevolgden dood overtuigd, alsdan verwijdert men zich oogenblikkelijk van het lijk, en laat zulks geheel aan de Wolven(*) ten prooije, zonder hetzelve verder aan te roeren, of het een of ander van de kleeding en sieraden des Afgestorvenen mede te nemen. Behalve den Man of de Vrouw des stervenden, blijft niemand bij denzelven. Zoodra de overige Bloedverwanten slechts bespeuren, dat de zieke met den dood worstelt, verwijderen zij zich op zekeren afstand, en roepen, van tijd tot tijd, den eersten toe, om den toestand des stervenden te vernemen. Deze Bloedverwanten hebben ook, na den dood, niets anders te doen, dan zich, omdat zij eenigermate verontreinigd zijn, te wasschen, en keeren alzoo tot hunne woningen te rug. Daarentegen is de verontreiniging van hem, die aan zijne Echtgenoote den laatsten dienst bewees, van meer belang, en hij is uit dien hoofde verpligt, zekere Rouwgebruiken in acht te nemen.

(*) Ook uit hoofde van dit gebruik, dooden de Kaffers geene Wolven, en van hier derzelver groot aantal op alle plaatsen, waar slechts Kaffers wonen.

Dus neemt de Vrouw, bij het overlijden van haren Man, eenige kolen van het bij denzelven gestookte vuur, begeeft zich in het open veld, naar eene plaats, welke haar gevalt, maakt aldaar nieuw vuur, welks uitdooving zij, zelfs bij heftigen regen, zorgvuldiglijk moet verhoeden, en niemand mag haar alhier naderen. In den eerstvolgenden nacht komt de Weduwe heimelijk in hare vorige woonplaats, steekt de hut in brand, welke zij voormaals met haren afgestorvenen Man bewoonde, en keert daarop tot hare eenzaamheid te rug, houdende zich aldaar eene maand lang op, en leevende eeniglijk van wilde kruiden of groenten. Na verloop van dezen tijd, werpt zij hare kleederen weg, wascht haar gansche ligchaam, krabt zich borst, armen en beenen, met scherpe steenen open, gordt hare heupen met een uit gras gevlochten weefsel, en komt bij zonne-ondergang in hare woonplaats weder. Op haar begeeren, geeft men haar eenige kolen, om in de nabijheid der voormalige hut nieuw vuur te maken; zij ontvangt tevens zoete melk, ter uitspoelinge van den mond, en hiermede neemt hare onreinheid een einde. Kolen en melk beide worden door onbesnedene Jongelingen uitgereikt, opdat Volwassenen daar-

door niet verontreinigd mogten worden. De Koe, van welke deze melk genomen is, wordt daarna nooit weder gemolken, ook niet geslacht, maar, als onrein, aan haren natuurlijken dood overgelaten. Des anderen daags bouwt zich de Weduwe eene slechte hut tot behulp in den nood. Alsdan slachten hare naaste Bloedverwanten een rund, verteeren zulks met haar, en geven haar de huid, om zich daarvan eenen nieuwen mantel te vervaardigen. Van dezen voorzien, sticht zij, door vrouwelijke Nabestaanden geholpen, eene gewone, duurzame hut, en neemt, van dat oogenblik af, wederom deel aan het gezellige leven.

Op gelijke wijze, slechts met geringe verandering, betreurt de Man het verlies zijner afgestorvene Vrouw. Hij alleen vertoeft slechts eene halve maand in het open veld, betrekt daarna zijne voormalige hut, reinigt zich even zoo, slacht een rund, eet zulks met zijne Bloedverwanten, laat zich uit de huid eenen nieuwen mantel maken, dien hij draagt, totdat dezelve versleten is, en kleedt zich dan eerst met eenen gewonen grooten mantel. Bovendien neemt de Weduwenaar eenige hairen uit den staart van eenen Os, reigt aan dezelve eenige koperen kleene Rin-

gen, en draagt dit snoer om de hals, totdat de hairen vergaan. De Os, waarvan men deze hairen genomen heeft, is onrein, en wordt niet geslacht, maar aan zijnen natuurlijken dood overgelaten.

Wanneer een volwassen Persoon, bij een onvoorzien toeval, in zijne hut sterft, is de gansche woonstede verontreinigd, en wordt alzoo onverwijld verlaten, zonder dat men zelfs gebruik maakt van de veldvruchten, ofschoon tot volle rijpheid gekomen. Het doode Lijk blijft onaangeroerd in de hut liggen. Kinders, van 5 tot 6 jaren oud, worden bij den naderende dood buiten de woonstreek gevoerd. Slechts jongere Kinders sterven in de hut. Deze wordt alsdan gesloten en verlaten, zonder dat de onreinheid zich tot het overige gedeelte der woonplaats uitstrekt.

De Begrafenis der Opperhoofden en van derzelver Vrouwen is, zoo als wij reeds zeiden, van de behandeling van het Lijk eens gemeenen Kaffers zeer verschillende. Eenige Rouwgebruiken, echter, komen bij zulk een sterfgeval, voor zoo ver de hoofdzaak betreft, overeen met die, welke zoo even te voren beschreven zijn.

Een stervend Opperhoofd blijft in zijne hut liggen, tot dat hij wezenlijk dood is. Alsdan wordt het lijk in eenen mantel gewonden, en door zijne Beambten in het midden van den Rechtsban of Veedrift begraven. Terstond drijft men in deze plaats een aantal Ossen, die zoo lang in gedurige beweging worden gehouden, totdat de eigenlijke grafplaats van de overige oppervlakte niet meer te onderscheiden is. Ook deze Ossen, als onrein geschat, ontgaan daardoor hun gewone lot van slachtinge. De nagelatene Weduwen des Afgestorvenen wijken terstond in het open veld, maken aldaar vuur, doch werpen reeds op den derden dag hare kleederen af, omgorden hare heupen met een van gras gevlochten weefsel, en keeren tot de vorige woonplaats te rug. Daarop heeft de gewone reiniging plaats; er worden zoo vele runderen geslacht en verteerd, als het getal der Weduwen bedraagt, de mantels uit derzelver huiden vervaardigd, en de melk-korven met de buidels, potten, lepels en ander huisraad, hetgeen door de Weduwen met den Afgestorvenen te voren gemeenschappelijk gebruikt, en onmiddelijk na zijn overlijden verbrand was, door nieuw gemaakte goederen vervangen. Zoodra dit alles volvoerd is,

waarmede verscheidene weken na het sterfgeval verloopen, wordt de woonplaats zelve geheel verlaten, zonder naderhand door eenige Familiën, tot deze Horde behoorende, of door andere vreemde Kralen, ooit weder te worden betrokken. Alvorens de aftogt geschiedt, wordt de Hut, waarin het Opperhoofd stierf, gesloten en met doornen zorgvuldiglijk bedekt. Ook wordt de Grafplaats tot op dezen tijd bestendiglijk bewaakt. Zelfs nog eenen geruimen tijd naderhand, worden eenige Personen afgezonden, om te onderzoeken, of de beenderen des Afgestorvenen op eene of andere wijze ontrust waren, waaromtrent eene bijgeloovige vrees schijnt plaats te hebben. De Beambten zijn de erfgenamen van de wapenen en sieraden, door de Overledenen nagelaten.

Het Opperhoofd, dat eene zijner Vrouwen door den dood verliest, volgt dezelfde rouwplegtigheden, als bij de Mannen der gemeene klasse in zwang zijn, met dat onderscheid alleen, dat zulk een Weduwenaar, reeds terstond op den derden dag, uit zijne eenzaamheid tot de Kraal te rug keert. Dit ook is het eenige geval, dat een Opperhoofd zonder geleide is, zijnde

het juist daarom, dat de rouwtijd zoo veel korter is, dan bij de overigen. De woonplaats zelve, alwaar zulk eene Vrouw overleed en begraven werd, ondergaat eveneens eene gansche verlating.

Een-en-twintigste hoofdstuk.
Betrekkingen tusschen de Kaffers en de volkplanting.

Ongetwijfeld zouden wilde Natiën, in welker nabijheid zich Europeërs vestigden, meestal zich zelve lijdelijk hebben gedragen, zonder ooit gevaarlijk voor hun te worden, wanneer zij slechts met oprechte genegenheid en menschlievend behandeld,

en billijke aanmatigingen door geene hebzucht en eigenbaat waren misvormd geworden. Bij zulk een gedrag althans, om niet al te veel te zeggen, zoude van de meeste derzelve eene vriendnabuurlijke en voor beiden allezins voordeelige zamenstemming met reden hebben mogen verwacht worden. De Kaffers bovenal, als een Volk, alleenlijk aan het Herders-leven verknocht, zouden aan deze verwachting genoegzaam hebben beantwoord. Op zoodanige wijze, echter, werden de laatst genoemden door hunne christelijke Naburen geenszins behandeld. Het waren dezen, die allerlei bedrog in den veehandel pleegden; die de eenvoudige zedelijkheid dier Natie bedierven; die eene naauwe verbindtenis te weeg bragten tusschen de Kaffers en de, door nog jammerlijker mishandeling tot opstand gedreven, Hottentotten, en eindelijk, door aanhitsingen van de Kapenaars zelven, oorlogen voerden, wier smartelijke gevolgen de Volkplanting zelve, thans nog, nadrukkelijk ondervindt; terwijl zich, daarbij tevens, de rampzaligste uitzigten voor de toekomst openen.

Alwie een duidelijk begrip verlangt van

de thans aanwezige betrekkingen tusschen de Kaffers en de Volkplanting, moet volstrekt tot vroegere tijden te rug keeren, en zich bekend maken met de oneenigheden en hare gevolgen, welke voormaals onder de Kaffers zelven plaats hadden, en onder anderen ook met de geslachtregisters van het Opperste Hoofd, als tegenwoordig Bestuurder dier Volks-afdeeling, welke het naast aan de Volkplanting grenst. Uit dien hoofde maak ik het mij ten pligt, dit onderwerp, voor zoo ver het noodig zij, alhier te behandelen, met opgave van de latere gebeurtenissen, welke aan beide zijden hebben plaats gehad, in zoo ver zulks al mede ter opheldering zal dienen. Het is hierdoor alleen, dat men een algemeen overzigt zal bekomen van den toestand, waarin zich de Kaapsche Volkplanting ten aanzien der Kaffers bevindt. Ik maak alzoo een begin met dat gene, wat tot het eerste gedeelte behoort.

Palo was het Opperste Hoofd eener groote Volks-menigte, welke oostwaarts van de rivier Key woonde, en deze Rivier de toenmalige grenslijn, tusschen het Kaffers-gebied in het algemeen en de Volkplanting. De mannelijke Nakomelingschap van Palo heeft

de volgende Geslachts-lijst:

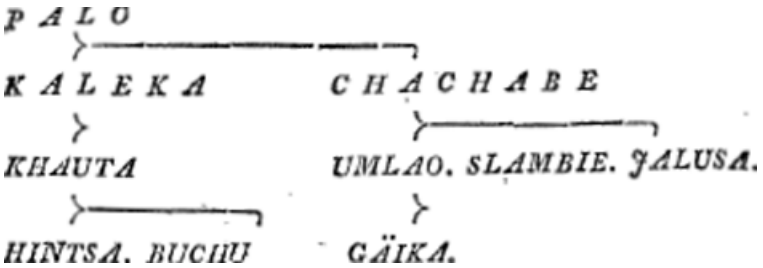

Tusschen Palo's beide Zonen ontstond, na zijn overlijden, een geschil wegens de opvolging tot de opperste regeering. Kaleka en Chachabe waren afkomstig van twee verschillende Moeders, welker eerste van hoogeren adel was dan de andere, zoodat Kaleka, volgens de Kaffersche wetten, zijnen Vader in het bestuur moest opvolgen. Chachabe, intusschen, poogde deze heerschappij zijnen Broeder te ontwringen, en verwekte alzoo eenen opstand tegen denzelven, onder voorgeven, dat hij, in de verdeeling van het geërfde vee hunnes Vaders, merkelijk was verkort geworden. In dit geschil nam het gansche Volk deel, met dat gevolg, dat er twee Partijen ontstonden, waarvan de eene zich voor Kaleka en de andere voor Chachabe verklaarden. Weldra kwam het tot eenen dadelijken oorlog, waarin beide bij afwisseling verloren en zegevierden, totdat Chachabe, eindelijk, met

zijnen Aanhang den vaderlandschen grond verliet, en zich ten westen van de rivier Key, en wel eenigzins nader aan de Kaapsche Volkplanting, legerde. De Landstreek, thans door hem ingenomen, had voorheen tot het Land der Gonaqua's behoord, en werd ook nog door eenige overig geblevene Horden dezer Natie bewoond; doch dezelve vereenigden zich weldra met de als nu doorgedrongen Kaffers. Deze verwijdering had zelfs ten gevolge het sluiten van eenen duurzamen vrede, waarbij Kaleka en Chachabe, ieder op zich zelf, onafhankelijk over hunne Horde zouden regeeren. De laatste beschouwde alzoo de Landstreek, tusschen de Rivier Key en de groote Vischrivier gelegen, als zijn eigendom.

Umlao, Zoon en Opvolger van Chachabe, stierf jong, latende zijnen Zoon Gaïka onmondig agter, waarom de regeering aan Slambie, den oudsten Broeder van Umlao en alzoo Gaïka's Oom en Voogd, met toestemminge van des laatsten Moeder, werd opgedragen. Zoo ras Gaïka meerderjarig en alzoo tot de regeering was gerechtigd geworden, begeerde hij derzelver overdragt van zijnen Oom. Deze, echter, verlangde in het bezit der heerschappij te blijven, en

wist zich zelven eenen talrijken aanhang te verschaffen. Hieruit, ontstonden op nieuw twee Partijen en een Oorlog, zeer drukkende en in de gevolgen voor de Kaap zeer gevaarlijk, waaruit de nadere aanleiding is geboren tot die betrekkingen, welke tusschen haar en de Kaffers thans nog plaats grijpen. Bij een gevecht tusschen Gaïka en Slambie, werd des laatsten Aanhang geslagen en het Opperhoofd zelf gevangen genomen De overige overwonnelingen zogten hun heil in de vlucht, drongen tot de Volkplanting door, en legerden zich westwaarts van de groote Vischrivier langs de oevers in de zoo genoemde zure Velden. Gaïka, door den voorspoed der wapenen in het bezit der opperheerschappij hersteld, waarin hij zich nog bevindt, liet zijnen gevangenen Oom, twee jaren lang, op zijne woonplaats bewaken, schonk hem daarop zijne vrijheid, sloeg echter deszelfs gedrag gade, daar zulks hem bij voortduring gevaarlijk scheen, en belettede daarom zijnen Oom, deszelfs veestand zoodanig te vermeerderen, als noodig is, om aanzien en vrienden onder de Kaffers te verwerven. Eindelijk vond Slambie, ondanks de genomene maatregelen van zijnen Neef, gelegenheid om te vluchten, en met zijne Vrouwen en Runderen tot de

uitgewekene Partij te komen, met welke vereenigd hij thans nog de gezegde landstreek in de Volkplanting bewoont. Na dien tijd worden tusschen deze Horden en die van Gaïka aanhoudend allerlei veeroverijen gepleegd. Nu en dan zelfs worden de eerste door de laatste met de wapenen in de hand aangevallen, zonder dat zij tot den geheelen aftogt kunnen te rug gejaagd worden. Dit alles valt aan Gaïka des te smartelijker, daar die Vijanden, altijd een openbaar en beslissend gevecht vermijdende, een zeker verblijf vinden in een oord, dat van ondoordringbare bosschen is voorzien, waarin zij zich gedurig schuil houden.

De geringe afstand tusschen deze uitgewekene Horden en de woonplaatsen der Planters veroorzaakten van tijd tot tijd meer en meer verbitteringen, tot dat deze eindelijk, in den jare 1793, tot eenen dadelijken Oorlog uitbarstten, waarbij dit gedeelte der Volkplanting eene groote verwoesting leed, hoe zeer ook de Kaffers eenigermate werden te rug gedreven. Weldra, echter, sloot men wederom den vrede, en de groote Vischrivier werd tot grensscheiding tusschen het Land der Kaffers en de Volkplanting

aangenomen. Hadden de Planters, gedurende dezen krijg uit hunne woonplaatsen verdreven, dezelve terstond wederom bezet, en waren ten dien tijde door de Kaapsche Regeering voldoende besluiten genomen en uitgevoerd geworden, ter handhavinge der openbare rust, dan zouden de Kaffers hoogstwaarschijnlijk daardoor binnen hunne grensen zijn bepaald geworden. Dan, bij gebreke daarvan, drongen zij, onder elkanderen steeds oneenig, en bekoord door de, voor de vee-teelt allezins gunstige, landstreek, van tijd tot tijd, al dieper en dieper, tot aan de Kaap door, zonder dat in lateren tijd, zelfs wanneer het gevaar zeer dreigende werd, door de Regeering, uit hoofde van nog belangrijker onderwerpen, die hare aandacht boeiden, daartegen eenige behoorlijke maatregel genomen is.

De geest van omwenteling en regeeringloosheid, die in Europa woedde, vond ook onder de Bewoners van Afrika's zuidelijken Uithoek eenige dadelijk medewerkende Vrienden, ofschoon menschen zonder waarde, die reeds voorheen onder alle Gouverneurs te onvrede geweest waren. Dezen, door een belagchelijk beeld van vrijheid misleid, vonden weldra gelegenheid, om zulk eene

misleiding tot in het binnenste der Volkplanting te verspreiden, en een gedeelte hunner Landslieden tot eenen wezenlijken opstand tegen de toenmalige Regeering aan te hitzen. In dezen toestand bevond zich de Volkplanting in het midden des jaars 1795, wanneer dezelve door eene Engelsche Krijgsmagt vijandelijk aangevallen, en eenige maanden daarna, bij eenen onbeduidende tegenstand, in bezit werd genomen. Wel ras werd die openlijke tengenstand der oproerige Planters door de nieuwe Engelsche Regeering gedempt: echter wisten de Jakobijnsche Vertrouwelingen op den duur eene gevaarlijke gisting te onderhouden, en zelfs, bovenal in de landstreken aan de Kaffersche grensen, ontevredenheid en wantrouwen te verwekken. Alhier hadden, in den beginne, zoo wel geheime als openlijke zamenrottingen plaats; men verjoeg de Beambten der Regeering, en veroorloofde zich de onverschoonlijkste handelingen. Het Bewind, echter, was nog uitermate toegevend, zoodanig zelfs, dat de Oproerigen eindelijk hierdoor in den waan geraakten, dat men hen vreesde en zij alzoo de gevaarlijkste ontwerpen smeedden. Thans werden eenige Krijgsbenden tegen hen aangevoerd, de voornaamste hoofden tot lijfstraf in hechtenis genomen,

en andere schuldigen tot eene geldboete verwezen.

Andermaal was, nu, het oproer uiterlijk gestild. Intusschen begreep de Kaapsche Regeering, zoo het schijnt, zeer te recht, dat, wanneer de Afrikaansche Vrijheid-zonen door eenen beslissende moed waren bezield geweest, haar Krijgsvermogen geenszins toereikend ware ter beteugeling. Zeer waarschijnlijk heeft zij ten dezen tijde, om zich voor de toekomst te beveiligen, langs meer dan éénen weg beproefd, om hare magt door eene overdrevene begunstiging der Hottentotten te vermeerderen doch ook dit werd op eene zoo onvoorzigtige wijze ten uitvoer gebragt, dat het de verwoesting van een groot gedeelte der Volkplanting met zich sleepte.

Schrikbarende onmenschelijkheden, sedert vele jaren gepleegd omtrent Hottentotten, die zich bij de meeste Planters in dienst bevonden, hadden dit Volk in vertwijfeling gebragt. Zij verlangden met brandenden ijver naar wraak, en de geringste aanhitsing was genoegzaam, om hen tot derzelver oefening te bewegen. Onder begunstiging van deze omstandigheden, nam de Regeering

deze onderdrukte menschen niet alleen onder hare bijzondere bescherming, maar gaf aan hun, op eene in het oog loopende wijze, zelfs de voorkeur boven de Planters zelven. Tot op dezen tijd waren de Hottentotten altijd de lijdende partij geweest. Derzelver Meesters hadden steeds genoegzame dwangmiddelen in handen, om hun de gelegenheid tot het inleveren van klagten te onthouden, en al gelukte het den eenen of anderen, de vlucht te nemen en zich tot eenen Beambten der Regeering te wenden, zelfs dan nog werd de mishandeling van den klager, zelden of bijkans nooit, naar verdienste gewroken. Op dit tijdstip werden alle geschillen tusschen Planters en Hottentotten, zonder opzigt van recht of onrecht, ten behoeve der laatsten beslist. Men gaf hun de vrijheid, om hunne Meesters, het zij met of zonder wettige reden, te verlaten, en onderhield talrijke Benden op kosten der Regeering, waartoe de Planters niet zelden moesten bijdragen. In één woord, men ging van het eene uiterste tot het andere. Men bevrijdde wel de Hottentotten van den onmenschelijken dwang, waaronder zij tot hiertoe hadden gezugt; maar men ontsloeg hen tevens van de vervulling van alle burgerlijke pligten, waaruit niets dan verwar-

ring moest geboren worden. Eindelijk, had dit staatkundige inzigt der Regeering juist het noodwendige gevolg, dat de Hottentotten zich inbeeldden, dat men hen op nieuw in het Land en de bezittingen hunner Voorvaderen wilde herstellen. In dezen waan, met wraakzucht gepaard, verstoutten zij zich wel ras, om vele hoeven der Planters aan te vallen, uit te plunderen, en zich bovenal meesters te maken van het schietgeweer, kruid en lood, dat aldaar voor handen was. Nu was de teugellooze woede van menschen, die de waarde der vrijheid gevoelden en tot wedervergelding van geledene mishandelingen maar al te zeer geneigd waren, ook veel te ver gedreven, om spoedig weder bedwongen te kunnen worden. Ten zelfden tijde ontstond eene nadere, al meer en meer gevaarlijke verbindtenis tusschen dit Volk en de Kaffers, die tot in de Volkplanting waren ingedrongen. Deze laatste waren aangehitst door eenige oproerige Planters, die, om de rechterlijke vervolging te ontgaan, hun behoud in de vlucht zoekende, in het Kafferland waren geherbergd; zij waren het alzoo, die de Kaffers ligtelijk overreedden, om met de Hottentotten eene gemeenschappelijke zaak te maken. Alzoo gingen de zamenverbondene Kaffers en Hot-

tentotten voort, om zoodanige Planters, die zich niet tijdig genoeg door de vlucht konden redden, op derzelver landhoeven te overvallen, van hun vee te berooven, uit te plunderen, hunne huisen in brand te steken en velen hunner zelfs te vermoorden. De Regeering poogde wel dit jammerlijk oproer te dempen. Zij zond Krijgsbenden tegen deze roovers: doch onbekend met het Land en met de maatregelen, om hen op de voordeeligste wijze te beoorlogen, moesten zij zeer spoedig met aanmerkelijk verlies te rug keeren; terwijl de Oproerigen, meer dan 50 mijlen ver tot in de Volkplanting doorgedrongen, overal vrees en schrik verspreidden en dit vruchtbare gedeelte des Lands in eene woestenij herschiepen. Eindelijk beval de Regeering de bestrijding dezer geduchte Horden aan de Planters zelven. Men riep een aanzienlijk gedeelte tot dit oogmerk bijeen. Zij werden versterkt door Hottentotten, die aan dezen opstand geen deel hadden genomen, en het Opperbevelhebberschap dezer Krijgsbenden werd aan eenen weldenkenden, stouten en dapperen Man, die zelf Planter was, namelijk Tjaart van der Walt, opgedragen. Deze tastte de vereenigde Kaffers en Hottentotten op onderscheidene punten aan, dreef hen op eeni-

gen afstand te rug, verloor daarbij intusschen, door eenen vijandelijken kogel, zijn leven, en verdient daardoor gewisselijk den lof van echte vaderlandsmin, dien ieder weldenkend Planter hem thans nog eerbiediglijk bewijst, zoo als het Engelsche Bewind zelf, en vooral de toenmalige Gouverneur, de Generaal Dundas, geenszins nalieten hem erkentelijk te vereeren. Hoe zeer nu de Kaffers, nog in verre na, uit de Volkplanting niet waren verdreven, had men echter ten minste zoo veel gewonnen, dat zij uit het nog niet verwoestte gedeelte derzelve konden worden te rug gehouden. Ook had de vrees, bij de laatst voorgevallene gevechten onder hen verspreid, en de kort daarna plaats hebbende teruggave van een groot aantal veroverde runderen, hen meer geneigd tot den vrede. Daarentegen, was bij de Planters zelven, na den dood van hunnen genoemden Heirvoogd, en wel op grond van daaruit gerezene oneenigheden, het verlangen ontstaan, om dezen twist te eindigen, en eindelijk had het Engelsche Bewind alreeds het berigt ontvangen, dat de Volkplanting zelve, volgens den Vrede van Amiëns, aan de toenmalige Bataafsche Republiek moest worden wedergegeven, waarom men zich, van dien tijd af, wegens de

geheele verdrijving der Kaffers zeer weinig meer bekommerde. Bij deze toedragt van zaken werd de vrede met hun gesloten, ofschoon zij niet verder, dan tot boven de Zondags-rivier, werden terug gedrongen, en zich met de, onder hen vertoevende, oproerige Hottentotten aldaar legerden.

In zoodanigen toestand bevond zich de Volkplanting, ten opzigte van Kaffers en Hottentotten, op het einde des jaars 1802, wanneer de Hollandsche Commissaris Generaal, de Heer de Mist, en de Opper-Generaal, de Heer Janssens, en wel de laatste als Gouverneur, met een aantal Krijgsbenden en de noodige Landsbedienden, aldaar kwamen, om op nieuw daarvan bezit te nemen. Ten zelfden tijde werd aan de Kaap de tijding kenbaar wegens den gezegden, met de Kaffers gemaakten, vrede. De Planters, van hunne woonplaatsen verjaagd, en waarvan slechts weinigen iets meer dan hun leven gered hadden, waren te zeer beangst, dan dat zij het hadden durven wagen, dezelve wederom te betrekken, en werden ook dadelijk daarin verhinderd door de Kaffers zelven, die een groot gedeelte daarvan reeds hadden ingenomen. Zulks had, natuurlijker wijze, ten gevolge, dat

zoodanige Planters, die bijkans eeniglijk van de vee teelt leeven, andere landstreken moesten opzoeken tot onderhoud van het vee, dat hun nog was overgebleven, waardoor menigvuldige veranderingen van verblijf, en een, in meer dan één opzigt allernadeeligst, zwervend leven waren veroorzaakt. Bij zulk eene voortdurende onbestendigheid, konden de nieuwe verordeningen der Regeering niet genoegzaam verspreid en erkend worden. De moedwillige overtreder vond ligtelijk gelegenheid, om zich wegens onkunde te verontschuldigen. Op ingeleverde klagten konde geen gerechtelijke bijstand geschilden, omdat men den aangeklaagden niet wist te vinden. In één woord, alle burgerlijke orde was in dit gedeelte der Volkplanting vernietigd en door eene volslagene regeeringloosheid vervangen. De oproerige Hottentotten, thans hunne straf duchtende, waren bij voortduring met die Kaffers vereenigd. De laatste poogden zich, in het mogelijke uitzigt eener nieuwe vredebreuk, door de hulp der eersten te versterken, in wier handen zich eene menigte veroverde schietgeweeren bevond, en alzoo was deze voor de Volkplanting zelve zoo gevaarlijke verbindtenis, te midden der wederzijdsche strijdige belangen, meer dan ooit

te voren, tot stand gekomen. Eindelijk, had nog eene niet minder belangrijke omstandigheid plaats, dat een aantal Boeren, onder het Engelsche Bewind tot opstand gekomen, zich agter het zoo genoemde Sneeuwgebergte en dus aan de uiterste grensen der Volkplanting hadden begeven; dat sommige, zelfs nog aanhoudend, onder de Kaffers bleven vertoeven, en dat onder hen een onbepaald en niet ligtelijk wegteruimen wantrouwen plaats had, daar zij onbewust waren, of zij van de nieuwe Hollandsche Regeering vergeving of straffe hadden te wachten, ofschoon zij het laatste wel het meeste duchtten. Dit jammerlijke mistrouwen werd bij den gemeenen hoop dezer grootstendeels misleidde menschen, door derzelver kundiger en inderdaad boosaardige Hoofden, tot hun gewaand voordeel, des te ligter aangevuurd en gevoed, naar gelang zij in der eersten onbeschrijfelijke eenvoudigheid en ligtgeloovigheid een te sterker voedsel vonden.

Zulk eene volstrekte verwoesting der welvaart van een der voormaals vruchtbaarste deelen dezer Volkplanting vorderde alzoo bij uitzondering de aandacht en onverwijlde hulp der Regeering. De Gouverneur Janssens

zond, tot dat einde, met den meesten spoed eenige Krijgsbenden, met alle noodwendigheden toegerust, ter bezettinge van het Fort Frederik, aan de Algoa-Baai gelegen, alwaar zij zich na genoeg in het midden der verlatene, woeste Landstreek bevonden; zijnde dezelve bepaaldelijk bestemd, zoo wel om aan de vereenigde Kaffers en Hottentotten eerbied in te boezemen, als om de gevluchtte Inwoners tot herneming hunner woonplaatsen te bemoedigen, en denzelven tot uitdrukkelijke bescherming te dienen. Te gelijk werd door den genoemden Commissaris Generaal der toenmalige Bataafsche Republiek, in haren naam, eene algemeene vergiffenis van gepleegde oproerigheden afgekondigd, en de Gouverneur zelf ondernam eene reis naar de Binnenlanden der Volkplanting, zoo om zich zelven de algemeene noodzakelijke kennis van de waare toedragt der zaken te verschaffen, als om plaatselijk alles te onderzoeken, wat ten opzigte der Kaffers belangrijk zijn mogt, en hoedanig het verband ware der overige aangelegenheden.

Deze Reis, waarbij ook onderhandelingen, zoo wel met de uitgewekene Horden, als met derzelver Opperst Hoofd, Gaïka,

in het Kafferland zelf plaats grepen, had de heilrijkste gevolgen. De Gouverneur wist de schuwe en wantrouwende Boeren, met de aan hem zoo bijzonder eigen toegevendheid, van den oprechten geest zijner recht vaderlijke gezindheden, allezins overeenstemmende met het rechtschapen oogmerk en verlangen der Bataafsche Republiek, onwedersprekelijk te overtuigen, en derzelver onbepaald vertrouwen en ongekunstelde liefde terstond te herwinnen. Boosaardige oproermakers werden, door onderrigt en inboezeming dezer noodwendige vrees, afgeschrikt, om nieuwe onheilen over hunne Medeburgers te verspreiden. De Hottentotten werden door heuschheid en en rechtmatige beloften van bescherminge gewonnen; de Kaffers, door billijkheid en onverschrokkenheid tevens, van vijanden in vrienden der Volkplantinge herschapen; Planters en Hottentotten tot getrouwe onderdanen en ijverige aanhangers der Regeeringe van het Moederland hervormd, en aan de Kaffers vooral het verlangen ingeboezemd, dat de geheele Volkplanting, bij voortduring, aan het Hollandsche gebied zoude onderworpen blijven. Voor het overige werden de meest gepaste besluiten genomen ter bewaringe der openbare rust en eensgezindheid met de Kaffers,

en de Bevelhebber van het Fort Frederik ontving daartoe eenen stelligen last, naar het geheele oogmerk gerigt. Er bestond, alzoo, nu eerst vrede met dit Volk in den waaren zin, en hoe zeer het den Gouverneur niet volkomen gelukte, de uitgewekene Horden met derzelver Opperst Hoofd te bevredigen en daardoor tevens tot eene gansche verlating der Volkplanting te bewegen, trokken zij echter meer en meer naar de zee-oevers terug, en het grootste gedeelte der agtergelatene woonplaatsen werd door hare eigenaars zeer spoedig wederom ingenomen. Ook de Planters, die agter het Sneeuwgebergte gevlucht waren, of zich onder de Kaffers hadden schuil gehouden, keerden ras uit hunne woonplaatsen weder, met erkentenis van trouw en gehoorzaamheid aan hunnen Gouverneur. Zelfs verlieten de oproerige Hottentotten, van tijd tot tijd, de Kaffers, verhuurden zich op nieuw bij de Planters, of verzamelden zich in eene Landstreek, hun door den Gouverneur aangewezen, ten einde aldaar, als vrije menschen, onder bescherming der Regeering, hunne vee-teelt te oefenen.

Om nu de Planters, die tot hunne vorige woonplaatsen waren wedergekeerd, wegens

derzelver volkomen gerust bezit te verzekeren, en de eigenaars der overige hoeven, die meer nabij aan den zee-oever lagen, te gelijk in staat te stellen, om ook dezelve veiliglijk te betrekken, was het volstrekt noodzakelijk, dat de uitgewekene Kafferhorden gedrongen werden, het grondgebied der Volkplanting geheel te verlaten. Ook dit zoude hoogstwaarschijnlijk ten dezen tijde zonder bloedstorting hebben kunnen geschieden, uit hoofde van den bijzonderen indruk, dien de Gouverneur op hen gemaakt had: dan, de voortdurende oneenigheid tusschen haar en derzelver Opperst Hoofd, en hare volstrekte begeerte, om van hem geheel onafhankelijk te blijven, maakte elke poging, om hen bij enkele toespraak tot de terugkeering te overreden, vruchteloos, en juist daarom eene bedreiging noodzakelijk, welker oogenblikkelijke uitvoerbaarheid aan deze Horden zelve duidelijk in het oog moest vallen. De eer van zulk eene, voor de Volkplanting allezins weldadige, bevrijding van zulke lastige en gevaarlijke Vreemdelingen had de Gouverneur voor den Commissaris Generaal, als Vertegenwoordiger der Bataafsche Regeering, beschoren. In gevolge der afspraak, tusschen beide deze aanzienlijke Bewindsmannen gemaakt,

zoude laatstgenoemde, bij des eersten terugkomst, terstond eene reis door de Binnenlanden der Volkplanting ondernemen; terwijl de Gouverneur zelf alsdan, wanneer de Commissaris Generaal tot de uitgewekene Kafferhorden mogt naderen, eene aanzienlijke Krijgsmagt in deszelfs nabijheid zoude gereed houden, waarvan deze zich mogt kunnen bedienen, ter verdrijvinge dier Horden, op zoodanige wijze, als de toestand der zake, na eene laatste aanmaning, zoude vorderen. Doch de in Europa weldra weder uitbarstende Oorlog, kort na den Vrede van Amiëns, waarvan de Gouverneur zelf, nog op zijne reis, de tijding ontving, verijdelde dit ontwerp geheel, te meer daar men thans eenen vernieuwden aanval van de Engelschen had te duchten, en ook uit dezen hoofde op middelen van verdediging moest bedacht zijn.

In zoodanige omstandigheden, konde de verbetering van den inwendigen toestand der Volkplanting geenszins het éénige voorwerp blijven van de zorge der Regeering. Met dat alles geschiedde nog al dat gene, wat bij dezen wederspoed slechts mogelijk ware, en men rigtte de grootste oplettendheid op de belangen der Kaffers en op alles, wat

daarmede in verband stond. Thans werden door den Gouverneur alle maatregelen met den grootsten ijver bewerkstelligd, welken genie en moed, in den plaatselijken toestand, slechts mogelijk maakten, en de Commissaris Generaal aanvaardde zijnen voorgenomenen reistogt, ten einde met eigen oogen de nieuwe inrigtingen en verbeteringen gade te slaan, waardoor de welvaart van de Binnenlanden der Volkplanting op de nadrukkelijkste wijze zoude kunnen bevorderd worden. Ook daarom liet dezelve Commissaris geenszins die Landstreek onbezogt, welke het naaste aan de Kaffersche grensen ligt, en bevond alzoo, dat het Distrikt, waartoe dezelve ten dezen tijde behoorde, en onder den naam van Graaf Reijnet bekend is, veel te groot was, om slechts door éénen Landdrost, zoo als tot hiertoe, zelfs met bijvoeging van het toezigt over de belangen der Kaffers, het geval geweest was, overzien en in orde bestuurd te kunnen worden, en dat juist hierin, even gelijk zulks reeds te voren der oplettendheid van den Gouverneur zelf niet ontslipt was, de voorname oorzaak moest gezogt worden van de oproerigheden, welke aldaar hadden plaats gehad en van alle de daaruit gevolgde onheilen en verwoestingen. Gezegde Commis-

saris vond, derhalve, eene alhier te maken verbetering der tot hiertoe plaats grijpende inrigting zoo volstrekt nuttig en noodzakelijk voor het geheel, dat hij zulks niet tot zijne terugkomst aan de Kaap uitstelde, maar op dat zelfde tijdstip een groot gedeelte van dit Distrikt, en wel hetgene aan het Land der Kaffers grensde, afzonderde, en bij een stellig besluit, in zijne hoedanigheid, tot een onderscheiden Drost-ambt verklaarde; waarop zulks door den Heer Gouverneur met den ouden Familienaam van den Commissaris Generaal Uitenhage werd bestempeld. Den Landdrost van dit nieuwe Distrikt werd tevens, bij uitsluiting, de zorg over de Kaffersche belangen opgedragen; terwijl de overige bezigheden van zijnen post hem genoegzaam in staat stelden, om zich aan deze, op zich zelve belangrijke en moeijelijke, taak toe te wijden. Deze verandering der voormalige inrigting verschafte een, in meer dan één opzigt onwedersprekelijk, voordeel. De Landdrost van het Distrikt Uitenhage kan de aan hem onderhoorige Planters, die voorheen juist niet de vreedzaamste, maar in tegendeel met de Kaffers dikwerf oneenig waren, behoorlijk gade slaan, de in dezen omtrek vooral gepleegde mishandelingen der Hottentotten in het vervolg verhinderen, de

daaruit voor het geheel nadeelige gevolgen verhoeden, en eindelijk met de Kaffers eene vriendnabuurlijke verstandhouding bewaren. Het waren juist zoodanige bemoeijingen en inrigtingen, welke de rust en welvaart der Volkplanting rechtstreeks vorderde.

Met dat alles, liet de reeds gemelde verhindering, door den in Europa op nieuw uitgebarsten oorlog veroorzaakt, vooreerst niet toe het nemen en uitvoeren van ten eenen male beslissende maatregelen. Men moest zich, derhalve, thans vergenoegen, om de door den Gouverneur zelf, gedurende zijne reis, met het Opperste Hoofd dezer Natie, Gäika, aangegane vriendschappelijke verbindtenis te onderhouden. Om geene zwakheid te verraden, behoorde de waare reden, waarom de uitgewekene Horden niet uit de Volkplanting verdreven werden, zoo als Gäika bovenal verlangde en waartoe hij bij voortduring zijnen bijstand bood, zoo wel voor hem, als voor de uitgewekenen zelven, zorgvuldiglijk bedekt te worden. Door deze vriendschappelijke zamenstemming met dit Opperste Hoofd, moesten de wederspannige Horden in de voortgaande vreeze blijven, om van beide kanten aangetast te kunnen worden, en

daardoor de geschiktheid erlangen, om aan billijke eischen gehoor te geven. Eindelijk, moest de gemeenschap tusschen deze Horden en de Hottentotten verhinderd, alle aanleiding tot oneenigheid tusschen Planters en Kaffers verhoed, en, in één woord, al wat de plaats grijpende omstandigheden ten opzigte van nadrukkelijke maatregelen belemmerden, nu alleenlijk door eene wijze voorzigtigheid bewerkstelligd worden.

Zoodanige waren de betrekkingen tusschen de Kaffers en de Volkplanting zelve met den aanvang des Jaars 1806, als wanneer de laatste, door eene onbedwingbare overmagt aangetast, echter niet dan na eene dappere tegenweer, en een door moedige standvastigheid gesloten en eervol verdrag van overgave, andermaal den Engelschen in handen viel. De werkzame en tot hiertoe voorbeeldelooze ijver, waarmede Planters en Hottentotten den Vijand hielpen bestrijden; het door de Kaffers geuitte verlangen, dat men zich tot dat einde ook van hunnen bijstand zoude bedienen, hoe zeer dit aanbod, ter vermijdinge van de gansche verwoesting der Volkplanting, niet wel aannemelijk ware, en het berigt dezer aanbieding, uit hoofde der verre afgelegenheid

van plaats, den Gouverneur eerst na het sluiten des verdrags in handen kwam; de algemeene verslagenheid, welke na dit voorgevallene overal in de Volkplanting heerschte, en eindelijk de oprechte en vurige zegenwenschen, die, bij het vertrek van den Gouverneur, Janssens, naar Europa, uit de dankbare harten van Planters en Hottentotten ten hemel stegen; ja, de stelligste verzekeringen van de welmeenendste gehechtheid aan denzelven, welke, nog agt maanden daarna, onder het storten van mannelijke tranen, aan de laatste Hollandsche Ambtenaren, bij derzelver vertrek van de Kaap, ter overbrenging werden opgedragen: alle deze onwedersprekelijke daadzaken kunnen zelve beslissen, dat men zich, onder de regeering van den Gouverneur, Janssens, inderdaad gelukkig hebbe geoordeeld.

Twee-en-twintigste hoofdstuk.
Gedachten over de behandeling der Kaffers, ten opzigte van de rust en welvaart der volkplanting.

Voor zoo ver de Rust en Welvaart der Volkplanting van den toestand der Kaffersche betrekkingen tot dezelve afhangen, schijnt het mij toe, dat, tot derzelver bevordering, twee Grondbeginselen als onver-

anderlijk aangenomen en gevolgd behooren te worden, hierin bestaande:

Vooreerst; De Kaffers moeten ten eenen male uit de Volkplanting verdreven, en binnen hunne eigen Landpalen besloten worden.

Ten tweede; Alle gemeenschap tusschen Planters, en ook tusschen Hottentotten en Kaffers, moet vernietigd zijn en blijven. Slechts één, door de Regeering aantestellen, Persoon moet met het Opperste Hoofd der Kaffers eene vriendschappelijke verstandhouding in acht nemen, en alle voorvallende geschillen terstond vereffenen.

Daar ter plaatse, alwaar de uitgewekene Horden zich hebben gelegerd, berooven zij de Planters inderdaad van het gebruik eener, tot de veeteelt allervoordeeligste, landstreek. Ook worden de Jagttogten door deze Horden, van tijd tot tijd, hoe langer zoo dieper, in de Volkplanting voortgezet. Hieruit ontstaat onder de Inwoners eene nieuwe vrees voor roof- en moord-tooneelen, en een dadelijke overlast, die bij zoodanige bezoeken niet wel zonder gewelddadigheden is af te keeren; terwijl de Kaffers, daaren-

tegen, zich bij den vrede daartoe volkomen gerechtigd waanen en tevens beweeren, dat vrienden voor elkanderen niet vreemd en schuw behooren te wezen. Hoe het ook zij, de tegenwoordigheid dezer vreemdelingen levert een bestendig gevaar van oneenigheden, welke een groot gedeelte der Volkplanting zeer ligtelijk in een nieuw onheil kunnen storten. Het zijn deze gronden, die genoegzaam pleiten voor eene geheele verdrijving dier Kafferhorden: en dit zoude zeer waarschijnlijk zonder eenige bloedstorting kunnen geschieden, wanneer zij slechts verzekerd waren van de nabijheid eener genoegzame Krijgsmagt, welke hen, in geval van onbillijken wederstand, des noods zoude beteugelen.

Zoodra alle Kaffers zonder uitzondering tot over de groote Visch-rivier worden te rug gedreven, dan moet op hetzelfde oogenblik met het Opperste Hoofd het verdrag worden gesloten, waarbij hij zich verbindt, met al zijn gezag te zullen verhoeden, dat geen zijner Onderdanen, onder welk voorwendsel ook, immer het grondgebied der Volkplanting zal betreden, uitgenomen de zoodanigen alleen, die door hem als Gezanten aan den Vertegenwoordiger der Kaap-

sche Regeering ten aanzien der Kaffersche zaken mogten worden afgevaardigd; terwijl deze, zelfs dan nog, met een onderscheidend teeken hunner waardigheid zullen behooren voorzien te zijn. In den beginne, 't is waar, zullen enkele Kaffers, aan den dagelijkschen omgang met de Planters gewoon, of ook wel uit lust tot reizen, dit verbod dikwerf heimelijk overtreden: doch ook deze moeten gevat en aan hun Opperhoofd ter straffe worden overgeleverd. Eene enkele terugzending is hier niet genoegzaam, omdat de leidsman zelf welligt in gevaar zijn zoude, om door de vrienden des gevangenen mishandeld te worden; waarom het veiliger is, dat deze overlevering op de grensscheiding zelve aan Personen geschiede, die door het Opperhoofd tot deze handeling zijn gemagtigd. Bleef deze waakzaamheid omtrent alle zulke landloopers vruchteloos, dan zoude derzelver tuchtiging, met voorkennis van hun Opperhoofd, terstond bij het in hechtenis nemen kunnen plaats grijpen, en men zoude daarom, naar tijds gelegenheid, tot nog al gestrenger maatregelen moeten overgaan, totdat deze lastige en gevaarlijke bezoeken, eindelijk, geheel en al ophielden. Op gelijke wijze, indien zich, hier en daar op de

grensen, eenige veeroovers dier Natie bevonden; ook deze, op heeter daad betrapt of van de misdaad overtuigd, zouden als zoodanige kunnen en behooren gestraft te worden; gelijk Gäika zelf, wanneer ik mij aan hem over soortgelijke rooverijen beklaagde, mij verzogt, dezen maatregel te nemen. Geviel het, dat gansche Horden, uit hoofde van gerezene geschillen tusschen de Kaffers zelven, of ook om andere redenen, op nieuw tot de Volkplanting doordrongen, ook dan behoorden zij, zonder het geringste tijdverlies, door nadrukkelijke middelen te worden afgewezen. Bij alle deze voorslagen, eenmaal in praktijk gebragt, spreekt van zelf, dat geen Planter het zoude mogen wagen, eenigen Kaffer in zijnen dienst te nemen; gelijk zulks reeds door den Gouverneur, Janssens, bij een afzonderlijk besluit, verboden is.

Ware de breede en diepe bedding der groote Visch-rivier, het geheele jaar door, van genoegzaam water voorzien en slechts op enkele plaatsen doorwaadbaar, dan zoude men dezelve door kleine Forten, slechts met eene geringe Bezetting, kunnen afsluiten: doch dit is het geval niet; deze rivier is slechts nu en dan bewaterd, en kan,

voor het grootste gedeelte des jaars, bijkans overal doorwaad worden. Bij mangel, derhalve, van dit middel ter beveiliging der grensen, zoude men welligt dit oogmerk kunnen bereiken door de oprigting eener kleine Bende van Grensruiters, die langs de gansche rivier zoodanig zouden kunnen geplaatst worden, dat de geheele linie ten allen tijde bewaakt werd door genoegzame Ronden, welke met elkanderen in behoorlijk verband stonden, zoodanig dat zij, naar voorkomende noodzakelijkheid, in kleinere of grootere afdeelingen, of ook wel geheel vereenigd, binnen den kortstmogelijken tijd, zouden kunnen bijeentrekken. Zestig Man zouden hiertoe genoegzaam zijn, mits alleenlijk bestaande uit Europeaanen, omdat de valsche grondstellingen der Planters omtrent de behandeling van Natiën, welke geene Christenen zijn, welligt zeer belemmerende zouden zijn ter bereikinge des gezegden oogmerks. Ook zouden deze zelfde Grensruiters, vooral wanneer zij Europeërs waren en in geene betrekking tot de Planters stonden, nog tot andere diensten kunnen gebezigd worden. Kortöm, de bepaling der Kaffers binnen hunne eigene grensen schijnt mij voor de rust en welvaart der Volkplanting inderdaad zoo belangrijk,

dat de opbreng der kosten, voor het onderhoud dezer Krijgsbende noodzakelijk, mijns oordeels, zonder de minste onbillijkheid van de Planters zelven gevorderd, en hunne, op zich zelve zoo onbeduidende, schattingen met deze nieuwe bijdrage vermeerderd, en wel het voegzaamste op ieder stuks vee zouden kunnen gelegd worden, omdat de Planters, in geval van oorlog met de Kaffers, dit verlies het meeste duchten, en zij niet wel eene grootere ramp of smart kunnen ondergaan.

Zoo onontbeerlijk, nu, deze maatregel omtrent de Kaffers is, even zoo gestreng moet ook het verbod omtrent de Planters zelven, om zich onder de Kaffers te begeven, gehandhaafd, en langs dezen weg alle gemeenschap worden verhinderd. Geen Planter of Hottentot zoude eenen enkelen voet aan den overkant der Grensrivier mogen zetten. Ook de, voorheen geoorloofde, jagtreisen in dat Land, om olifanten en zeekoeijen te schieten, gelijk mede de veehandel met deszelfs Bewoners, zouden in geen geval hoe ook genoemd, en onder geenerlei voorwendsel, toegestaan; maar de moedwillige overtreder van dit verbod, daarentegen, zeer nadrukkelijk, zelfs, naar

bevind van omstandigheden, aan lijf en leven moeten gestraft worden. Zelfs dan, wanneer de Planters, gelijk nu en dan gebeurt, om rechterlijke vervolging te ontgaan, zich onder de Kaffers mogten begeven, zoude men het Opperste Hoofd dier Natie tot uitlevering van den Vluchteling moeten pogen te overreden, en, indien al zulks vruchteloos mogt zijn, uit hoofde van de, bij de Kaffers aangenomen, grondbeginselen van gastvrije herbergzaamheid, zelfs dan zoude men zulke Vluchtelingen, hetzij door verrassing of geweld, moeten zien te bemagtigen. De mogelijkheid hiervan is nog, kort vóór de laatste overgave der Volkplanting, door een uitdrukkelijk voorbeeld bevestigd, daar zulk een misdadig Overlooper, zeventig uren ver van de Kaap, in het midden eener groote Kafferskraal, en wel in bijzijn van meer dan vijftig gewapende Kaffers, gevat en geboeid werd henen gevoerd. Om de laatsten in dit geval lijdelijk te doen zijn, wordt niets meer gevorderd, dan dat de aanvoerder van zulk eene Bende bij hun bemind is en met hun weet om te gaan. Het verblijf van soortgelijke misdadigers onder de Kaffers is voor de Volkplanting allergevaarlijkst, en

kan, door opstoking en andere inzigten meer, de jammerlijkste gevolgen met zich sleepen.

Tot de, niet minder noodzakelijke, bewaring der vriendschappelijke verstandhouding met het Opperste Hoofd der Kaffers, gelijk mede tot bezorging van alle Kaffersche belangen, zoude de Landdrost van het Distrikt Uitenhage het voegzaamste gekozen worden. Het belang van dezen post vordert eene zeer angstvallige keus in deszelfs vervulling. Deze Landdrost behoort een werkzaam man te zijn, ijverig voor den dienst der Volkplanting, allezins verlicht van denkwijze omtrent onbeschaafde Natiën en billijk in derzelver behandeling. Hij moet vreemd zijn van de zucht, om zich door allerlei middelen te verrijken, hoe zeer hem (gelijk ik zulks alhier, ter vermijdinge van noodelooze wijdloopigheid, niet behoef te ontwikkelen,) zijn bestuur daartoe overvloedige gelegenheid verschaffe. Daarentegen, moet hij eene billijke vergoeding erlangen voor de menigvuldige en kostbare reisen, welke hij noodwendig ondernemen moet, en dus, bij ongelijk meerderen arbeid en kosten, niet minder bezoldigd

worden, dan anderen. Eindelijk, behooren de Landdrosten van Uitenhage en Graaf Reijnet bovenal eenstemmig te zijn met elkanderen, omdat tevens een gedeelte van het laatstgenoemde Distrikt aan de Kaffersche landpalen grenst, hoe zeer de eigenlijke bezorging der Kaffersche zaken aan den Landdrost van Uitenhage alleenlijk moet blijven aanbevolen.

Voor het overige zoude de bevolking van dat gedeelte der Volkplanting, welk het naaste aan het Kafferland grenst, zoo veel mogelijk moeten worden bevorderd: gelijk reeds de Gouverneur, Janssens, ernstig hierop bedacht was, ten einde daarin eenen krachtigen voormuur te vinden, waardoor deszelfs Bewoners in bedwang kunnen gehouden worden. Al gaf zelfs de menschenliefde geene genoegzame gronden aan de hand, om de Hottentotten billijk en goedwillig te behandelen, dan nog behoort zulks te geschieden, om hen van nieuwe verbindtenissen met de Kaffers te rug te houden, en gelukkiglijk is dit ligter te werkstelligen, daar er tusschen beide Natiën een natuurlijke afkeer bestaat, die geene vereeniging, dan

alleen in geval van den uitersten nood, gedoogt.

Eindelijk, gelijk menschenkennis in het algemeen de zekerste regelmaat verschaft omtrent alle handelingen van mensch tot mensch, ook alzoo behoort men den geest eener wilde of half wilde Natie naauwkeuriglijk te kennen, om op dezelve met voordeel te werken en het bepaalde oogmerk te bereiken. Het is ten dezen opzigte, dat de hier voorgaande beschouwingen genoegzame gevolgtrekkingen opleveren, om tot grondslag van volgende handelingen te dienen. Dus, bij voorbeeld, hebben de Kaffers een zeer hoog denkbeeld van den wil der Oppermagt, welke zij gewoon zijn te eerbiedigen. Zeer verschillende is daarom de indruk, dien het verbod van den Gouverneur der Volkplanting zelf op hen maakt, van dien der Planters, wanneer deze het een of ander ernstig van hun verlangen, en daartoe zelfs dikwerf eenen bevelenden toon bezigen. Juist daarom moet men dat Volk pogen te overtuigen, dat het des Gouverneurs ernstige wil is, om alle gemeenschap af te snijden tusschen hen en de Planters, welke laatste alzoo in een lijdend oogpunt moeten

voorkomen, en zulk eene overtuiging zoude, mijns inziens, niet nadrukkelijker kunnen bevorderd worden, dan door de ongewone verschijning van soortgelijke Krijgsbende van Grensruiters, volkomen gekleed en gewapend, zoo als wij hiervóór reeds breeder omschreven.

Drie-en-twintigste hoofdstuk.
Gedachten over de beschaving der Kaffers.

Of het waare geluk eener wilde, of liever half wilde Natie door hare beschaving inderdaad bevorderd worde of niet? deze vraag zal welligt ook bij hem, die anderzins door genoegzame kundigheden en inzigten daartoe bevoegd ware, moeijelijk te beslissen zijn. Alles immers, wat zich omtrent dit onderwerp laat beweeren en verdedigen, schijnt op eene enkele meening te rug te komen, zonder dat eenige uitspraak op be-

slissende, onwedersprekelijke gronden schijnt te kunnen berusten.

De beschaafde Mensch, afzonderlijk beschouwd, geniet gewisselijk oneindig meer, dan de wilde. Ook dit zelfde geldt omtrent het gezellige leven. Daarentegen, wordt de Wilde door geene streving naar eenig hem onbekend genot gekweld, en juist daarin bestaat zijne gelukkige weltevredenheid, welker bezit elken toestand vervrolijkt. Het is uitgemaakt zeker, dat bevrediging van verlangens den mensch vergenoegt, en dat zonder weltevredenheid zich geene gelukzaligheid laat denken. Hoe minder verlangens, derhalve, door behoefte geboren worden, des te gemakkelijker valt het, die te bevredigen, en daardoor vergenoegd en gelukkig te zijn. Op gelijke wijze zal niemand ontkennen, dat de beschaving eener wilde Natie tevens een aantal nieuwe, voormaals ongekende, behoeften met zich voert; dat de streving naar derzelver voldoening oneindig vermeerderd, en de geruste, gelukkige toestand van ziel daardoor openbaar gestoord wordt. Dus zoude nog de vraag blijven: Of de voordeelen der beschavinge tegen dat verlies genoegzaam zouden opwegen? Ook dan nog zoude de ma-

nier van beschavinge het oplettendste onderzoek verdienen, ten einde zorgvuldig toe te zien, om aan die Natie, welke men beschaven zal, alleenlijk de voordeelen dier gewigtige verandering te bezorgen, en de nadeelen af te wenden. ‘Breng haar’ (het zijn de woorden van den Heer Degerando,(*) in zijne aanspraak tot de reizigers, voor welken hij schrijft, die te eeniger tijd de wilde Horden zullen bezoeken,) ‘onze kunsten, maar niet ons bederf; het wetboek onzer zeden, maar niet de voorbeelden onzer ondeugd; onze wetenschappen, maar niet onze leerstellingen, waarover men heviglijk twist; de voordeelen der beschavinge, maar geenszins hare misbruiken: verberg hun zorgvuldig, hoe zeer de menschen onder ons, zelfs in de meest verlichtte landen, el-

(*) ‘Portez-leurs nos arts et non notre corruption, le Code de notre morale et non l'exemple de nos vices, nos Sciences et non pas notre Scepticisme, les avantages de la Civilisation et non pas ses abus; cachez-leur qu'en ces contrées aussi, quoique plus éclairées, les hommes s'entredechirent par des combats, et se degradent par leurs passions.’ *Considerations sur les méthodes à suivre dans l'observation des peuples sauvages.*

kanderen door geschillen verscheuren, en zich zelven door hunne hartstogten vernielen.'

Bij eene getrouwe opvolging van dit voorschrift zouden de weldaden der beschavinge aan mindere twijfelingen zijn bloot gesteld: en echter staan de uitersten, door den Heer Degerando tegen elkanderen overgesteld, in zulk een naauw verband, dat de mededeeling der voordeelen niet ligtelijk zal kunnen plaats grijpen, zonder dat ook het nadeelige zich te gelijk daarmede vermenge. Ook leert ons de ondervinding, dat soortgelijke bespiegelende grondbeginselen, hoe rechtstreeks zij ter bereikinge van het waare oogmerk schijnen te voeren, dikwerf bij de dadelijke praktijk niet beantwoorden aan de verwachting, en alzoo buiten staat zijn, om den gewonen loop der dingen te veranderen.

In hunnen half wilden toestand, bij het stille herdersleven, gevoelen zich de Kaffers volkomen gelukkig. Uitermate gering is de omvang hunner behoeften, welke zoo ligtelijk bevredigd worden. Overal openbaart zich vrolijkheid en helderheid van geest, als het zekerste bewijs van weltevredenheid.

Dezen gelukkigen toestand zonder de stelligste overtuiging eener dadelijke verbetering te willen veranderen, zoude welligt, hoe zeer ook met het beste oogmerk geschiedende, eene wreedheid worden. Daarenboven, zoude nog de vraag: Is de beschaving, ten opzigte der Volkplanting en haar zeker bezit, raadzaam of niet? alvorens rijpelijk behooren onderzogt en beslist te worden; want, hoe zeer, bij eene botsing van menschelijk geluk en staatkundig voordeel, het eerste gewisselijk als het zwaarste behoort te gelden, mag toch aan den anderen kant het staatsbelang geenszins ten eenen male worden veronachtzaamd, als waartegen zich alsdan welligt nieuwe en niet min gewigtige bedenkingen zouden laten aanvoeren.

Wanneer nu, na eene naauwkeurigste overweging van alle de gevolgen, die uit de beschaving der Kaffers te wachten zijn, dezelve voor deze Natie zelve heilzaam en voor de Volkplanting onschadelijk was erkend en aangenomen, dan nog zou ik tot wederzijdsch voordeel verlangen, dat deze belangrijke taak, welke met de uiterste omzigtigheid behoort te worden uitgevoerd, althans in geenerlei opzigt wierd toevertrouwd aan zoo genoemde Zendelingen van

Europeesche Gezelschappen, welke de bekeering der Heidenen tot voorwerp maken hunner bemoeijingen. Zoodanige Personen zijn meestal diep onkundig, uit de laagste Volks-klasse afkomstig en doorgaans godsdienstige dweepers. Zij bezwaren het geheugen hunner Leerlingen met een mengelmoes van onverstaanbare kerkelijke begrippen, zonder zich weinig, of geheel niet, in te laten met het onderwijs van nuttige handwerken en andere bezigheden, voor den toestand hunner Leerlingen noodzakelijk. Ook missen zij over het geheel een genoegzaam duidelijk begrip van waare beschaving, en van de wijze, waarop zij kan en moet worden ingevoerd, of zij zijn dikwerf slecht genoeg, om het zuivere oogmerk opzettelijk tegen te werken, en dus menigmaal gevaarlijker, dan wel nuttig. De handelwijze, echter, der Moravische of Herrnhutsche Zendelingen, ten minste van de zoodanigen, die aan de Kaap de goede Hoop wonen, maakt hieromtrent eene wezenlijke uitzondering, en geeft aan hun eene billijke aanspraak op de medewerking der Regeering.

De Gouverneur, Janssens, maakte, reeds kort na zijne aankomst, het ontwerp tot be-

schaving der Kaffers, welks uitvoering gewisselijk dat oogmerk zoude hebben bereikt. Jongelingen dier Natie, namelijk, en vooral de Zonen der Opperhoofden, zouden onder opzigt van een bekwaam Man gesteld, door hem zoo wel in het vak van zedekunde, als in dat van verschillende handwerken, bijzonderlijk ten behoeve van den landbouw, onderwezen, en alsdan met den voorraad van alles toegerust, wat ten gebruike dezer handwerken diende, naar hun vaderland worden te rug gezonden. Langs dezen weg, zouden allerlei nuttige kundigheden onder de Kaffers, op eene regelmatige wijze, zijn ingevoerd en uitgebreid, indien slechts een langer verblijf des Gouverneurs aan de Kaap zulks vergund had, en daarbij zoude tevens, zonder iets te wagen, maar in tegendeel met de grootste omzigtigheid, een voordeelige indruk op deze Natie zijn te weeg gebragt.

Vier-en-twintigste hoofdstuk.
Karaktertrekken en bijzonderheden van Gäika.

Als kenmerk van beschaafdheid, of liever van persoonlijke denkwijze, deel ik hier ten slotte mede eenige karaktertrekken en bijzonderheden van Gäika, Opperst Hoofd der naast aan de Volkplanting grenzende Kaffers, van wien reeds menigwerf te voren gewaagd is.

Meermalen verzekerde mij deze Vorst, dat het hem diep smartte, met zijnen Oom,

Slambie, in eenen voortdurenden krijg te zijn gewikkeld, te meer, ‘daar hij aan hem zijne opvoeding te danken had.’

Op zekeren tijd bevond ik mij bij hem op zijne woonplaats; hij kwam in mijne tent, terwijl een aantal Kaffers zich uit nieuwsgierigheid rondom onze, niet ver van daar geplaatste, wagens drong Gäika verbood dezen aandrang bij herhaling, zonder dat zijn verbod wierd opgevolgd. Eindelijk sprong hij toornig op, nam eenige strijdknodsen in de hand, en verwijderde alzoo in eigen persoon dien hoop, niet zonder eene gevoelige tucht voor sommigen. Ik vroeg hem naar de oorzaak dezer gestrengheid, waarop hij mij antwoordde: ‘Dat onder alle Natiën slechte knapen waren, en dat, bij zulk eene gelegenheid, zeer ligt het een of ander van onze wagens geroofd zoude kunnen worden; terwijl hij, echter, niet wilde, dat ik of mijn Gevolg op deze wijze eenig verlies bij hem zoude lijden, en hij zelf, daarenboven, de naauwkeurigste gehoorzaamheid zijner bevelen van zijne Onderdanen vorderde.’

De aanzienlijke Opperhoofden der Kaffers,

en bijzonderlijk Gäika, geven niet gereedelijk hun woord, om zich op eene bepaalde plaats tot eene bijeenkomst te laten vinden, maar verlangen doorgaans, dat men tot hen kome. Op eene reis door het Kaffer-land was ik tot Gäika's verblijf zoo digt genaderd, dat ik hem den bepaalden tijd mijner komst konde doen weten. Onverwijld zond hij mij eenigen zijner Beambten met aanzegging, dat hij mij op zekeren afstand van zijne woonplaats zoude te gemoet komen, en wel met bijvoeging van deze reden, ‘omdat er in den omtrek eene gevaarlijke vee-ziekte heerschte, welke zich ligtelijk aan mijne Trek-ossen mededeelen, en mij daardoor eenig wezenlijk verlies konde veroorzaken.’ Weldra bevond ik, dat vele Kaffers in dit oord hun vee aan deze ziekte hadden verloren, en het overschot daarom, tot deszelfs behoud, naar een ander gedeelte moesten vervoeren.

Bij eene andere gelegenheid vonden eenige Planters van mijn Gevolg bij Gäika een Paard, dat voormaals aan hun ontstolen en door zekeren Hottentotschen roover aan denzelven verruild was. Men gaf zulks den Vorst weldra te kennen en vorderde de terug gave. Door dezen eisch vond hij

zich dermate beleedigd, dat hij eenige zeer aanzienlijke geschenken van den Gouverneur, die ik weinige uuren te voren aan hem had overhandigd en waarover hij uitermate te vrede was, onmiddelijk aan mij te rug zond en zich met zijn Gevolg verwijderde. Daarop liet ik hem door eenen mijner Tolken zeggen, ‘dat zijn gedrag mij zeer bevreemdde: Dat hij, in geval eener dadelijke beleediging, zich deswege tot mij had moeten wenden, zonder eenig recht te hebben, om eene vijandige houding tegen mij aan te nemen, en dat ik derhalve, op den volgenden dag, hem en zijn Land zou verlaten, zonder mij verder over hem te bekommeren.’ Gäika liet mij antwoorden: ‘Dat hij inderdaad over de hem aangedane beleediging zeer vertoornd was; doch met dat alles niet wenschte, dat ik zijne vriendschap jegens mij zou verdenken, en dat hij zich daarom spoedig bij mij in persoon zoude laten vinden, om met mij over dit voorval te spreken.’ Zulks geschiedde. Gäika verscheen met een zeer talrijk gewapend Gevolg. Hij zelf hield eene Werpspies in de hand, welke hij echter, tot op eenige schreden bij mij genaderd, ten teeken des vredes, van zich wierp. Hierop gaf hij

mij de hand en verklaarde: ‘Dat hij geen roover ware, maar het paard geruild had van eenen Hottentot, die zulks als zijn eigendom had opgegeven: Dat hij voor het overige, wanneer ik, als zijns gelijke, hem deswege had aangesproken, zich zeer gaarne van alle verdenking zoude hebben gezuiverd; maar dat hij daarentegen van geene Honden’ (zoo als hij zich uitdrukte, en waarmede hij de Planters bedoelde,) ‘wilde bespot zijn.’ De geheele zaak, echter, werd spoedig bijgelegd, en Gäika nam de geschenken wederom tot zich.

Onze Europeesche gewoonte, om elkanderen bij het afscheid de hand te reiken, was aan Gäika zeer wel bekend, en, hoe zeer zulks onder de Kaffers niet in gebruik zij, meende hij echter, door deszelfs inachtneming, aan mij een bijzonder bewijs zijner achtinge te geven. Wanneer Gäika mij alzoo verliet, drukte hij mijne hand, en herhaalde zulks zelfs nog viermaal, met bijvoeging, ‘dat dit voor zijne Moeder en drie Vrouwen geschiedde,’ welke zich reeds hadden verwijderd, zonder zelfs afscheid te nemen

Vijf-en-twintigste hoofdstuk.
Volksmeening wegens den oorsprong der Kaffers.
(Aanhangsel tot het eerste hoofdstuk, bladz. 12.)

Vruchteloos is de poging, om van de Kaffers zelven eenig nader onderrigt, wegens derzelver oorspronkelijke afkomst, te ontvangen en daardoor de nieuwsgierigheid te bevredigen. Men vindt onder hen geene overlevering hoe genoemd wegens derzelver verhuisingen van de eene landstreek naar de andere, zoo als, in vroegere tijden, bij

derzelver Voorouders, zeer waarschijnlijk hebben plaats gehad; even min wegens oorlogen met andere Horden, die zoodanige verhuisingen ligtelijk veroorzaakten, noch ook wegens eene of andere aanmerkelijke gebeurtenissen, welke vermoedelijk eenig licht verspreiden, of ten minste aanleiding zouden geven tot waarschijnlijke gissingen: dit alles ligt in den schoot der vergetenheid begraven. Al wat men hieromtrent vernemen kan, bestaat in eene algemeene, fabelachtige Volksmeening, welke ik alhier even zoo mededeel, als zij mij door de Kaffers zelven is verhaald geworden.

'In het Land, alwaar de Zon opgaat, bevond zich eene Aard-holte, waaruit de eerste Kaffers, en in het algemeen alle Horden, gelijk mede de eerste stam van alle Diersoorten, zijn voortgesproten. Op denzelfden tijd ontstonden Zon en Maan ter verlichtinge, en Boomen, Gras en alle andere Gewassen, tot voedsel van Menschen en Dieren.'

Welke moeiten ik ook aanwendde, om iets het geringste wegens de waare geschiedenis dezer Natie op te delven: alles was in dit opzigt gansch en al vruchteloos. Zij

is, tot op den tijd der laatste Geslachten, die in het een-en-twintigste Hoofdstuk zijn opgegeven, in het duistere gehuld, en bij elke aanvrage, tot dit onderzoek behoorende, werd ik t'elken reise tot deze zoo even gemelde en onbevredigende Volks-meening te rug gewezen.

Misstellingen, aldus te verbeteren.

Bladz. 3	*Reg.* 6	*v.o.*	tot Personen enz. *lees* tot verhalen van Personen, tot dezelfde Volken behoorende.
Bladz. 17	*Reg.* 13		{ Baaijen *of* Baai *lees* Rivieren *of* Rivier
Bladz. 18	*Reg.* 7		{ Baaijen *of* Baai *lees* Rivieren *of* Rivier
Bladz. 29	*Reg.* 12		{ Baaijen *of* Baai *lees* Rivieren *of* Rivier
Bladz. 24	*Reg.* 3	*v.o.*	{ wilde Geiten - Antilopen
Bladz. 27	*Reg.* 9		{ wilde Geiten - Antilopen
Bladz. 34	*Reg.* 4		zingen. - worstelen.
Bladz. 36	*Reg.* 11		{ kegelvormig - kogelvormig
Bladz. 40	*Reg.* 3	*v.o.*	{ kegelvormig - kogelvormig
Bladz. 38	*Reg.* 14		{ Boekweit - Turksche Weit
Bladz. 39	*Reg.* 9		{ Boekweit - Turksche Weit
Bladz. 61	*Reg.* 11		Eland, - Antilope,
Bladz. -	*Reg.* 15		Elands, - Antilopenaarts,
Bladz. 62	*Reg.* 11	*v.o.*	geruiten - doorgestoken
Bladz. 70	*Reg.* 4		persoon - kind
Bladz. 71	*Reg.* 1		ingegeven; - in de mond gegeven;
Bladz. 87	*Reg.* 8	*v.o.*	die klank uit den zij door den tongslag

			tongslag geboren, - misvormd,
Bladz. 107	{ *Reg.* 1	*v.o.*	Hertebok { - Antilope,
Bladz. 108	{ *Reg.* 1		Gems, { - Antilope,
Bladz. 112	*Reg.* 7		{ Boekweit - Turksche Weit
Bladz. 114	*Reg.* 11		{ Boekweit - Turksche Weit
Bladz. 148	*Reg.* 16		Gonagua - Gonaqua
Bladz. 153	*Reg.* 2	*v.o.*	eene wildbaan - een stuk Wild
Bladz. 154	*Reg.* 11		Gemsen - Antilopen
Bladz. 159	*Reg.* 4		weenende - schreeuwende
Bladz. 166	*Reg.* 7		eenen Gonaquees - Gonaqua
Bladz. 186	*Reg.* 1	*v.o.*	beitelsgewijze - boogsgewijze
Bladz. 239	*Reg.* 10		Ronden, - Patrouilles,
Bladz. 257	*Reg.* 11		bespot - bepist